

NOVOSTI HUBOČIA

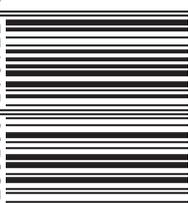
#1266

Samostalni
srpski
tjednik

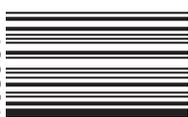
Petak 22. 3. 2024.
Cijena: 1.33€

9 771845 895007

122024

ISSN 1845-8955

Pa ti biraj!

str. 2-8.

Predsjednik na sudu

Upozorenje Ustavnog suda upućeno Zoranu Milanoviću i SDP-u da će ukinuti odluku o raspisivanju parlamentarnih izbora ako predsjednik države ustraje na kandidaturi otvara niz pitanja, prije svega ono gdje završava Milanovićeva kritika HDZ-a, a počinje predizborno agitiranje za SDP

REAKCIJA Ustavnog suda na pojavu 'crnog labuda', odnosno iznenadnu odluku državnog predsjednika ZORANA MILANOVIĆA da kao premijerski kandidat SDP-a sudjeluje na izborima, bila je promptna. Ovo inače tromo tijelo reagiralo je praktički odmah najavom da će u roku par dana odlučiti je li predsjednikova kandidatura u skladu s Ustavom. Očekivano, nije mu dalo za pravo. Ne samo da je i Milanoviću i SDP-u zaprijetilo sankcijama ukoliko bude na listi jer to nije u skladu s njegovim ustavnim položajem i ovlastima te načelom diobe vlasti, nego mu je zabranilo bilo kakvo sudjelovanje u izbornoj kampanji, spominjući pritom da će – ako bude potrebno – poništiti odluku o raspisivanju izbora, što bi dovelo Hrvatsku do dosad nezabilježene političke i ustavne krize.

Cijelu priču Milanović je mogao zaobići jednostavnom odlukom da potpiše ostavku na čelno mjesto u državi, ali tako nešto mu nije bilo na kraj pameti. Opravdanje je pronašao u činjenici da bi ga kao vršitelj dužnosti zamijenio donedavni predsjednik Sabora GORDAN JANDROKOVIĆ čime bi, kako je rekao, HDZ preuzeo svu vlast u državi. Pitanje je, međutim, bi li Jandroković pristao na to, s obzirom na to da bi ga kratko predsjednikovanje koštalo zastupničkog mjesta, budući da je Ustavni sud zabranio kandidaturu svim Milanovićevim nasljednicima, premda su ustavni stručnjaci prethodno najavljivali da će se uskraćivanje kandidacijskog prava zadržati na predsjedniku. Devet sudaca je podržalo odluku oko Milanovića, dvoje je bilo protiv – INGRID ANTIČEVIĆ-MARINOVIĆ i ANDREJ ABRAMOVIĆ, dok su GORAN SELANEC i LOVORKA KUŠAN napustili sjednicu, jer su smatrali da nije bilo uvjeta za glasanje.

Kako bilo, rezime dosadašnje šestodnevne rasprave (tekst pišemo u srijedu ujutro) takav je da je SDP suočen s potencijalnim sankcijama, doduše s neskrivenim cinizmom, prihvatio upozorenje Ustavnog suda i više ne ističe predsjednika države kao nositelja liste u prvoj izbornoj jedinici, dok je Milanović nastavio po starom i koristi svaku priliku da se diljem Hrvatske, iza svečanih sjednica gradskih i općinskih vijeća gdje je opozicija na vlasti, najgrublji riječima

Milanović ga nije štedio – predsjednik Ustavnog suda Šeparović (Foto: Tomislav Miletić/PIXSELL)

obračunava s članovima Ustavnog suda. Naziva ih 'gangsterima', 'beskrupuloznim propalicama', 'glodavcima u sjeni', 'nekoherentnim mucavcima', 'nepisanim ljudima', 'političkim priljeznicama', 'umogućenim i interesno zainteresiranim osobama', 'režimskim milijenicima', 'mutljarošima', jednom riječju – 'bandom'! Nije to nikakva novost za njega. Političke protivnike i inače je vrijeđao, a više puta je predlagao i da se Ustavni sud jednostavno ukine, a ovlasti mu se rasporede po drugim tijelima.

Istina, zaobilaženjem donošenja nekih bitnih odluka koje bi išle na štetu državne vlasti, čitaj HDZ-a, Ustavni sud dao je razloga da ga se ne smatra pravosuđnim autoritetom i čuvarom Ustava, poput primjerice rješavanja problema disproporcije u broju birača u izbornim jedinicama, ali ne treba zaboraviti da je u izboru njegovih članova sudjelovao i sam Milanović, odnosno stranka kojoj je bio na čelu pa se tako tamo nalaze bivša SDP-ova ministrica Ingrid Antičević Marinović, dugogodišnji SDP-ov direktor JOSIP LEKO ili SDP-ov saborski doajen MATO ARLOVIĆ. I ne samo njih, jer je u izboru sudaca proceduralno nužan kompromis najvećih stranaka u

Saboru pa HDZ ima 'svoje', a SDP 'svoje' suce i sutkinje. Ima i onih trećih koji su upadali u kvote poput JASNE OMEJEC na koju se Milanović posebno obrušio nazivajući je 'političkom priljeznicom' zbog koje je 1999. mijenjan zakon kako bi, 'kao prijateljica jednog političkog lidera', postala sutkinja Ustavnog suda. Povod je bila njezina poruka MIROSLAVU ŠEPAROVIĆU, predsjedniku Ustavnog suda, bivšem čelniku tajnih službi i kumu VLADIMIRA ŠEKSA, da se ne boji poništiti odluku o izborima, ukoliko Milanović ustraje na kandidiranju.

Izlazak iz 'zone komfora', kako je angažman na izborima nazvao Milanović, uz probleme Ustavnom sudu i Državnom izbornom povjerenstvu, koje sada mora nadzirati što ovaj govori, donio je veliki politički uzlet SDP-u koji je skočio za čak devet posto, kako su pokazali rezultati žurno odrađene Ipsosove ankete za vikend. Istina, uzorak nije veliki, tek 604 ispitanih na razini cijele države, ali je bez sumnje dovoljan da se

uoči pozitivan trend za tu stranku. HDZ je, prema anketi, na 27,3 posto podrške, a SDP na 22,6 posto. Razlog za optimizam imaju i u odgovoru na pitanje koga građani žele za premijera: Milanovića na toj poziciji vidi 32 posto, a Andreja Plenkovića 30 posto. Pitanje je, međutim, može li se taj trend zadržati, s obzirom da prava kampanja tek počinje i bit će vrlo brza, zapravo ekspresna. Trčeci prema cilju s ovakvom retorikom nije se problem ispuhati i dosaditi biračima već za desetak dana. Pažljiviji promatrači sjećaju se prilične prednosti koju je SDP imao kad ga je preuzeo Milanović ispred HDZ-a IVE SANADERA. Pobjeda se već slavila, šampnjac ohladio, kad je u izbornoj noći uslijedio hladan tuš. Jedan od razloga poraza bilo je i tvrdoglavo inzistiranje da HNS-ovci ne idu na SDP-ovu listu. Slično se događa i sada. Nakon što je Milanović dao SDP-u uzlet, iz najavljene lijevo-liberalne koalicije već su ispali Radnička fronta i Fokus, a RADIMIR ČAČIĆ iz Reformista ostanak je komentirao riječima da su SDP-u apetiti u pregovorima znatno narasli. Bez obzira, SDP će od izbora profitirati jer će dobiti znatno više zastupnika, nego što ih sada ima, ali bi i posljedice prepuštanja sudbine u Milanovićeve ruke mogle biti prilične.

Pitanje je, također, kako će DIP nadzirati krše li Milanović i SDP upozorenje Ustavnog suda. Kao predsjednik države Milanović ima pravo komentirati političku situaciju, što i čini iz dana u dan. Za odrediti gdje komentiranje prestaje biti kritika na račun vladajućeg HDZ-a, a postaje angažiranje na stranu opozicijskog SDP-a, trebat će filigranska stručnost. Da apsurd bude veći, 'onaj čije se ime ne smije spominjati' ne smije biti ni na listama ni na plakatima ni u ustima SDP-ovaca. Smiju li ga HDZ-ovci zvati kandidatom za premijera? Svi znamo tko je, ali nitko ne smije reći da je to on. Sve su to nedoumice koje su priče o ovlastima Ustavnog suda prebacile iz uskog kruga stručnjaka među običan svijet na pijace i birtije zamjenjujući one uobičajene o nogometu i vremenu. A zamislite tek što će se dogoditi ako HDZ dobije većinu glasova pa Milanović – kad se vrati u svoju predsjedničku 'zonu komfora' – bude 'morao' dati mandat Plenkoviću za sastavljanje nove vlade? ■

IMPRESSUM

Godina xxv / Zagreb | petak, 22/03/2024

NOVOSTI
#1266

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće

ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac

GLAVNA UREDNICA
Andrea Radak

ZAMJENIK GLAVNE UREDNICE
Tihomir Ponoš
IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal
Novosti), Petar Glodić,
Lujko Parežanin (Kultura)
REDAKTORICE
Ana Grbac,
Darija Mažuran-Bučević
KOLUMNISTI
Boris Dežulović,
Viktor Ivančić, Sinan

Gudžević, Boris Rašeta
REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Jerko
Bakotin (urednik Interna-
cionalne), Dragana Bošnjak,
Milan Cimeša, Zoran
Daskalović, Ivica Đikić,
Tena Erceg, Dragan
Grozđanić, Mirna Jasić Gašić,
Nenad Jovanović, Vladimir
Jurišić, Anja Kožul, Igor
Lasić, Branimira Lazarin,

Bojan Munjin, Tamara
Opačić, Ivana Perić, Boris
Postnikov, Srećko Pulig,
Hrvoje Šimičević i Nataša
Škaričić
TAJNICA REDAKCIJE
Irena Bosnić
FOTOGRAF
Sandro Lendler
GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak,
Darko Matošević

DIZAJN
Parabureau / Igor
Stanišević & Damir Bralić,
Nikola Đurek
ILUSTRACIJA NASLOVNICE
Luka Duplančić
ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb',
Zagreb
TIRAŽA 6000

Novosti su financirane
sredstvima Savjeta za

nacionalne manjine Vlade
Republike Hrvatske i
sredstvima Ureda za
ljudska prava i prava
nacionalnih manjina Vlade
Republike Hrvatske.

REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811 198, 4811 281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

Priprema za borbu
Milanovića i Plenkovića,
uz nesuđenog sekundanta
Jandrokovića (Foto:
Zvonimir Barišin/PIXSELL)

Sa štitom ili na njemu

Političkom scenom suvereno su vladali Plenković i HDZ, a onda ju je probudio nekontrolirani faktor Milanović. HDZ-ov program zove se Plenković, a SDP-ov Milanović, smatra Jaroslav Pecnik, a Dragan Bagić da je Ustavni sud SDP izložio pravnoj nesigurnosti

ULAZAK predsjednika Republike ZORANA MILANOVIĆA u političku arenu povodom parlamentarnih izbora potresao je uspavanu političku scenu kojom su suvereno vladali ANDREJ PLENKOVIĆ i HDZ. Kao nekontrolirani faktor, Milanović je probudio ne samo političke oponente već i široku javnost koja je proteklih dana žustro raspravljala o ustavnosti predsjednikovog čina. Očekivani odgovor Ustavnog suda, sa svim nejasnim i maglovitim obrazloženjima, otvorio je vrata za uzbudljivo izbornu proljeće u Hrvatskoj. Izbori postaju neizvjesna utakmica, čak se pretvaraju u triler kojim dominira scenarij 'biti ili ne biti'.

— Milanović je spreman na sve: zaigrao je doista rizičnu, hazardnu igru na rubu Ustava. Sve je to njegova osmišljena igra. Sada kada retrospektivno pogledamo, ništa nije veliko iznenađenje, što je u petak bio šok – smatra politički analitičar i bivši saborski zastupnik

JAROSLAV PECNIK, koji predviđa da s Milanovićem SDP realno može dobiti izbore.

— Milanović je shvatio što je bit ovogodišnjih izbora – pogoditi emocije građana, prvo na nacionalnoj osnovi, onda ih vezati svojom karizmom i pokazati da smo ugroženi, a on nas spašava. Medijski i komunikacijski izvrsno izvedeno. Izbornu kampanju smo amerikanizirali, što mnogo bolje pristaje Milanoviću nego Plenkoviću. Naravno da je Milanović od početka znao koga sve izaziva i kakav će biti ishod odlučivanja na Ustavnom sudu. Evidentno je da je Ustavni sud pod utjecajem HDZ-a, veze Šeparović – Plenković – Šeks. Milanović je ciljano aktivirao političku bombu, aktivirao i dimenzionirao političku scenu, mobilizirao građane da izađu na izbore, nebitno hoće li glasati za SDP-ovu koaliciju. Svoj cilj je postigao i treba samo održati tu političku temperaturu, tu tenziju – tvrdi Pecnik.

Nekadašnji saborski zastupnik Hrvatskih laburista – stranke rada navodi da svi znaju da je Milanović tip čovjeka kojeg se ne može ušutkati i da će dalje u svom stilu nastaviti davati izjave o društvu gangstera, kriminalaca i drugo, ali da to nije dobar način komunikacije.

— Te pravne, fiškalske igre su bijedne i jadne, ali tjerat će vodu na mlin Milanovića i SDP-a.

Milanović zna da se protivnika najbolje razara humorom, satirama. Milanović i Plenković se ne gledaju kao politički suparnici, nego kao neprijatelji koji jedan drugog trebaju uništiti. A to ljudi vole, taj nerv koloseuma, gladijatorske borbe. Tko će koga pobijediti, tko će kome razbiti njušku. Ja šanse dajem Milanoviću. Plenkovića će koštati glave njegova bahatost, arogancija, narcisoidnost, izbor TURUDIĆA, dva državna odvjetnika, Lex AP... Plenkovićev istup u Lisinskom je dreka bez ikakvog pokrića, bez uvjerljivosti, karizme koju ima Milanović – ocjenjuje Pecnik i ističe da su se, nažalost, u egoističnom i narcisoidnom nadmudrivanju njih dvojice izgubili politički programi kako će Hrvatska prevenirati i preživjeti krizu koja kuca na vrata.

— HDZ-ov program zove se – Plenković, SDP-ov program zove se – Milanović. Sve ostalo nije važno. Ti programi ne nude ništa osim međusobnog vrijeđanja, netrpeljivosti. Niti

je Milanović socijaldemokrat nije je Plenković HDZ-ovac, to su ljudi bez ideologije. Samo što to stanje bez ideologije Milanović nosi daleko bolje nego Plenković. HDZ je s Plenkovićem ostao isti, to su huškači, bliski šovinizmu koji trpe koalicijske partnere samo u onoj mjeri dok im koriste. Također, u interesu domovine, zaštite nacionalnog jedinstva i vlastitog džepa političari su spremni na sve, pa i na koaliciju Milanovića i Domovinskog pokreta – zaključuje Pecnik.

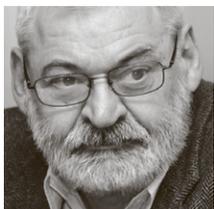
Sociolog DRAGAN BAGIĆ s Filozofskog fakulteta u Zagrebu smatra da se nakon očekivane odluke Ustavnog suda SDP našao u vrlo zahtjevnoj situaciji i da će određeni teret odgovornosti izborne kampanje političkih stranaka od centra k ljevici biti na leđima PEĐE GRBINA.

— SDP-ovci moraju paziti na svaku izgovorenu riječ, svaku sitnicu. Ali to otvara i prostor za poigravanje, dosjetke, aluzije, duhovitosti, što je odličan materijal za uspješne viralne kampanje koje se same koncentrično šire i u čijem kreiranju sudjeluje sama publika, birači, obični ljudi osmišljavajući viceve, fore i dosjetke, kojih su već pune društvene mreže. Odluku Ustavnog suda možemo smatrati i kao poklon SDP-u, samo ako budu do kraja znali strpljivo, oprezno i mudro odigrati tu neizvjesnu igru izbornog procesa iz kojeg ih Ustavni sud može diskvalificirati zbog makar jednog malo izravnijeg istupa – kaže Bagić i ocjenjuje da je Ustavni sud napravio grešku jer nisu definirali i precizirali što to točno ne smije uraditi Milanović kao kandidat, a posebno SDP i koalicija koji su ga kao kandidata već predstavili.

— Širok i nejasan spektar obrazloženja Ustavnog suda možemo protumačiti i tako da su ustavni suci za sebe zadržali diskrecijsko pravo za buduće moguće interpretacije tijekom kampanje i za stvaranje prostora za buduće ustavno djelovanje i donošenje određenih sankcija koje bi išle na štetu SDP-a, samim time i Milanovića kao njihovog premijerskog kandidata. Ali mislim da to neće tako daleko ići – govori Bagić i ističe da je Ustavni sud stvorio pravnu nesigurnost i učinio ovogodišnje izbore neravnopravnim jer su SDP izložili potpunoj pravnoj nesigurnosti i DIP-ovoj arbitrarnosti u budućem odlučivanju, bez jasnih kriterija što ne smiju.

— Prvo, hrvatsko zakonodavstvo ne poznaje instituciju kandidata za premijera. Istanje kandidata za premijera je čisti marketinški trik u političkom marketingu koji je u Hrvatskoj prisutan bar nekih 20-ak godina. Nije mi jasno kako se može zabraniti marketinški trik, ali kad je Ustavni sud već ušao u tu sivu zonu, morali su precizno definirati što je dozvoljeno, a što nije. Faktički naloživši DIP-u poseban monitoring nad kampanjom SDP-a, Ustavni sud je doveo tu stranku u jednu posebnu situaciju, u neravnopravan položaj – tvrdi Bagić i napominje da su reakcije javnosti povodom Milanovićeve kandidature bile neočekivano emotivno impulzivne.

— Milanović je napravio presedan, neosporno prekršio Ustav, pogazio sve uzuse dobrog ponašanja, izišao iz dosadašnje političke kulture i normi, ali reakcija određenog dijela javnosti, pogotovo ustavnopravnih stručnjaka, bila je izrazito emotivna, sasvim neobjašnjivo i nepotrebno stvarajući paniku i izvanredno stanje. Čak su političke stranke i politički akteri, pa i sam HDZ, Milanovićevoj kandidaturi pristupili puno racionalnije. Iz perspektive samih izbora, Milanoviću i SDP-u bilo bi puno racionalnije da je podnesena ostavka na funkciju predsjednika. Prezentirani argumenti Milanovića, Grbina i ostalih o koncentraciji vlasti u HDZ-ovim rukama su pretjerani jer ne postoji ništa toliko dramatično što bi moglo dovesti do raspada institucionalnog poretka – zaključuje Bagić. ■

Jaroslav Pecnik (Foto:
Patrik Macek/PIXSELL)

Dragan Bagić (Foto:
Marko Prpić/PIXSELL)

Prisega Zorana Milanovića
u veljači 2020. (Foto:
Damir Senčar)

Od inauguracije do iritacije

Novosti su usporedile inauguralni govor predsjednika Zorana Milanovića iz veljače 2020. godine i njegove kasnije izjave u vezi vanjske politike, patriotizma i rata te nediskriminacije građana. Malo lijevo, više udesno i za završnicu – pad u krilo duha Franje Tuđmana

PRILIKOM pretrage arhive aktualne verzije weba Ureda predsjednika Republike na momente smo pomislili da smo ostali zaleđeni u devedesetima. Red uniformi HV-a i HVO-a, doza regionalnog imperijalizma i zazivanja kršćanskih vrijednosti, a sve to uz sijaset napada na predstavnike nacionalnih manjina i medijskih kuća. No ne manjkaju ni izvještaji s posjeta partizanskim memorijalnim kompleksima ili o razgovorima s predstavnicima ljudsko-pravaških organizacija, kritike proustaškog revizionizma, poteza NATO saveza ili u koricu ogrezlog domaćeg pravosuđa. I tako u krug. Malo desno, malo lijevo i za završnicu opet pad u krilo duha FRANJE TUĐMANA.

Tako bi se dala opisati i aktualna pozicija ZORANA MILANOVIĆA koji je s Pantovčaka ponovno naumio zasjesti u Banske dvore. Iako mu je Ustavni sud *de facto* zabranio da se pojavljuje u tekućoj kampanji, za Milanovića nema straha jer je u njoj ionako već pune četiri godine, od momenta kada je prisegnuo kao predsjednik Republike. Nevolja je, međutim, u tome što je cijelo vrijeme dominantno građi prema desnom biračkom tijelu, odmičući se i od onih natruha ljevice preostalih u SDP-u. To je, uostalom, radio i kao premijer – obećavao borbu za prava najugroženijih pa progurao antiradnički ZOR, kritizirao šatorashe iz Savske pa im na kraju otišao pred noge. Samo što novoj verziji Milanovića, onaj predsjedničkoj, pripadaju

bitno drugačije ovlasti pa se u tom smislu razlikuju i područja u kojima je nastavio okretati leđa nekadašnjoj bazi, usput gazeći dobar dio svog inauguracijskog govora.

Vanjska politika

U vanjskoj politici fokusirat ću se na one točke na kojima se mogu graditi suradnja i prosperitet, Z. M. 18. veljače 2020.

Za razliku od Hrvatske, koju je kao predsjednik obišao uzduž i poprijeko, Zoran Milanović daleko slabiji skor bilježi po pitanju službenih putovanja izvan granica domovine. U prvoj godini mandata planove mu je pomrsila pandemija korone, pa je na

premijernu turneju po BiH, odnosno bivšoj Herceg-Bosni, otišao tek u ljeto 2021. Kako tada, tako i prilikom svakog narednog posjeta, dolazio je s torbom odlikovanja za veterane HVO-a. Posebno je svečano bilo u kolovozu 2022., kada se ukazao na 30. obljetnici utemeljenja te formacije, odgovorne, između ostalog, za popriličan broj ratnih zločina koji su podrazumijevali i uspostavu koncllogora. 'Želim poručiti našim partnerima, svima koji me slušaju i svima onima kojima je stalo, da razina organizacije ovog skupa – kultura, stil, pristojnost, decentnost – pokazuje da je sve to Europa! Pokazuje to svima koji su skeptici prema Bosni, prema Hercegovini, prema ulozi HVO-a u ratu koja je bila sudbinska, značajna i pobjednička, naravno uz sve one male greške u kojima se uvijek može govoriti, ali koje ne smiju biti osnova za nabijanje kompleksa krivnje i vječne pokore. A svima onima koji u Hrvatskoj gaje skepsu ili predrasude mogu samo reći – dođi da vidiš i dođi da se diviš', ispalio je Milanović.

U narednom periodu nastavio je tamo gdje je ranije stao. Drugovanjem s MILORADOM DODIKOM i DRAGANOM ČOVIĆEM, vrijeđanjem visokog predstavnika CHRISTIANA SCHMIDTA, bošnjačkog vodstva, a povremeno i BiH kao takve, spominjući je isprva kao 'državu tri entiteta', a kasnije u kontekstu metode 'prvo sapun, onda parfem'. Istodobno je, svjesno ignorirajući napore svojih prethodnika na predsjedničkoj dužnosti, zahladio odnose sa Srbijom, usput poručivši tamošnjem političkom vrhu da ne računa na hrvatsku podršku na putu za EU dok god podiže optužnice protiv hrvatskih generala. No imao je razumijevanja za teritorijalne pretenzije mađarskog premijer i svog dragog gosta VIKTORA ORBANA, pa i u slučaju kada su one podrazumijevale svojatanje dijelova Hrvatske.

Na širem, globalnom planu odmaknuo se pak od slijepog slijeđenja migova iz Bruxellesa i Washingtona, dominantne karakteristike onoga što se zove hrvatskom vanjskom politikom. U tom kontekstu protivio se proširenju NATO-a (pogotovo dalje na istok), sudjelovanju Hrvatske u obuci ukrajinskih vojnika, slanju ovdašnjih u Ukrajinu, a svojevremeno i njihovom ostanku u Afganistanu. Međutim, ni to ne radi iz lijeve, već iz nacionalističko-suverenističke pozicije, prijeteći pritom npr. da će glas za primanje Finske i Švedske u NATO uvjetovati promjenom izbornog zakona u BiH.

S druge strane, svrstao se među rijetke europske lidere koji su se otvoreno založili za pravo palestinskog naroda na vlastitu državu. Kritizirao je i glasanje hrvatskog veleposlanika u Općoj skupštini UN-a protiv rezolucije kojom se poziva na humanitarno primirje u Gazi, uz ocjenu da je PLENKOVIĆEVA vlada takvom 'nepromišljenom i štetnom odlukom obilježila RH kao protivnika mira i kršitelja međunarodnog humanitarnog prava'.

Rat

Patriotizam je svijest o trijumfalističkim posrnućima koja su, nažalost, ponekad pratila naše pobjede u ratovima, Z. M. 18. veljače 2020.

Kada smo već kod međunarodnog humanitarnog prava, ispada da je Milanović na to pravo osjetljiv sve dok ga ne krše momci u uniformama HV-a i HVO-a. Jer kako drugačije tumačiti njegove sljedeće riječi, izgovorene prošlog listopada na svečanoj promociji novih časnika Oružanih snaga: 'Hrvatska se morala godinama nakon oslobođenja boriti s fantomom Haškog suda na kojem su naši ljudi morali braniti sebe i Hrvatsku od izmišljenih optužnica.' Ili one da 'nije svatko

tko je dobio kaznu u Hagu ratni zločinac', da je ŽARKO PUHOVSKI 'druker' jer je svjedočio pred tim međunarodnim sudom, a da su TIHOMIRU BLAŠKIĆU i MILIVOJU PETKOVIĆU dosuđene 'političke presude'. Pa još da je ubojstvo obitelji ZEC 'individualni slučaj pljačke s kojim država nema veze', a MIHAJLO HRASTOV prepušten 'zlostavljanju i mrcvarenju'.

Uostalom, radi se o kandidatu za premijera ostataka nečega što se samoprozvalo lijevo-liberalnom koalicijom, koji je s predsjedničke funkcije vratio odlikovanja BRANIMIRU GLAVAŠU. I to usred ponovljenog postupka kojim je nekadašnji osječki vladar života i smrti naposljetku nepravomoćno osuđen na sedam godina zatvora. Zbog sudjelovanja Vojne policije HVO-a u akciji 'Oluja' državnim priznanjem u ljeto 2020. okitio je ZLATANA MIJU JELIĆA, u momentu dok se ovaj nalazio u bijegu pred optužnicom BiH vlasti za zločine nad bošnjačkim civilima. Tri tjedna kasnije Milanović je imao obraza doći na komemoraciju za ubijene srpske starce u Gruborima i pred okupljenima se zapitati: 'U ime koje proklete pravde djeluju ljudi koji su mogli ubiti nevine civile?'

Poprilično smo sigurni da je Milanović po broju obidjenih ratnih stratišta, što je u posljednjem periodu podebljao odlaskom na godišnjice osnutaka udruženja veterana iz rata 1990-ih, prestigao sve svoje prethodnike s Pantovčaka. Prema našoj računici, predsjednik i njegove delegacije su od proljeća 2020. naovamo sudjelovali u najmanje 120 takvih događaja, pri čemu ih se preko 90 posto odnosi na komemoriranje, odnosno slavljenje Domovinskog, a ostalih desetak na obilježavanje Drugog svjetskog rata. Listajući arhivu web-stranice Ureda predsjednika, uočljivo je i da je Milanović na obljetnice s antifašističkim predznakom u pravilu slao izaslanike, a ondje gdje bi se sam pojavio držao je slovo o nacionalnom – najčešće hrvatskom, nešto rjeđe srpskom – segmentu partizanskog pokreta, prešućujući, pa i nijećući njegov anti-fašistički, a pogotovo komunistički karakter. I to opet na primjeru vlastite obitelji. 'Došao sam ovdje radi svoga đida i njegovog brata, i svoje babe i njezine braće, koji u rat nisu otišli kao antifašisti, nisu ni znali što to znači', izjavio je na obilježavanju Dana antifašističke borbe 2021. u Splitu.

Milanović se, doduše, s premijerske i predsjedničke funkcije suprotstavljao relativizaciji ustaškog pokreta, uključujući prateću ikonografiju koja je svoje mjesto ponovno našla u ratu 1990-ih. Za HOS-ovu ploču u Jasenovcu bez oklijevanja je rekao da je treba 'baciti negdje', jer da 'onaj tko misli da se u Domovinskom ratu pod Za dom spremni borio za Hrvatsku, mora znati da se borio i za NDH'. Popriličan period držao se i

odluke da neće sudjelovati na događajima na kojima se ističu HOS-ove insignije. A onda su mu, kako se približavala superizborna godina, one najednom prestale smetati.

Uvrede

Danas je naša obaveza i odgovornost da se ni jedan građanin naše države ne osjeća ustrašenim, diskriminiranim ili bilo na koji način isključenim, Z. M. 18. veljače 2020.

Zadržimo se još malo na ratovima i komemoracijama, odnosno njihovim neformalnim dijelovima koje predsjednik Republike nerijetko koristi za napade na neistomišljenike i one za koje smatra da su mu okrenuli leđa. S tim da se na ovom mjestu nećemo baviti surovim prepucavanjima s Plenkovićem i njegovom svitom, već nasrtajima na njihove koalicijske partnere iz redova nacionalnih manjina. Na oduševljenje tvrde desnice, Milanović takvima ne prašta suradnju s HDZ-om, ni poteze koje povlače u Saboru. Ponajviše ga je razbjesnila odluka da ne podrže ZLATU ĐURĐEVIĆ, njegovu prvotnu kandidatkinju za šeficu Vrhovnog suda, do te mjere da je i komemoraciju za ubijene u Jasenovcu svojevremeno iskoristio za spominjanje 'cijena' koje MILORADU PUPOVCU i VELJKU KAJTAZIJU 'više s usiju'. Prilikom napada na spomenuti dvojac Milanović koristi jednu te istu šprancu, koja se svodi na tezu 'više sam ja kao Hrvat, građanin, premijer i predsjednik napravio za Srbe i Rome nego oni', a onda sve još dosoli setom diskriminatornih epiteta kao što su 'predvodnici čaršijskog lopovluka', 'bijednici', 'izmanipulirani, moralni kamatar', 'puđlice' i 'pande zaštićenije od onih u njujorškom zoološkom vrtu'.

Zbog takvog rječnika Milanović je simpatije zaradio i među mladim incelima koji ovih dana preko TikToka agitiraju za njegovu pobjedu na predstojećim izborima. Posebno su im se omilili predsjednikovi mizogini napadi na feminističke organizacije (po Milanovićevu, 'udruge glupog i neduhovitog akronima B.a.B.e.'), pravobraniteljicu za ravnopravnost spolova ('takozvana'), pojedine političarke ('samodopadne narikače' DALIJA OREŠKOVIĆ i MARIJANA PULJAK, koje su sada u predizbornoj koaliciji sa SDP-om) i žrtve rodno uvjetovanog nasilja, odnosno predvodnice pokreta Me Too i njegove domaće inačice. 'Kada o tome (nasilju, op. a.) zapomažu glumice koje iz kreveta ne izlaze za manje od pet milijuna dolara, to baš ne vidim kao nešto čime bih se trebao zanimati. Kada to rade žene koje su zaposlenice, službenice, majke ili mlade kolegice na Akademiji, to je problem', Milanovićeva je izjava koja je po antifeminističkim bespućima interneta pobrala najviše ovacija.

U obilasku granice (Foto: Ured predsjednika)

Među takvima predsjednik dobro kotira i zbog javne obrane 'naših mangupa', tj. huligana koji su ljetos sudjelovali u nasilnim navijačkim neredima u Grčkoj, te uvreda izrečenih na račun novinara: HRT-ovaca 'yutelovaca', 'petokolonske bande' iz 'Hanžar medije' i 'Ragnara za siromašne' BORISA DEŽULOVICA. Nego, nas zanima gdje je nestao onaj Milanović koji je na početku aktualnog mandata izjavio sljedeće: 'Ljudi to ponekad ne razumiju, ali na kraju ipak uspijem, mirnim načinom i civiliziranim metodama, uvjeriti jedan značajan broj ljudi da povjeruju da je ono što radim ispravno i da u to vjeruju.'

Granica

Naša Republika treba svakog čovjeka i svaki čovjek u Hrvatskoj mora dobiti priliku da pronađe svoj put i svoje mjesto, Z. M. 18. veljače 2020.

Umalo smo zaboravili na još jednu predsjednikovu izjavu iz sada već davnog ožujka 2020. 'Prije pet godina imali smo veliki migrantski val, toga vjerojatno više neće biti. Ali bude li nešto slično, morat ćemo ja, Vlada, predsjednik Vlade, svi oni koji vode državu i oni koji u tome pomažu, što prije sjesti i dogovoriti što ćemo. Kada smo već promijenili zakon o angažmanu Hrvatske vojske i mogućnosti da vojska pomaže policiji u poslovima osiguranja granice, moramo u tom smislu donijeti i jasnu odluku', rekao je tada Milanović, ne isključujući mogućnost slanja vojske na granicu. U narednom periodu u tom je pogledu ublažio stav, prvo se jasno protivio ograđivanju vanjske granice Unije žicom (što je nazvao neljudskim), a onda, nakon najave suspenzije Schengena, i angažmanu vojske na tom području. No u Milanovićevom slučaju takvi stavovi primarno proizlaze iz njegove ocjene da 'policija dobro obavlja posao čuvanja granice'. Makar pritom pendrecima lomila kosti migranata koji, prema njegovoj najnovijoj ocjeni, u Hrvatsku 'dolaze s računom, želeći uzeti socijalnu pomoć'.

Predsjednik je prelazio preko brojnih javnih iskaza žrtava o brutalnosti hrvatske

Istina, za HOS-ovu ploču u Jasenovcu Milanović je bez oklijevanja rekao da je treba 'baciti negdje'. Dugo se držao i odluke da neće sudjelovati na događajima na kojima se ističu HOS-ove insignije

ske granične policije, a kada o njima više nije mogao šutjeti – jer su u vidu snimke predrečenja na granici s BiH u ljeto 2021. dospjele u domaće i inozemne medije – bacio se na individualiziranje odgovornosti i svodenje sustavnog problema na jednokratni incident. 'Vjerujem da je to izolirani slučaj, jer bi se u suprotnom to vidjelo i znalo. Tako se policija ne smije ponašati i to je očito prekoračenje ovlasti', komentirao je postupanje prema migrantima te poentirao: 'Ne vjerujem da je itko dao zapovijed za to. Slučaj je očito izoliran. Nadam se da smo to riješili.' U narednim mjesecima, kada su, vidi vraga, objavljeni novi dokazi o nasilju na hrvatskim granicama, ovaj put objedinjeni u izvještaju Odbora za sprečavanje mučenja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja Vijeća Europe, otišao je korak dalje i otvoreno pravdao nezakonite *pushbackove*. 'Kako da RH zaštiti granicu? Balalajkama da se štitimo? Policija mora primijeniti određenu vrstu sile, to se događa i na poljskoj granici nakon ove manipulacije LUKAŠENKA', ispalio je, pa se još siledžijski obrušio na autore izvještaja: 'Ti ljudi nisu normalni, oni su štetocine koji stalno zabadaju nos i dijele lekcije... Ja sam lijevo-liberalni političar, ali ova kuhinja pametnjakovička iz Bruxellesa koja svu tradiciju koju Europa ima pokušava pretvoriti u kulturu totalne različitosti, to je štetno. Europa je kontinent koja ima svoju povijest. Božić u Europi je Božić. Kad imate smjernice EK da se ne spominje Božić. Što da se spominje, Oktobarska revolucija? Božić je Božić, Europa je kulturološki kršćanski kontinent. Temelji dobrog i lošeg u Europi su kršćanski.' PENAVA i GRMOJA, vi ste?

Za kraj se prisjetimo Milanovićevih riječi koje je lani uputio policajkama i policajcima povodom blagdana Sv. Mihovila, njihovog zaštitnika: 'Imat ćete moju podršku u javnom prostoru kada vas napadaju da ste pregrubi i surovi, nehumani.' A sada, kada to znate, bilo bi dobro da se 'držite zakona i temeljnih ljudskih, božjih pravila, onoga što radi dobar i odgovoran čovjek'. ■

Lani u Vukovaru, pored insignija HOS-a (Foto: Ured predsjednika)

Ljevica, desnica, centralno?

Da bi nam zasvijetlilo svjetlo na kraju tunela, a da to ne bude vlak koji juri prema nama, potrebno je ponovo izgraditi socijalističku alternativu. Pseudoantikapitalističke stranke evropske ljevice, pa onda i naše – ma kako u zametku ona, pa i vanparlamentarno bila – to ne mogu izvesti

To da se političke stranke lažno predstavljaju nije ništa novo i to u globalnim, a ne samo hrvatskim razmjerima. Ono zbog čega se trebamo brinuti jest da dirigirana javnost i dalje uzima zdravo za gotovo njihovu paradnu matricu, da bi tek u daljnjoj analizi ona bila dovedena u pitanje. Tako, ako konzumirate mejnstrim medije i dalje možete gledati, slušati i čitati da je hrvatska politička scena podijeljena na centrističku i ekstremnu desnicu s jedne strane i na centrističku i ekstremnu ljevicu s druge. Za taj lijevi centar uvriježilo se mišljenje da se radi o liberalnoj ljevici, što bi bio izraz za neku građansku ljevicu, koja ne dovodi u pitanje načela buržoaskog parlamentarizma. Ta potraga za tzv. liberalnom ljevicom poprima tragikomične razmjere, iako su socijalno-liberalne stranke posvuda propale, pa tako i u nas.

Dvadeseto stoljeće bilo je doba borbe više ideologija. S jedne strane bili su liberali i konzervativci, koji su čuvali buržoaski poredak. S druge strane tu je bila socijalistička ideja, u svojoj revolucionarnoj ili reformskoj varijanti. A tu je bio i fašizam, koji je u Drugom svjetskom ratu vojno pobijeđen, no nije prestao davati znake života. Danas imamo nekakav postfašizam, u nedostatku boljeg izraza, koji ne dovodi u pitanje buržoasku demokraciju, ali ju iznutra podriva, na način koji je blaži, ali ponekad i gori od povijesnog fašizma.

No usredotočimo se sada na stanje na tzv. parlamentarnoj ljevici. U tradiciji dvadesetog stoljeća ona se dijelila, ne uvijek jasno, na socijaldemokratsku i komunističku. To je bilo jasno u prvom velikom sukobu između tih dviju struja, dok su one predstavljale dva puta u socijalizam, kada su se sukobile oko ratnih kredita i imperijalne politike 'svojih' država u Prvom svjetskom ratu. Taj je sukob često bio i oružan. Nastale nove sovjetske republike imale su u socijaldemokratima, npr. u Njemačkoj, smrtno neprijatelje. Kada je sve to 'zaboravljeno', socijaldemokracija se vratila na političku pozornicu u tzv. državama blagostanja na zapadu, nakon Drugog svjetskog rata, s eksplicitnim revizionistič-

kim programom. Više joj cilj nije bio socijalizam, nego popravljavanje kapitalističkog društva, u kome bi, uz pomoć socijalno osjetljivih politika, profitirali svi. Tako je njemački SPD još pedesetih godina prošlog stoljeća donio novi program prema kojem se odriče socijalizma kao svog povijesnog cilja i zadovoljava se popravljanjem postojećeg kapitalizma, za koji se vjerovalo da može donijeti prosperitet svima, pa i radničkim masama. I tako je nastalo lažno predstavljanje. SPD se i dalje nazivao ljevicom, iako je on u ranijem smislu to prestao biti. Kasnije 'razvoj' te opcije u socijaldemokratskoj i laburističkoj varijanti doveo je i do 'trećeg puta', pri čemu je prihvaćena i ekstremna neoliberalna ekonomska i politička ideologija. Taj put završio je ne samo u odustajanju od socijalizma, nego i u zločinu, s apološkim imperijalističkih ratova u Iraku, Libiji i drugdje, a danas u ratnohušakačkoj politici spram Rusije i opravdanju izraelskog genocida nad Palestinom. Ako je točno da je tzv. država blagostanja bila unikatan povijesni oblik, omogućen na zapadu postojanjem realnog socijalizma na istoku, onda možemo reći da je njenim uništenjem u neoliberalnoj ideologiji, socijaldemokracija regresirala od popravljivača kapitalističkog svijeta u njegovo kvaritelja.

Ovaj je uvod bio potreban da predstavimo širu sliku stanja na evropskoj parlamentarnoj ljevici, prije nego što se počnemo zgražati nad njenim ovdašnjim provincijalnim oblikom, iako on u svojoj postsocijalističkoj varijanti ima i neke dodatne otegotne okolnosti. Naime, naša tzv. tranzicijska socijaldemokracija 'razvila se' u kontrarevolucionarnu situaciju tzv. pretvorbe i privatizacije, kada je društveno vlasništvo, pod barjakom slobode nacionalnih država nastalih na razvalinama Jugoslavije, ukinuto prvo podržavljenjem, a onda prepuštanjem najprije privatnim državnim ljubimcima, odnosno globalnom kapitalu. Zato kada ŽARKO PUHOVSKI u inače zanimljivom prilogu u kojemu razvija tezu da je SDP desničarska stranka – točnije, da u njemu nema ni *lj* od ljevice – to pripisuje nekom staljinističkom preostatku u toj stranci, iako se tu radi o nekom novom obliku desničarenja, koji u nedostatku boljeg pojma možemo nazvati i postfašističkim.

Istina je da su HDZ i SDP 'sestrinske' stranke, a to možemo nazvati i zajedničkim nasljedem tuđmanizma. Ali tuđmanizam je lokalni izraz, koji od TUĐMANOVE vladavine pravi sistem, za koji ona kao 'nestajući posrednik' sa svojim lažnim suverenizmom nema kapaciteta. Zato je bolje uvesti širu sliku u kojoj je i u nas, kao i u nizu država

širog svijeta, na djelu nekakav postfašizam. A taj ne prijeti samo građanima Hrvatske nego i stanju svjetskog poretka, koji se ljulja u dekadenciji evroatlantskog svijeta na novu opasnu stranu. Ono što kvaritelji 'normaliziranog' poretka kao što je ZORAN MILANOVIĆ čine utoliko je hod po opasnom rubu napada na 'normalizirani' postfašizam. Nije problem, kao što se to čini liberalima, koji još postoje samo u teoriji, što on dovodi u pitanje trodiobu vlasti, regularnost izbora i sl. – te liberalne iluzije odavno su propale, ako su ikada i mogle zaživjeti, naročito u našem rubnom kapitalizmu. Problem je što se tu postfašizam, koji se 'normalizirao' sukobljava s drugim, koji još nije do kraja 'normalan'. Je li to također šansa za neko ne samo 'normalno' nego i pravo izvanredno stanje, teško je procijeniti. U svakom slučaju, svi mogući strahovi od ustavne krize, parlamentarne krize i sl. 'mala su maca', da upotrijebimo riječi Puhovskog kada uspoređuje TURUDIĆA s Milanovićem, spram nove neizvjesnosti s kojom se suočavamo. Srećom za 'normalizatore', Milanović po svemu sudeći nije format pučista ili čak revolucionara, nego je, kako s pravom govori Puhovski, još samo jedan mačo tip – mi dodajemo, uz PLENKOVIĆA – a takvi su u pravilu kukavice.

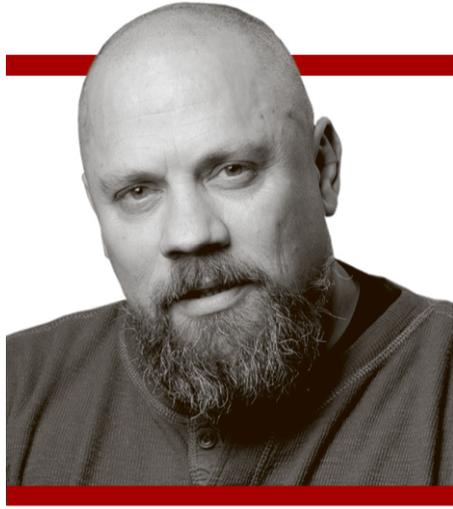
Zato naša prava tragika nije samo u sukobu osoba Plenkovića i Milanovića, koje mejnstrim uzdiže u sukob titana, nego u uništavanju cijelog političkog polja, na kojemu su se takve drugorazredne ličnosti, bez državnih sposobnosti, mogle uzdići u nekakve arbitre političkog smjera u kojem će krenuti Hrvatska. A njen put su nažalost odredili veći igrači na evropskoj i svjetskoj političkoj sceni, koji su nam odavno zacrtali mjesto da bude mo na rubu evroatlantskog kapitalizma. Ti se igrači mogu pojavljivati i u janjećoj koži ili kao neskriveni predatori, poput TRUMPA, ali su svejedno smrtno opasni za opstanak ovdašnjih država.

Vratimo li se na povijesnu podjelu političke ljevice na onu socijaldemokratsku i komunističku, vidimo da se prva više puta u povijesti kompromitirala, dok je uteg na strani komunista bio onaj staljinistički. No taj je teret zajedno s propašću realnog socijalizma i sam propao. PUTIN nije novi STALJIN, nego samo poluperiferni igrač u globalnom neoliberalnom kapitalizmu, koji traži mjesto – makar i podređeno – za svoju zemlju u svjetskoj podjeli karata, dok je zapad u svom dekadentnom strahu i tako oslabljenu ne prihvaća.

Kada bacimo pogled na širu sliku, na svjetski 'sukob civilizacija', kako je to htio baš jedan Amerikanac, HUNTINGTON, naša bura u čaši vode oko nekakvih izbora u jednoj za svjetski poredak sada nevažnoj zemlji, izgleda tragikomično. Tko god pobijedio na našim izborima, pa ako oni i propadnu, neće bitno utjecati na smjer u kojem ide svijet. A taj smjer nije dobar. To ne znači da imamo nadmen stav spram toga da je sve što se događa u Hrvatskoj svejedno. Da, i ona može dati svoju malu kap u slapu koji poplavljuje Zemlju. Pravo pitanje će biti i ostaje u ipak otvorenoj budućnosti – može li ona proizvesti išta progresivno, da svijet izađe iz stranputice u koju je zašao? Odgovor na njega ne može biti kroatocentričan. To je pitanje internacionalne budućnosti. Da bi nam zasvijetlilo svjetlo na kraju tunela, a da to ne bude vlak koji juri prema nama, potrebno je ponovo izgraditi socijalističku alternativu. Pseudoantikapitalističke stranke evropske ljevice, pa onda i naše – ma kako u zametku ona, pa i vanparlamentarno bila – to ne mogu izvesti. Potrebno nam je nešto novo. ■

Antikapitalisti kao
iznimka – ljevica i 'ljevica'
na okupu (Foto: Patrik
Macek/Pixsell)

UGOVOR
S ĐAVLOMSugar Man
Plenković

PIŠE Boris Dežulović

Kad je tako jednom prilikom, povodom tridesete obljetnice uspostave hrvatsko-vijetnamskih diplomatskih odnosa, Andrej Plenković primio potpredsjednicu Socijalističke Republike Vijetnam Võ Thị Ánh Xuân, ni u najluđim snovima nije mogao naslutiti da će mu taj sastanak – koji je zaboravio već do ručka – promijeniti život

PROŠLOG ljeta u detroitskom je hospiciju tiho u osamdeset prvoj godini umro SIXTO DIAZ RODRIGUEZ, čovjek čiju bi nevjerojatnu biografiju poželjeli mnogi, a život baš nitko.

Svijet ga je upoznao prije desetak godina, bez daha gledajući senzacionalni dokumentarni film 'Searching for Sugar Man', čarobnu priču o mladom američkom kantautoru Rodriguezu koji je u praskozorje davnih sedamdesetih snimio dva fantastična albuma društveno angažiranih pjesama, preuzetno najavljen kao novi BOB DYLAN. Šezdesete su, međutim, već bile mrtve, pa je nesretni Sixto prodao jedva nekoliko ploča i zaboravljen nestao sa scene, zaposlivši se na koncu kao građevinski radnik i za pedeset dolara iznajmivši derutnu općinsku kućicu u predgrađu u kojoj će provesti ostatak života.

Tridesetak godina kasnije na vrata njegove kućice pokucao je neki Švedanin, predstavio se kao MALIK BENDJELLOUL, filmski dokumentarist, i ispričao mu potpuno suludu priču: davno nekad jedna od onih nekoliko njegovih prodanih ploča završila je u dalekoj Južnoafričkoj Republici, gdje su njegove snažne pjesme uskoro postale *soundtrackom* pobune. Detroit-ski je građevinar Sixto na drugom kraju svijeta bio tako golema zvijezda, gotovo mitološki lik za kojega se čak i pričalo da je davno umro, na nekom koncertu, s gitarom na pozornici, postavši ikona borbe protiv aparthejda čije se pjesme u Južnoj Africi slušaju i pjevaju do dana današnjeg.

Uboji Sixto nije znao ništa o svojoj dalekoj slavi. Kad su mu u upravo holivudskom raspletu organizirali turneju u Južnoafričkoj Republici, i kad se s gitarom u ruci pojavio u rasprodanim dvoranama, bilo je kao da se sam Isus spustio na zemlju.

Zašto vam sve ovo pričam? Slično se, naime, ovih dana dogodilo i jednom Hrvat.

ANDREJ PLENKOVIĆ – tako se zove tip – bio je viđen kao nova europska politička nada, najavljivan kao novi ADENAUER i sljedeći predsjednik Europske komisije, prije nego što su došle pandemija koronavirusa i svjetska energetska kriza, a Plenković nestao sa scene, zaposlivši se kao predsjednik Vlade. Kad je tako jednom prilikom, povodom tridesete obljetnice uspostave hrvatsko-vijetnamskih diplomatskih odnosa, primio potpredsjednicu Socijalističke Republike Vijetnam VÕ THỊ ÁNH XUÂN, ni u najluđim snovima nije mogao naslutiti da će mu taj sastanak – koji je zaboravio već do ručka – promijeniti život.

Ili barem biografiju. Protokolarni bilateralni susret – dosadni, generički razgovor o rastućoj trgovinskoj razmjeni, prisutnosti na vijetnamskom tržištu, jačanju gospodarskih odnosa i Sporazumu o slobodnoj trgovini između Europske unije i Vijetnama, te vanjskopolitičkim i sigurnosnim prilikama u neposrednim okruženjima, Južnom kineskom moru i Zapadnom Balkanu – hrvatske novine i portali, jasno, nisu ni zabilježili: koga, za boga miloga, zanima trgovinska razmjena Hrvatske i Vijetnama?

Na drugom kraju svijeta, međutim, u deset hiljada kilometara udaljenom Vijetnamu, vijest je odjeknula poput bombe.

A Vijetnamci bogami znaju kako odjekuju bombe.

Cijelu noć slavilo se u Hanoju kad se potpredsjednica Võ Thị Ánh Xuân vratila iz Zagreba s dobrim vijestima, pa plačući od sreće objavila naciji da je hrvatski premijer Andrej Plenković izrazio nedvosmislenu želju za daljnjim jačanjem gospodarskih odnosa Hrvatske i Vijetnama, najavio veću prisutnost hrvatskih kompanija na tamošnjem tržištu i pružio punu podršku Sporazumu o slobodnoj trgovini između EU-a i Vijetnama, snažno se založivši za stabiliziranje sigurnosnih prilika u Južnom kineskom moru!

Vijetnam se probudio u euforiji: generalni sekretar Komunističke partije Vijetnama NGUYỄN PHÚ TRỌNG proglasio je neradni tjedan, bulevarima Hanoja i Ho Ši Mina vijorile su se hrvatske zastave, pucali su vatrometi nad vijetnamskim gradovima, djeca u školama pisala su nadahnute sastave na temu 'Hrvatska kompanija u mom zavičaju' i crtala superheroja Ujaka Andreja – BÁC ÁHN DRËYA – a Državna banka Vijetnama pustila je u opticaj novčanica od milijun đônga s likom hrvatskog premijera.

Sve otada, eto, Andrej Plenković u Vijetnamu je golema zvijezda. Kao gotovo mitološki lik – za kojega se tamo priča čak i da je davno umro, na nekom predizbornom skupu u Lici, s vijetnamskom zastavicom u ruci – postao je Plenković ikona borbe za hrvatsko-vijetnamsku trgovinsku razmjenu i stabilizaciju sigurnosnih prilika u Južnom kineskom moru. 'Kurac bi Kina svojatala naše otočje Quàn đảo Hoàng Sa da je živ Ujak Andrej!' govorili su Vijetnamci, a gensek Partije Phú Trọng sam se više puta izjasnio kao 'plenkovićist', tvrdeći kako 'komunistički Vijetnam, poput Plenkovićeve Hrvatske, mora naći ravnotežu između demokracije i reda'.

Ni mi ni Andrej, jasno, o svemu tome nismo imali pojma, i tko zna bismo li ikad i saznali da jedna mlada Vijetnamka prije koji dan, sasvim slučajno – pretražujući po internetu sve o Obećanoj zemlji Hrvatskoj – nije vidjela vijest da su u Hrvatskoj raspisani parlamentarni izbori, na kojima premijer Andrej Plenković, baš kao i gensek Nguyễn, traži treći mandat.

— Áhn Drëy Plêng je živ! – vrisnula je Chi Nguyêt Võ, odmah javivši svojoj najboljoj prijateljici Lê Minh Tuê.

— Áhn Drëy Plêng je živ! – vrisnula je i Lê, hitro onda podijelivši senzacionalno otkriće s prijateljima na Facebooku.

— Áhn Drëy Plêng je živ! – gorjele su uskoro vijetnamske društvene mreže, i zemljom se poput napalma proširio glas da se osvjedočeni prijatelj Socijalističke Republike Vijetnama Andrej Plenković živ i zdrav sprema za izbore, spreman za jačanje trgovinske razmjene Hrvatske i Vijetnama, prisutnost hrvatskih kompanija na vijetnamskom tržištu i sigurnost u Južnom kineskom moru.

I kad je tako u nedjelju u Zagrebu održan dvadeseti Opći sabor HDZ-a, na kojemu je Plenković iznio predizborni program stranke, zaprepašteni Hrvati odjednom su primijetili kako je njegova popularnost preko noći narasla dvostruko: od dotadašnjih prosječnih tisuću lajkova ispod HDZ-ovih objava na Fejsu,

(Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

podrška je odjednom skočila na dvije tisuće lajkova! Politički analitičari krenuli su onda analizirati otkud taj spektakularni rast Plenkovićeve popularnosti, pa među lajkovima kojekakvih organizacija mladeži HDZ-a i seoskih stranačkih ogranaka, odjednom naišli na ime – Chi Nguyêt Võ.

Tko je sad Chi Nguyêt Võ? – pitali su se analitičari, pa uskoro naletjeli i na Lê Minh Tuê. Pa na Võ Đàng Khanha. Pa na Luong Minh Lama, Lý Quang An i Hồ Lan Phuonga. Pa na neku Lê Yên, Hồ Lan i Phi Tai. Pa na Đônga. Pa na Gyang. I Huyen. I My-Duyen. I Thang, Thuong i Xuân. Pa na Viêna, Bào, Sona, Thuàna, Chià, Đuronga, Liéma, Quàna, Tuàna i Quyêna. U svega par sati desetine, stotine mladih vijetnamskih hadezeovaca oduševljeno su klikale ispod HDZ-ove objave na Fejsu, u svemu čak hiljadu njih lajkalo je Plenkovićevo govorničko stono: ravno polovica od dvije hiljade lajkova na HDZ-ov je Fejs stigla iz Socijalističke Republike Vijetnam!

Hrvatska opozicija i zlonamjerni hadezemrsci neobičnu su pojavu protumačili, jasno, kupovinom lajkova, koji se za male pare mogu naručiti preko TurboLikesa, sos-followersa i sličnih internetskih lajkadžinica, na kojima su svoje blistave karijere započele bezbrojne svjetske i seoske influencerske zvijezde: paket od hiljadu lajkova – kojima se dade urediti sasvim pristojna kampanja za miss sjetve, lokalnu pizzeriju, seoski advent ili nekakve istočnoeuropske parlamentarne izbore – na akcijskoj prodaji kod SocialKingsa, recimo, može se dobiti već za 39,99 dolara, a jeftine azijske kopije iz Indije, Bangladeša ili Vijetnama već za jedan cent po lajku.

Naravno, jeftini vijetnamski lajkovi. Otkud inače tolika iznenadna ljubav mladih Vijetnamaca prema Andreju Plenkoviću?

Eh, odakle. Pojma nemaju zlobnici kakvo je božanstvo Andrej Plenković u dalekom Vijetnamu. Ali vidjet će i oni, kad u holivudskom raspletu priče hrvatski premijer jednog dana iznenada objavi kako 'u životu postoje trenuci za nove početke', pa samo nestane iz zemlje. A na prepunom nacionalnom stadionu Mỹ Đình u Hanoju ukaže se glavom i bradom Ujak Andrej, orniji nego ikad za jačanje trgovinske razmjene Hrvatske i Vijetnama, prisutnost hrvatskih kompanija na vijetnamskom tržištu i sigurnost u Južnom kineskom moru.

Bit će, vidjet ćete, kao da se sam Ujak nacije HỒ CHÍ MINH spustio na zemlju. ■

Двојац без кормилара

Пленковић је у БиХ перципиран као углађени десничар и конзервативац, док је Милановић пречесто утрчавао на његов терен, забијајући голове из кута радикалне деснице. Обојица су допринијела да дипломатски односи између Хрватске и БиХ падну на одиста ниске гране

ВИЈЕСТ да ће се избори за Хрватски сабор по одлуци председника ЗОРАНА МИЛАНОВИЋА одржати 17. травња, први пут у сриједу, изазвала је бурне, па чак и нервозне реакције, но нитко се након ње није дочекао на ноге као ДРАГАН ЧОВИЋ, председник ХДЗ-а БиХ. Он је буквално дан касније на Опћем сабору ХДЗ-а најавио како ће тај дан бити проглашен нерадним, те да ће то бити 'светковина', и то без икаквих консултација с било ким из широке листе партнера с којима ХДЗ БиХ дијели власт на свим разинама.

У теорији, нерадни дан би могао бити проглашен на разини цијеле државе, уколико би тако одлучило Вијеће министара, но до закључења овог броја Новости таква одлука није званично донесена ни на једној разини власти у БиХ. Док се надлежно министарство из ентитета РС није оглашавало, министар рада и социјалне политике АДНАН ДЕЛИЋ ентитета Федерације БиХ, у чијој надлежности је ово питање, већ је објаснио да у том ентитету 'проглашавање нерадних дана

у свези с изборима у другим државама није могуће'.

Закони у БиХ, додуше, предвиђају да нерадни дани могу бити проглашени на било којој од четири разине власти, што значи да ће се о Човићевој напрасној најави морати посебно очитовати кантони у Федерацији, дистрикт Брчко, па чак и опћине. Неки од њих су већ најавили могуће компликације, попут премијера Средњобосанског кантона ТАХИРА ЛЕНДЕ, који је опрезно поручио да ће најприје 'видјети какав ће приједлог доћи из ХДЗ-а БиХ', с којим Лендина сада деценијама дијели власт у том кантону. 'Нерадни дан може бити за упосленике из реда хрватског народа, да се на тај дан узме слободан дан', рекао је Лендо. Пошто се гласује у школама, министар образовања БОЈАН ДОМИЋ, који долази из ХДЗ-а БиХ, теоретски може рећи да школе које раде по хрватском наставном плану и програму могу бити слободне.

Остаје велико питање како ће реагирати Кантон 10, односно Ливањски кантон, једини у БиХ са већински хрватским становништвом у којем Човићев ХДЗ БиХ

нема власт, али нам до закључења овога текста ТОМИСЛАВ БАРИШИЋ, савјетник кантоналног премијера ИВАНА ВУКАДИНА, није знао рећи каква ће бити одлука кантоналне владе. 'Морат ћете сачекати да се заврши сједница', рекао нам је Баршић.

Дакле, Човићева најаву у најмању руку неће проћи глатко и без компликација, али јест лијепо звучало оно – уз топли поглед према Пленковићу – 'драги пријатељу, драги Андреј'. 'Порука свима који су размишљали да се можда тог 16. и 17. у Босни и Херцеговини неће моћи организирати активности избора јер су доминантно досад организовани кроз школске институције, то је била једина могућност. Е па сад одговор и вама и свима онима који слушају, а и њима. Бит ће за нас као и за вас нерадни дан. Само ће то код нас бити светковина', казао је Човић. Неовисно о судбини његовог обећања, избори се хоће одржати и грађани БиХ који имају право судјеловати ће то право, као и до сада, сигурно искористити. Осим у школама, гласовање у БиХ одвија се у велепосланству

у Сарајеву, те конзулатима у Мостару, Бањој Луци, Тузли, Ливну и Витезу. На досадашњим изборима већину гласова су у праву освајали кандидати ХДЗ-а.

Иако је протекли мандат обиљежен непрекидним трвењима на релацији између председника Милановића и премијера Пленковића, у контексту Босне и Херцеговине њихов приступ се није битно разликовао, нити је извјесно да ће се тај приступ у будућности мијењати, неовисно тко из овог предизборног черупања изађе као побједник. Пленковић је у босанскохерцеговачкој јавности перципиран као углађени десничар и конзервативац, иако је популистички, а номинално социјалдемократ Милановић пречесто утрчавао на Пленковићев терен, забијајући голове из кута радикалне деснице. Док један другог у Хрватској оптужују за антиуставно дјеловање, корупцију и криминал, и један и други су својим дјеловањем у протеклом мандату допринијели да дипломатски односи између Хрватске и БиХ падну на одиста ниске гране. Истина, тому увелике доприносе и поједини политичари из Босне и Херцеговине, али свеједно остаје чињеница да је у односима између двије (добросусједске) земље нестало чак и уобичајене дипломатске куртоазije. Као најсвјежији примјер можемо навести недавну посјету Пленковића Сарајеву, у друштву председнице Европске комисије УРСУЛЕ ФОН ДЕР ЛАЈЕН и низоземског премијера МАРКА РУТЕА, када је Пленковић изиграо протокол и избјегао долазак у Председништво Босне и Херцеговине како би ескивирао сусрет са Жељком КОМШИЋЕМ, чланом Председништва БиХ из реда хрватског народа којег Пленковић, као уосталом и Милановић, сматра 'нелегитимним'. Комшић са своје стране не одлази у посјете Хрватској, те је свеукупни дојам дипломатске интеракције крајње туробан или како је то Пленковић сам своједобно срочио: 'Није нормално да Хрват у Председништву Босне и Херцеговине никад није примљен у Хрватској задњих неколико година.'

У Босни и Херцеговини се наступи овог двојца без кормилара доживљавају као непристојни и увредљиви, те као поткопавање суверенитета БиХ, гдје је нарочито жалосна чињеница да им бивша премијерка ЈАДРАНКА КОСОР обојици чита буквицу на друштвеним мрежама. 'Како мислите да би БиХ могла почети преговарати за чланство у ЕУ кад не поштујете институције БиХ па тиме доказујете како то и није правна држава и у којој не вриједе закони и Устав те државе. А један од темеља ЕУ је, је ли, владавина права', написала је Косор.

Притом, обојица одржавају блиске везе са председником РС-а МИЛОРАДОМ ДОДИКОМ, с којим су се сусретали у протеклом периоду, с тим што је Пленковић покушавао разговор о положају Хрвата у БиХ извести из институционалних оквира, свдећи их на састанке са лидерима етничких странака у трокуту Додик – Човић – Изетбеговић, од којих је овај потоњи одавно у опорби и тешкој политичкој дефензиви, оптерећен бројним проблемима и аферама. Будући да се Човић већ јавно опредјелио за 'драгог Андреја', за очекивати је да ће Милановић наставити са својом популистичком реториком према БиХ, а да ће се истодобно више фокусирати на борбу против ХДЗ-а на унутрашњим политичким питањима.

Што се Босне и Херцеговине тиче – потпуно је свеједно који ће јарац први прећи преко брвна. ■

Драган Човић и 'драги Андреј' лани у Орашју (Фото: Ивица Галовић/PIXSELL)

Istina o Agendi

Više hrvatskih političara i aktivista godinama su bili članovi grupe Agenda Europe, lobističke mreže sastavljene od nekoliko stotina najmoćnijih ultrakonzervativnih organizacija i političkih pokreta, povezanih s američkom krajnjom desnicom i ruskim propagandistima. Jedan od stratega i koordinatora cijele mreže bila je Željka Markić. Novosti će u idućim brojevima pokazati kako ova disciplinirana i financijski potkrovana grupacija pomiče cijelu Europu udesno. Istraživanje su proveli mediji iz više zemalja

VIŠE hrvatskih političara i aktivista bili su godinama članovi grupe Agenda Europe, lobističke mreže sastavljene od nekoliko stotina najmoćnijih ultrakonzervativnih organizacija i političkih pokreta, povezanih s američkom krajnjom desnicom i ruskim propagandistima, koji su od 2013. do 2019. udruženo radili na podrivanju ženskih i gej prava. Jedan od stratega i koordinatora cijele mreže bila je Željka Markić iz udruge U ime obitelji. Pokazuje to nekoliko tisuća 'procurenih' mailova google grupe Agenda Europa koje su Novo-

sti analizirale. Istraživanje je provedeno u suradnji s medijima Oneto iz Poljske, Open Democracy iz Velike Britanije, Dagens ETC iz Švedske i Investico for De Groene Amsterdammer iz Nizozemske.

Premda su u očitovanjima na naše upite pojedini sudionici grupe ponovili tvrdnje iz prošlosti prema kojima je riječ o neformalnoj mreži istomišljenika koji samo dijele iskustva iz polja kršćanskog aktivizma, analiza mailova nametnula je drugačiji dojam: na djelu je disciplinirana grupacija neiscrpnih financijskih sredstava, koja koordinirano i sistemski, na globalnoj, evropskoj i nacional-

nim razinama organizira kampanje i utječe na zakone i rezolucije o ženskim reproduktivnim pravima i pravima LGBT zajednice.

Osim lobista i ultrakonzervativnih nevladinih organizacija, u grupi je niz evropskih političara i političkih grupacija krajnje desnice, uključujući i predstavnika pročetničke organizacije Dveri. Markić nije jedina iz Hrvatske. Tri su aktivna političara: LADISLAV ILČIĆ, eurozastupnik iz Hrvatskih suverenista te dvoje dojučerašnjih saborskih zastupnika: STJEPO BARTULICA iz Domovinskog pokreta i MARIJANA PETIR. Tu je i PETRA TIŠLJARIĆ u ime inicijative 40 dana za život,

Rado je dijelila savjete
– Željka Markić (Foto:
Žarko Bašić/PIXSELL)

čija je udruga Hrvatska za život pokrenula kampanju muškog moljenja krunice u Hrvatskoj. Na listi su i HRVOJE VARGIĆ, tada u organizaciji World Youth Alliance, ANA MARIJA MARKOVIĆ iz hrvatske podružnice Citizengo i IVAN MUNJIN iz U ime obitelji.

U narednih nekoliko brojeva Novosti će objaviti seriju tekstova o inicijativama tih organizacija i pokazati kako su sve utjecali na pomicanje cijele Evrope prema krajnjoj desnici. U prvom tekstu ćemo skicirati dio

Prepiska otkriva da je Markić pružena pomoć iz inozemstva u pripremi referendumu o braku u Hrvatskoj, ali i da je ona pomagala u inozemstvu. Koordinator slovačkog referenduma piše 'Imali smo veliku pomoć Ivana i Željke u kampanji'. Markić pritom savjetima ohrabruje i svjetonazorske suborce u Srbiji

utjecaja na politike u Hrvatskoj i drugim evropskim državama.

Grupa koja je pokrenuta prije desetak godina sadrži, među ostalima, najveće američke lobističke organizacije ultrakršćanskog usmjerenja: C-Fam, Family Watch International i ADF International, podružnicu istoimene središnjice u SAD-u. Prisutan je i Svjetski kongres obitelji, krovna organizacija više stotina nevladinih udruga, koja je povezana s KONSTANTINOM MALOFEEVIM, ultraortodoksnim oligarhom, PUTINOVIM propagandistom što je zbog naoružavanja ruskih separatista u Krimu dospio pod sankcije EU-a i SAD-a. Njegov suradnik ALEXEY KOMOV, vodio je rusku podružnicu Svjetskog kongresa obitelji i bio u upravi Citizengo-a, još jedne važne organizacije u mreži Agenda. Komov je bio na popisu uzvanika jednog od prvih sastanaka Agende. U mreži je i Ordo Iuris iz Poljske, kao i predstavnik Europskog kršćanskog političkog pokreta (ECPM), saveza stranaka i organizacija od lokalne razine do Evropskog parlamenta.

Među istaknutijim imenima tu su SOPHIA KUBY, direktorica lobističke organizacije ADF International i GUDRUN KUGLER, aktualna zastupnica u austrijskom parlamentu, zatim BRIAN BROWN, SHARON SLATER, AUSTIN RUSE iz Amerike, IGNACIO ARSUAGA iz Španjolske, LEO VAN DOESBURG iz Nizozemske, DAVID QUINN iz Irske, ALEKSANDER STEPkowski iz Poljske i LUCA VOLONTÈ iz Italije.

Analizom prepiske cijele mreže razvidno je da su sve najvažnije teme, strategije i resurse o evropskim temama davale spomenute američke lobističke organizacije, koje su zadnje desetljeće primile stotine milijuna dolara iz konzervativnih fondacija u SAD-u koje se financiraju iz javno nepoznatih izvora. Lobističke metode, koje su prije jednog desetljeća pojačali u Evropi, oblikovali su prije toga na razini Ujedinjenih naroda. Uz pomoć Ruske Federacije i pretežito afričkih zemalja, uspjeli su u UN-u progurati niz rezolucija u 'zaštiti obitelji', čiji su sadržaj ljudskopravaške organizacije nazvale pogubnim i štetnim za stotine milijuna žena i pripadnika gej zajednicu. Sadržaj ovih mailova nedvojbeno potvrđuje da su javno usiljene evropske teme poput Istanbulske konvencije nastale u laboratorijima istih organizacija.

Na lokalnoj, hrvatskoj razini, postaje jasno da su glavnu ulogu u višegodišnjoj kampanji protiv Istanbulske konvencije imali članovi mreže Agenda, s naglaskom na sadržaj koji je dolazio od lobista iz ADF Internationala. Sufilirana argumentima organizacije čija američka središnjica dobiva enormne sume dolara za lobiranje od javno nepoznatih donatora, hrvatska vlada je bila u potpunosti infiltrirana. Početni izvor dezinformacija i moralne panike koji se o ovom dokumentu proširio po Hrvatskoj i Evropi, gotovo da bi se mogao detektirati doslovno u jednom mailu. 'Potrebna je akcija', glasilo je naslov dramatičnog obraćanja koji je članovima mreže 5. rujna 2016. poslala SOPHIA KUBY, direktorica ADF Internationala, uz dodatak prema kojem 'EU želi usvojiti definiciju roda kao socijalnog konstrukta'. 'EU stečevina ne priznaje rodni identitet ili rodno izražavanje ni na koji način, ali hoće ako EU usvoji Istanbulsku konvenciju', opisala je glavni problem cijele priče. Istanbulska je okarakterizirala kao 'opasnost' o kojoj ne postoji svijest u Evropi. Doista, godinama prije toga, tobože sporni dokument usvajanje je po evropskim zemljama bez

Ladislav Ilčić,
eurozastupnik iz
Hrvatskih suverenista
(Foto: Christoph Hardt/
IMAGO/PIXSELL)

ikakvih disonantnih glasova u javnosti. Sve do 2016. i uplitanja američkih organizacija, povezanih s Putinovim oligarsima. U istom mailu, Kuby je najavila da upravo na razini EU-a pripremaju ubrzanje njenog usvajanja i primjene.

Priložila im je i memorandum njene lobističke organizacije, s ciljem da ga aktivisti koriste u svakoj prigodi; zgusnuti dokument prema kojem je konvencija neefikasna, nepotrebna i ne rješava problem nasilja u obitelji. Dapače, potencijalno ga i pogoršava. U memorandumu piše da ne postoje dokazi prema kojima su žene i djevojčice izložene većem riziku rodno uvjetovanog nasilja od muškaraca, nudeći potpuno suprotno istraživanje: 'žene su počinitelji u više od 70 posto slučajeva'. Na temelju takvih neznanstvenih argumenata, Kuby je kod svih apelirala da otpočnu akcije i kampanje po svojim državama te dodala im je ADF International spreman pomoći na svaki način. Pozvala ih je da izravno izražavaju zabrinutost eurozastupnicima i parlamentarcima i da

pokušaju organizirati brifinge u matičnim vladama. 'Spremni smo doći i pomoći vam s brifingom, na bilo koji datum od sada do prosinca (2016.)', napisala je Kuby.

U studenom 2016. u Europskom parlamentu je velikom većinom donesena Rezolucija o pristupu EU-a Istanbulske konvenciji. U njoj se tražila žurna ratifikacija po državama članicama. Među rijetkima koji su glasali protiv bila je Marijana Petir. Osim u mailing listi mreže Agenda Europe, ona je bila i u Političkoj mreži vrijednosti, globalnom konglomeratu desnih političara koji je osnovao spomenuti C-Fam, sukreator političkog programa DONALDA J. TRUMPA.

Na hrvatskoj razini, sadržaj maila Sophie Kuby ispoštovan je gotovo potpuno, do razine poziva na brifing. Prema pisanju portala Faktograf, krajem 2016., hrvatska vlada imala je sastanak s ovom organizacijom. ADF im je predao i memorandum, s apelom da zbog navedenih razloga ne smiju ratificirati Istanbulske konvencije. Hrvatska je, makar u početku, ponizno slušala.

Zbog pritiska desnog krila vladajuće stranke i istovjetne javnosti, proizašlog upravo iz (dez)informacija koje su okolo širili ADF i njihovi suradnici iz Agende, izvršna vlast u Hrvatskoj je po pitanju konačnog uvođenja Istanbulske u domaći pravni sustav na početku kukavički ustuknula. I puno više od toga. Određeni elementi u vlasti radili su na miniranju cijele priče.

Dok je Hrvatska razmatrala što da učini s budućom ratifikacijom, Ladislav Ilčić prikupljao je u Agendi argumente protiv dokumenta, potpisujući se kao – 'posebni savjetnik potpredsjednika Vlade'. Bilo je to u siječnju 2017., kad je navedenu poziciju u vladi još držao DAVOR IVO STIER. Umjesto najavljene ratifikacije, početkom 2017. Plenković je odlučio osnovati stručno tijelo za izradu zakona o ratifikaciji. Uz nekoliko stručnjaka za ženska prava, u nju su, na opće zgražanje stručne javnosti, imenovani članovi U ime obitelji i Ordo Iuris, udruga koje su se, poput 'posebnog savjetnika potpredsjednika Vlade', također protivile ratifikaciji. Na osobnoj razini, radilo se, k tome, o individuama skromnog znanja o materiji, izuzev javne reprodukcije argumenata koje su ponudili iz ADF Internationala i sličnih lobističkih organizacija. I jedna i druga udruga

Marijana Petir (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

bile su prisutne u mreži Agenda. Ordo Iuris u Hrvatskoj osnovali su Poljaci, važni partneri u cijeloj grupi. Ivan Munjin, član radne skupine iz redova U ime obitelji, tamo je bio i osobno. Ana Marija Marković vodila je kao članica hrvatske podružnice CitizenGo peticijsku kampanju protiv Istanbulske u Hrvatskoj. Krajem 2017. i Ilčić je pokrenuo kampanju 'Istina o Istanbulskoj', koja je okupila oko 30 NGO-a. S time se i pohvalio na grupi Agenda, nudeći svoj primjer i znanje aktivistima u drugim zemljama. Prema nekim kasnijim komparativnim analizama pobune ultrakonzervativaca protiv ove konvencije, Hrvatska je bila poprištem jedne od najvećih kampanja u cijeloj Evropi. Mailovi citirane grupacije pokazuju kako je priča o Hrvatskoj i Istanbulskoj bila pokazna vježba strpljivog i zaokruženog političkog ekstremizma novoga doba. Kršćanski evanđelisti sumnjivih novčanih potpora, čija središnjica na američkoj stranici Southern Poverty Law Center dijeli listu 'mrziteljskih' organizacija sa Ku Klux Klanom zbog lobiranja protiv LGBT zajednice, kao i ostale navedene članice Agende iz SAD-a, ovdje je naišla na savršenu priliku: prijateljske političare na pozicijama moći, svoje lokalne istomišljenike na mjestu njihovih savjetnika i u strateškim radnim tijelima, koji će raditi na zakonima s ciljem da ih ponište. Osim unutarnjeg, bili su izloženi i vanjskom pritisku, preko koordinirane peticijske kampanje organizacije CitizenGo. Na koncu su, doduše, izgubili tu bitku. Hrvatska vlada ratificirala je konvenciju sredinom 2018. godine, uz određeni ustupak bez ikakve pravne težine. No svakako u skladu sa željama i zahtjevima grupe Agenda Europe: Republika Hrvatska 'smatra da odredbe Konvencije ne sadrže obvezu uvođenja rodne ideologije u hrvatski pravni i obrazovni sustav ni obvezu promjene ustavne definicije braka'.

Zbog istih koordiniranih kampanja, konvencija i dalje nije ratificirana u više evropskih zemalja, među njima su Bugarska, Litva, Slovačka i Mađarska. U mreži Agende bili su pokretači i politički pokrovitelji kampanja u svim navedenim državama. 'Neumorno radimo protiv usvajanja Istanbulske', napisala je Kuby u veljači 2018., potvrđujući da je njihova strategija mreže Agenda Europe 'nagovoriti nacionalne vlade da povuku svoje potpise ili napuste konvenciju, što bi značajno oslabilo pozicije EU-a u guranju usvajanja u svim državama i samom EU-u'. 'Dio vrlo hrabrih članova Agenda Europe uključeno je u ovaj trud, i mi smo sretni da služimo u ulozi koordinatora i pomagača', zaključila je. Amerikanci i drugi članovi Agende na sličan su se način uključivali u kampanje za referendume o heteronormativnoj definiciji braka.

To se moglo vidjeti i kroz komunikaciju s jednim od kontroverznijih članova ove mreže, čak i za njihove standarde. Zove se BOGDAN STANCIU, rumunjski je predstavnik međunarodne organizacije Pro Vita. U prošlosti je vodio rumunjsku podružnicu Altermedia, koja pripada mreži elektroničkih medija u čijem je osnivanju i radu sudjelovao DAVID DUKE, bivši Veliki čarobnjak američkog rasističkog pokreta Ku Klux Klan. Bio je i na čelu fašističke i antisemitske organizacije Nova desnica. U jednom trenutku, čak su ga i na mailing listi Agende Europe njegovi sunarodnjaci optužili da je Putinov propagandist, zato što se njegovo ime našlo na jednom popisu propagatora režima ruskog vladara.

Iz pozicije jednog od predvodnika kampanje protiv zakona o legalizaciji braka između istospolnih partnera, u srpnju 2016. Stanciu je obavijestio članove mreže da Ustavni sud razmatra njihovu peticijsku inicijativu legalizacije braka između istospolnih partnera. Otkrivši da je jedan od podnositelja

Stjepo Bartulica (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

bio i ADF International, pozvao je i druge da učine isto. 'Molimo za vas, trebate biti ponosni. Bog je zasigurno zadovoljan s ljubavlju i žrtvom svojih slugu koji se bore za svaku ljudsku dušu', napisala mu je Željka Markić i ponudila asistenciju. 'Koliko bi pomoglo da zahtjev podnese i naš NGO, U ime obitelji? Mogućnost referenduma i zaštite obitelji je važna za sve nas!', napisala je Markić. Nekoliko dana poslije Stanciu joj se zahvaljuje i kaže da podnese mišljenje, ako misli da može pomoći primjerima iz Hrvatske. 'Pobrinut ćemo se za registraciju dokumenata u vaše ime. Homo lobi ima na svojoj strani Amnesty International i organizaciju ILGA Europe', odgovorio je Stanciu. Nakon što je referendum odobren, Markić u studenom 2016. opet nudi pomoć. Koordinator slovačkog referenduma TOMAS KOVACIK u istoj raspravi otkriva da je U ime obitelji pomogla i njima. 'Imali smo veliku pomoć Ivana i Željke u kampanji, vjerujem da bi se iskustva trebala ponovno iskoristiti ako se kulturološki uklapaju', napisao je. Markić pritom savjetima ohrabruje i svjetonazorske suborce u Srbiji.

U prosincu 2016. jedan aktivist iz Srbije najavio je da će srpska vlada s ruskim nevladinim organizacijama i Ruskom pravoslavnim crkvom uspostaviti vijeće za edukaciju mladih o štetnosti pobačaja. Markić ih poučava da je organiziranje Marša za život sjajan alat za pokretanje rasprave o početku života. 'Organizirali smo 20. svibnja prvi Marš za život, koji je okupio 15 tisuća ljudi u centru Zagreba, s pozitivnom atmosferom i pozitivnim porukama. Od tada, rasprava o zaštiti života i pobačaju je nastavljena', napisala je Markić, savjetujući ih da u Srbiji ujedine sve crkve i NGO-e u promoviranju 'znanstvenih informacija o početku života'. U istoj raspravi javila se MILA TODOROVIĆ iz beogradske organizacije Pro Baby Centre. Zamolila je administratore da u mrežu Agenda uvrste doktora NEMANJU ZARIĆA, s obrazloženjem da je organizirao mnoge 'pro life i pro family aktivnosti u Srbiji'. Zarić je član Dveri, početničke političke organizacije.

Iste, 2016. godine kad je uvršten u mrežu, Dveri su ušle u srpski parlament. Početkom 2017. Zarić je poslao zahtjev svim članovima grupe da podrže njihova kandidata u predsjedničkim izborima. 'Mi smo jedina parlamentarna politička organizacija unutar Međunarodne organizacije za obitelj', napisao je Zarić, tražeći od svih osobno i organizacijsku podršku kandidata BOŠKA OBRADOVIĆA. Otkrio je da su Dveri već podržali BRIAN BROWN, predsjednik Međunarodne

organizacije za obitelj, koji je bio gost njihove konvencije, u društvu s Komovim iz Rusije i Volonteam iz Italije. Komov inače nije vidljiv na mreži Agende; ruski član je PAVEL PARFENTIEV, koji radi u tamošnjoj podružnici organizacije CitizenGo i piše na dezinformacijskom mediju Tsargrad TV u vlasništvu oligarha Malofeeva. Radio je s Komovim i na Family Policy.ru, koji je povezan sa Svjetskim kongresom obitelji. U više navrata Parfentiev odlučno brani Putinove poteze od optužbi da je dekriminalizirao nasilje u obitelji i uveo zabranu propovijedi u privatnim prostorima. I tvrdnji da je agresor u Ukrajini.

Sadržaj o Putinu je u raspravama varirao od ekstaze do povremene skepse. Osim jasne suradnje na razini Vijeća za ljudska prava u UN-u, gdje je Rusija bila glavni saveznik dijelu navedenih organizacija sa zapada, pojedini članovi bili su oduševljeni Putinovom borbom protiv 'rodne ideologije' i gej prava. 'Bravo Rusia', napisao je krajem 2016. AUSTIN RUSE iz C-Fama, inače savjetnik Donalda Trumpa, koji je jednom prilikom izjavio da treba strijeljati 'ekstremno' lijeve akademike. Upravo je Ruse obavijestio mrežu o Trumpovoj pobjedi, kao povijesnom trenutku u kojem će njihove ideje i ciljevi biti promovirani iz najmoćnije države svijeta. Među čestitarima je bio i Stjepo Bartulica. 'Možemo biti sigurni da će Trumpova administracija zaustaviti američki pritisak o LGBT pitanjima na globalnoj razini', napisao je Ruse.

Nakon što su 2018. pojedini mediji i organizacije počeli pisati o Agenda Europi, kao tajnovitoj mreži ultrakonzervativnih aktivista i lobista, donesena je odluka da se rebrendiraju. Godinu kasnije poslali su obavijest svim članovima da se grupa gasi. Svi su bili pozvani da se učlane u novu grupu Vision Network. Poruku su potpisale koordinatorice cijele tranzicije, Sofia Kuby i Željka Markić. Na aktualnoj stranici Vision Network posjetitelji su obaviješteni da su Kuby i Markić 'koordinatori za Europu'. O njihovom članstvu i aktivnostima zasad se malo toga zna, no poznato je da su najveće organizacije iz Agende zadnjih godina po mnogočemu pojačale svoje aktivnosti, lobirajući u SAD-u i Evropi za sustavno uništenje demokratskih institucija. O tome ćemo u jednom od sljedećih nastavaka.

Tijekom pripreme ovog serijala pitali smo Željku Markić da se očituje o prisutnosti pro-ruskih propagandista, američkih grupacija s popisa 'mrzitelja' i početničkog pokreta Dveri, te o njoj ulozi stratega i koordi-

Na hrvatskoj razini jasno je da su glavnu ulogu u kampanji protiv Istanbulske imali članovi Agende. Suflirana argumentima organizacije čija američka središnjica dobiva enormne sume dolara za lobiranje od javno nepoznatih donatora, hrvatska vlada je bila u potpunosti infiltrirana

natora u Agendi Europe i potom u Vision Network. Umjesto odgovora na konkretna pitanja, poručila je da su 'neistine o google grupi Agenda Europe ugašenoj 2019. godine koje su objavljivale nevladine organizacije financirane novcem SOROSEVOG Otvorenog društva javno su i davno opovrgnute'. 'Neistine koje je plasirao Index i zastupnik Možemo! g. GLAVAŠEVIĆ o udruzi U ime obitelji 2021. u kampanji blaćenja također su javno i davno opovrgnute na N1 i Indexu', poručila je. 'Svakom razumnom jasno je da mediji i političari financirani milijunima javnog i Sorosevog novca žele odvratiti pažnju javnosti sa sebe i usmjeriti je na svoje izmišljotine o udrugama koje se zalažu za zaštitu temeljnog ljudskog prava, prava na život od začeca do prirodne smrti. Osobito u vrijeme izbora u Hrvatskoj i EU-u. Shodno tome, molim Vas da mi više ne šaljete pitanja koja nemaju nikakve veze s javnim interesom i pravom javnosti na informiranje, a na koja možete odgovore dobiti temeljitim pretraživanjem javno dostupnih informacija', zaključila je Markić. Ostali spomenuti hrvatski članovi lobističke mreže Agenda Europe nisu odgovorili na naše upite. ■

(Nastavlja se)

NEVEN VIDAKOVIĆ

Za uspjeh nove vlade važna su tri mjesta i tri čovjeka

To su ministar financija, ministar gospodarstva i guverner HNB-a, koji moraju zajedno krojiti ekonomsku politiku. Ministar financija mora reorganizirati proračun, ministar gospodarstva kreirati programe razvoja, a guverner putem makroprudencijalnih mjera kreirati potrebno monetarno okruženje. Ustroj ovoga trijumvirata je nulta točka uspjeha nove vlade

NA samom startu izborne kampanje vladajući HDZ hvali se pričama o ekonomiji, o tome da, eto, prvi put u povijesti, kad druge europske zemlje ekonomski loše stoje ili stagniraju, Hrvatska raste. U prilog tome ide i statistika: rast minimalne plaće, rast medijalne plaće, jedan od najvećih rasta BDP-a, rast zaposlenosti, rast kupovne moći, veliki potrošački optimizam, ekstremna dobit banaka, značajno korištenje EU sredstava... O stvarnom stanju u ekonomiji razgovarali smo sa jednim od rijetkih kritičara hrvatske ekonomske politike, nezavisnim analitičarom NEVENOM VIDAKOVIĆEM.

Da li je statistika o ekonomskom uspjehu Hrvatske privid, izborna laža, bajka ili zaista živimo odlično u zemlji iz koje se odselilo oko 400.000 građana?

Istina je da je oko 400.000 ljudi otišlo zbog nekog razloga. Sigurno nisu otišli jer im je dobro. Problem je u tome što nama pada bruto nacionalni dohodak. Bruto nacionalni proizvod je koliko je usluga i roba proizvedeno u Hrvatskoj, a bruto nacionalni dohodak je koliko je roba i usluga proizvedeno u našem vlasništvu. Kako smo mi prodali značajne kapacitete, sada moramo raditi za druge. Zato imamo sve manje, iako radimo sve više. Samo pogledajte zaposlenost. Izrazito je visoka, plaće rastu, a opet građani nemaju osjećaj da su bogati. Svi osjećaju da nešto nije u redu, ali ne mogu to definirati. Odnos bruto naci-

onalnoga proizvoda i bruto nacionalnoga dohotka je razlog. Iako postoji jasan rast BDP-a i zaposlenosti, građani ne osjećaju rast standarda i bolji život.

Tragedija EU-a

Zašto nam je osobna potražnja prilično snažna ili, kako kažu ekonomski analitičari, zašto je optimizam potrošača na visokim razinama?

To je rezultat ekonomske ovisnosti ANDREJA PLENKOVIĆA. Na makrorazini Plenković je proračun učinio ovisnim o EU fondovima, na mikrorazini je državu i ljude učinio ovisnima o proračunu. Ekonomija je ušla u narokomansku ovisnost o EU-u i proračunskom novcu. Zato i nema razvoja jer svi očekuju da će im netko drugi i nečiji tuđi novac riješiti probleme. Imamo rast BDP-a i sve se svodi na to. Zato nema rasta proizvodnje i ekonomija je sve više ovisna o drugima jer gubimo vlastitu samodostatnost.

Imamo najnižu plaću u EU-u, rast niskokvalificiranih radnika, pad industrije, 80 posto investicija potiče iz EU fondova, a građanima nije dobro, o čemu govori i rast nenamjenskih kredita od 12 posto... Da li je to neka druga Hrvatska, za koju vladajući ne znaju?

Vladajući to znaju i to i žele. To je destrukcija države i nacije koju provodi Andrej Plenković. Putem ekonomije narodu se ubija nada. Obnova na Banovini ne ide godinama. Onda

se obnovi par kuća i narod od općeg jada i tako malo bude sretan. Nacionalni plan oporavka i otpornosti je laž, nismo se ni oporavili niti smo otporniji. Zato je vlada Andreja Plenkovića loša. Narodu je uništila ponos i osjećaj ljubavi prema domovini.

Vladajući ne govore ni riječi o tome da imamo najveću inflaciju u EU-u?

Upravo je inflacija problem i velika laž ulaska u euro. Klonovi su vas uvjeravali da će s ulaskom u euro pasti kamatne stope, a da će Schengen donijeti izvoz roba i usluga. Nije se dogodilo niti jedno od navedenoga. Naravno da su obećanja bila lažna. Mi sada imamo fiksni tečaj jer u eurozoni svi imaju istu valutu. Ali zato što smo mali, naša inflacija će uvijek biti veća nego kod velikih. Zato što smo mali i podložniji ekonomskim šokovima. Kako je naša inflacija veća, tako su i naši proizvodi sve skuplji i zato nam pada industrijska proizvodnja. Naši proizvodi jednostavno postaju sve nekonkurentniji. To se može promijeniti, ali ne s ovom garniturom na vlasti i ne ovom ekonomskom politikom.

Promijeniti – kako? Ako je to toliko lagan, zašto se ne promijeni?

Zato što tu promjenu ne želi budući ili sadašnji premijer. Jer neće smijeniti guvernera HNB-a i početi voditi drugačiju ekonomsku politiku. Upravo vam je izbor guvernera najbolji pokazatelj kakvu ekonomsku politiku će voditi nova vlada.

Konkretno, što treba napraviti? Zoran Milanović je najavio vladu nacionalnog spasa – što bi ona morala napraviti?

Za budućnost Hrvatske i uspjeh nove vlade su jednako važna tri mjesta i tri čovjeka. Točno tri, ne može biti manje. Ta mjesta su: ministar financija, ministar gospodarstva i guverner HNB-a. Njih trojica moraju zajedno krojiti ekonomsku politiku. Ministar financija mora reorganizirati proračun, ministar gospodarstva kreirati programe razvoja, a guverner putem makroprudencijalnih mjera kreirati potrebno monetarno okruženje. Ukoliko nemamo ova tri čovjeka koja rade zajedno kako bi promijenila strukturu ekonomije, sve će biti uzaludno. Ustroj ovoga trijumvirata je nulta točka uspjeha nove vlade. Bez suradnje ova tri čovjeka, nova vlada je osuđena na neuspjeh.

Kako ocjenjujete Plenkovićev potez u izbornoj godini, kako je sam rekao, 'nikad većeg povećanja plaća u državnoj i javnoj upravi za 240.000 zaposlenika'? Da li se to odvija po principu da smo ekonomski tigar pa možemo ili su u pitanju darovi pred izbore?

Tko je provalio da smo 'ekonomski tigar' ili se zafrkava ili nema pojma o ekonomiji. Usporedite stope rasta zemalja istočne Europe s našima i sve će vam biti jasno. Što se tiče povećanja plaća, to je politička odluka koja onda povećava statistički prosjek. Kako su državna poduzeća pod političkom kontrolom, onda nije teško političkom od-

lukom povećati plaće. Ostatak rasta plaća je uzrokovan iseljavanjem. Znači, rast plaća je kombinacija nezadovoljnih koji su otišli te smanjili ponudu radne snage i politike koja radi što hoće. Mirovine su vezane za rast plaća, tako da jedno uzrokuje drugo bez pretjeranoga rada.

Ali državna blagajna ipak se puni inflacijom. Prognoze su da će se inflacija smanjiti, da će biti najmanja sljedeće godine?

To pokazuje da ni ova vlada nema nikakvoga ozbiljnoga planiranja. Da sutra inflacija ode dolje, obećanja o budućem dizanju plaća i mirovina bi ostala. To bi povećalo deficit. Tako da su te priče o smanjenju inflacije opet samo politika, a ne stvarna ekonomija i ozbiljno vođenje ekonomske politike.

Može li se HDZ-u bar priznati da nisu dozvolili još veći socijalni slom jer su ograničili rast cijena energenata, donijeli porezna rasterećenja za pomoć ekonomskoj aktivnosti, a tu je i šesti paket mjera pomoći?

Apsolutno. Vlada je napravila dobre poteze za vrijeme korona-krize. Doslovno je spasila ekonomiju. Dizanje porezne osnovice je također dobar potez. Nema potrebe tu umanjivati kvalitetu odluka. No kad je korona stala, vlada nije imala ekonomski plan i ideje kako dalje, pa je jednostavno nastavila po starom. Zato sada i šesti paket kriznih mjera, iako nam je ekonomija, barem po priči vlade, odlična. Tragedija je da je o ponašanju za vrijeme krize i nakon krize VLADIMIR ČAVRAK napisao briljantan rad, ali ga vlada nije poslušala ni o tome kao što ga nije poslušala ni kod revitalizacije Banovine.

Zamjenica guvernera Sandra Švaljek nedavno je iznijela pozitivne ocjene ekonomske slike Hrvatske hvaleći monetarnu politiku uz konstataciju da je 'snažan rast plaća utjecao na porast cijena' i da bismo smanjenjem životnog standarda smanjili ili istrošili inflaciju.

Ja sam od SANDRE ŠVALJEK čuo razne izjave koje su negativne za prosječnoga čovjeka, ali ovo je stvarno loše. Stav da treba srušiti standard građana kako bi se smanjila inflacija je jednostavno pogrešan i neprihvatljiv. Ekonomskog rezona tu nema. Sve institucije u Hrvatskoj moraju raditi za dobrobit hrvatskih građana, a ne protiv njih. HNB nije znao odgovoriti na prekomjerni rast kredita. Nije znao odgovoriti na krizu vanjskoga duga. Dva desetljeća ih prate afere: švicarci, prezaduženost, nelikvidnost u razdoblju od 2009. do 2014., minusi na tekućima, laži o smanjenju kamatnih stopa, laži o rastu ekonomije kad uđemo u euro, desetljećima precijenjena kuna. Zadnjih 25 godina HNB uništava ekonomsku supstanciju ovoga naroda. U potpunosti slobodan i bez zadržke te bez borbe protiv toga negativnoga trenda. HNB je jednostavno zakazao kao institucija centralne banke. Nisu moguće ekonomske promjene bez promjene u vodstvu HNB-a. Ali to nije pravi problem.

Što onda jeste problem?

Poput kvintesencijskog ekonomskog klona, Sandra Švaljek je samo prenosila stavove Europske centralne banke koja kao institucija tvrdi to isto: za rast inflacije je kriv rast plaća i treba srušiti standard građana da bi se smanjila inflacija. Interesantno kako vam klonovi nisu rekli da ulaskom u euro preuzimate i službenu politiku uništenja ekonomskoga rasta kako bi se postigli ciljevi zelene tranzicije. Takvi stavovi su neprihvatljivi.

Sabor mora pozvati guvernera i njegovu zamjenicu na odgovornost zbog stavova koji se protive interesima hrvatskih građana i naroda. HNB mora biti ozbiljna institucija, a ne ogledalo nemoći i impotencije kad se radi o ekonomskim problemima.

Govorite o politici odrasta? Smanjenja ekonomskog rasta kako bi se smanjio utjecaj ekonomije na okoliš i postigla zelena tranzicija?

Da. Upravo je besmislena teorija odrasta razlog zašto EU ima toliko problema i strukturnu inflaciju, a Kina cvjeta. Recimo da tvornica proizvodi sto nečega i sto CO2. EU kaže: moramo proizvoditi 70 CO2 i zato ćemo smanjiti proizvodnju. To je politika destrukcije. Kina kaže: moramo proizvoditi 200 nečega s 50 CO2 i to ćemo postići tehnološkim napretkom. Cijela politika EU-a se temelji na destrukciji i uništenju kvalitete života. Zato i ne mogu uspjeti i zato Kina

*Na makrorazini
Plenković je
proračun učinio
ovisnim o EU
fondovima, na
mikrorazini je
državu i ljude
učinio ovisnima
o proračunu.
Ekonomija je ušla
u narkomansku
ovisnost o EU-u
i proračunskom
novcu*

uspijeva. To i jeste tragedija EU-a. Slabi su i bave se uništavanjem umjesto kreiranjem. Zato i imamo strukturnu inflaciju i zato imamo 'događanja naroda' u Briselu i Njemačkoj. Toga će, naravno, biti sve više.

Prošlu godinu HNB je završio na nuli, dok su banke poslovale s dobiti od 1,36 milijardi eura, što je 91,2 posto više nego godinu ranije, kad je HNB ostvario 64 milijuna eura dobitka. Kako to?

HNB je zbog rasta kamatnih stopa počeo plaćati bankama kamatu. Kako se HNB kao institucija uopće nije pripremao za euro ni za restriktivnu monetarnu politiku, sada su svi iznenađeni. To je samo još jedan pokazatelj tragičnoga stanja u kojemu se nalaze hrvatska ekonomska znanost i znanstvene institucije koje se bave ekonomijom.

Vujčić kao konstanta

U izbornoj smo kampanji, nudi li opcija drugačija rješenja? Da li će SDP promijeniti poreznu i ekonomsku politiku? Predlažu izmjene poreza na dobit nagrađivanjem poduzetnika koji bi isplaćivali veće plaće radnicima. I HDZ-u i SDP-u jedan je čovjek zajednički – guverner Boris Vujčić.

Kao što sam već javno izjavio, tri zagrebačka dečka – Plenković, Vujčić, Milanović – vlada ju ovom državom već 12 godina. MILANOVIĆ je postavio Vujčića, Plenković ga je potvrdio. Znači, ništa se ne mijenja. Sada ćemo možda imati zamjenu na mjestu premijera, s vjerojatnom konstantom Borisa Vujčića. Ekonomska šteta koju je nanio Vujčić jednaka je veleizdaji. Ništa se ne može promijeniti dok se ne promijene guverner i politika HNB-a. Već sam rekao koji je osnovi preduvjet za uspjeh sljedeće vlade.

Da li će se to dogoditi? Ili će se jedan od 'zagrebačkih dečki' možda promijeniti? Plenković sigurno neće. Da je htio, mogao je do sada. Milanović možda hoće, ali ako

ostaje da je povijest učiteljica života, onda će se ponoviti nerad i nesposobnost kao glavna ekonomska obilježja njegove vlade.

Da li malo pretjerujete s ocjenom ekonomskoga stanja za vrijeme Milanovićeve vlade?

Idemo s brojkama. Hrvatska je od 2009. do 2014., znači šest godina, imala pad BDP-a. Milanović je došao nakon tri godine već postojećega pada i njegova je vlada imala tri godine ekonomskoga pada. Neka mi klonovi nađu državu koja je u normalnim ekonomskim okolnostima imala šest godina zaredom pad BDP-a. To je nevideno. I sada Milanović s istim likovima koji su bili u vladi za vrijeme tog pada ide u promjenu ekonomije. Možda će ovaj put biti drugačije. Možda. Vidjet ćemo mjesec dana nakon što nova vlada bude imenovana.

Pa koji nam je onda izbor? Korumpirani Plenković i nesposobni Milanović? Zar Hrvatska ne može bolje i drugačije?

Sve što sam rekao rezultati su prošlosti. Možda budućnost bude bolja. Ovo je ključna prilika za Hrvatsku. Nova vlast će odrediti državu za sljedećih deset godina. Imamo novu vladu, mogućnost da smijenimo guvernera, deset ustavnih sudaca može biti zamijenjeno. Nikad nije bila bolja mogućnost za novi početak i bolju Hrvatsku. Ali isto tako, kad smo mi iskoristili mogućnost da napravimo bolju Hrvatsku?

Ali SDP-ovci će reći da su to bila puno teža vremena, da je bila recesija, da je Europska komisija vodila rigidnu politiku štednje, da su imali sto milijardi kuna manje prihoda. Opravdanja?

Luzeri uvijek imaju objašnjenje zašto nisu uspjeli. Sada možda dobiju novu priliku, ali kao što sam rekao ranije u intervjuu, to nije moguće ako se ne ispune pretpostavke za trojicu ključnih ljudi. Bez ministra gospodarstva, ministra financija i guvernera HNB-a koji djeluju kao jedan, s jasnom ekonomskom svrhom, ništa se ne može promijeniti. ■

INTRIGATOR

Zgaženi
u GaženiciZastoj u pretovaru –
Luka Zadar (Foto: Šime
Zelić/PIXSELL)

Najveći dio lučkih radnika u Zadru stupio je u štrajk zbog mizernih plaća unatoč velikoj količini posla u jedinjoj luci za specijalne terete

VECINA radnika i radnica Luke Zadar, koncesionara teretne luke Gaženica, u utorak, 19. marta obustavila je rad. Cijevi za vjetroelektrane koje su tada trebali iskratiti, ostale su na brodovima. U štrajku sudjeluje 60-ak radnika, a 20-ak radnika nastavilo je s radom na privezu i odvezu brodova u Gradskoj luci i Putničkoj luci Gaženica. Većina tih radnika također podržava štrajk, ali nastavljaju s radom jer su odlučili da ne žele ometati redoviti promet prema otocima. Luka Zadar ima 90-ak zaposlenih u operativi, a štrajk je podržalo 90 posto radnika i radnica.

Gaženica je jedina luka na hrvatskoj obali iz koje specijalni tereti poput postolja i propelera za vjetroelektrane mogu biti dalje isporučeni zahvaljujući brzom cestu koja se spušta direktno u luku. Teretna luka sastoji se od šest vezova – prvog za tekuće terete, drugog za opskrbu naftnih platformi, trećeg za rasute terete, četvrtog za pretovar južnog voća, petog za pretovar općeg tereta i šestog za pretovar generalnog tereta.

'Radim ovdje 40 godina, ali ovako nikada nije bilo, da ljudi rade za mizeriju i da ih se ponižava, da im se ništa ne da. Dode ti da zaplačeš. Čovjek s familijom nema za kruh. Posla koliko hoćeš, toliko smo zaradili, a kažu da nemaju. Kada treba raditi preko-vremeno, nude nagrade, a ne daju nam plaće, čemu to služi?' prenosi HRT izjavu PETRA FILIPOVIĆA, jednog od lučkih radnika.

Sindikat prometa i veza Hrvatske (SPIVH) u ponedjeljak je najavio pokretanje štrajka nakon neuspješnog postupka mirenja u ko-

jem je Uprava Luke Zadar odbila prihvatiti aneks kolektivnog ugovora. Kako je na medijskoj konferenciji održanoj ispred upravne zgrade ispričao sindikalni predstavnik SPIVH-a NIKOLA TUTA, potplaćeni radnici već duže jedva preživljavaju.

Plaće su im u prosjeku oko 700 eura, pa iako luka ima dogovorene razne projekte, njihove zahtjeve za povećanjem plaće Uprava odbija ispuniti. Radnici su još krajem lanske godine bili na korak od štrajka. S obzirom na inflaciju i veliki porast troškova života, tražili su da se dogovori aneks kolektivnog ugovora za povećanje osnovice u obračunu plaća. Od Uprave su zahtijevali povećanje plaće u iznosu od 200 eura neto, a zauzvrat dobili ponudu od 30 eura za topli obrok. Uslijedila su potom dva neuspješna mirenja, jedno lani, a drugo početkom marta.

Predsjednik SPIVH-a STJEPAN LISIČAK ponude Uprave ocijenio je 'mizernima i smiješnima', a štrajk su radnici isplanirali taman za početak proljeća, kada Luka Zadar ima dogovorene unosne poslove. 19. marta najavljeno je će štrajk trajati do ispunjenja radničkih zahtjeva. Nikoga iz lučke uprave ovih dana nije bilo na radnom mjestu da medijima odgovori na pitanja o problemima radnika.

Dodatan je problem što vlasnik firme nije u Zadru. Naime, jedini stvarni vlasnik društva Luka Zadar d.d. je JINXIONG HU, kineski investitor koji je 2017. s IVICOM TODORIĆEM pregovarao i o preuzimanju Agrokora. Nedugo nakon njegovog preuzimanja Luke Zadar, pobratimile su se Zadarska županija i kineska pokrajina Hainan, a kineski investitori otada najavljuju nove projekte po čitavoj županiji.

Kako se to velebno investiranje prevodi u radničku svakodnevicu i sami smo pokušali doznati od zadarskog sindikalnog predstavnika Tute. Kad smo ga nazvali i predstavili se, pitao je jesu li Novosti za koje pišemo one koje izdaje Srpsko narodno vijeće. Po tvrdno smo odgovorili, a Tuta je zatim odbio dati izjavu i prekinuo razgovor. O štrajku i Kinezima nismo stigli ni zaustiti – zapelo je na Srbima.

■ Ivana Perić

Merčepova
ostavština

Još uvijek, nakon 33 godine, s vremena na vrijeme, na doba straha i smrti koje je vladalo početkom devedesetih, čak i izvan ratnih zona po hrvatskim gradovima podsjećaju nas rijetke sudske odluke. Blic sjećanje osvježila je nepravomoćna odluka Općinskog suda u Kutini kojom Republika Hrvatska mora D. G.-u isplatiti 44.793,95 eura naknade neimovinske štete i 16.450 eura parničnog troška, u postupku zbog smrti oca VASILIJIA MILETIĆA i brata MILORADA koji su ubijeni početkom rata devedesetih. Vasilije i Milorad Miletić našli su se na putu Merčepovom eskadronu smrti i odvedeni su 1. novembra 1991. iz porodične kuće u Kutini. Kasnije su pronađeni mrtvi blizu lokaliteta Pakračke Poljane, u mjestu Bujavica.

Pravosudna borba porodice otpočela je 2004. Republika Hrvatska pozivala se na zastaru i na činjenicu da nikad nije dokazano da su Vasilije i Milorad pali kao žrtve pripadnika MUP-a ili Hrvatske vojske. No malobrojni svjedoci u postupku svjedočili su da su Miletiće odvela lica u uniformama HV-a i da su se predstavljali kao Merčepovci. Jedan od svjedoka rekao je da je 20. novembra 1991. i sam završio u Pakračkoj Poljani, u prostoriji krvavih zidova i da mu je jedan od čuvara ispričao kako je 'prijašnja grupa od 11 ljudi ubijena, te da su među njima bili otac i sin iz Kutine'. Općinski sud u Kutini utvrdio je odgovornost Republike Hrvatske na temelju iskaza svjedoka i na temelju dokaza zaključio da su oca i sina odveli i usmrtili pripadnici Merčepove jedinice. Ova nepravomoćna presuda stiže četiri godine nakon Merčepove smrti. Ubijeni Miletići nisu bili obuhvaćeni presudom kojom je MERČEP 2016. osuđen po zapovjednoj odgovornosti, a Vrhovni sud mu je godinu dana kasnije povisio kaznu s pet i pol na sedam godina zatvora.

Merčep je smrt dočekao na slobodi, a njegovom ispraćaju prisustvovala su brojne osobe iz političkog života. Na osnovu dosadašnjeg pravosudnog iskustva, pitanje je što će se po ladicama hrvatskog pravosuđa promijeniti na putu do pravomoćne presude koja je nedostižan cilj mnogim porodicama odvedenih, nestalih i ubijenih srpskih civila po hrvatskim gradovima koji traže istinu, pravdu i odštetu.

■ Paulina Arbutina

KRATKO I JASNO

Porast rasizma

Centar za mirovne studije organizira Tjedan borbe protiv rasizma. O čemu je riječ? Tjedan borbe protiv rasizma važno je organizirati kako bismo javnosti, institucijama i donositeljima odluka približili probleme s kojima se suočavaju osobe označene kao rasno drugačije od većine našeg društva i zbog toga trpe nejednako postupanje. Iako Hrvatska voli isticati da nema kolonijalnu povijest, što je djelomično točno te ima povijest nesvrstanosti i solidarnosti s koloniziranim zemljama, to ne znači da nije rasno nejednako društvo.

Sve više je prisutno rasno motivirano nasilje prema migrantskim radnicima?

U zadnjih godinu dana vidimo porast nasilja prema migrantskim radnicima i sve češće izvještavanje medija o fizičkim napadima. Kroz naš rad čujemo o porastu verbalnog i drugog nasilja prema onima koji su označeni kao rasno drugačiji – poput žena muslimanki koje nose hidžab, izbjeglica koje na ulicama govore arapski, a koje se uz to suočavaju i s diskriminacijom u pronalasku poslova i stanova. Tako je najviše vidljivo individualno nasilje, no treba spomenuti institucionalno i administrativno nasilje koje se očituje u nejednakom i otežanom pristupu pravima, u rasnom profiliranju na ulicama, aerodromima, autobusima i vlakovima, kao i policijsko nasilje na granicama.

Kako gledate na politiku aparthejda Izraela prema Palestincima?

Različiti pravni stručnjaci i ljudskopravaške organizacije, naravno i sami Palestinci koji najbolje mogu objasniti kako je to živjeti u nejednakosti, već godinama ocjenjuju izraelski režim na palestinskim teritorijima te postupanje prema Palestincima unutar Izraela kao politiku aparthejda. Povijest Južne Afrike uči nas da su načini borbe protiv toga međunarodna politička izolacija, bojkot, štrajkovi i prosvjedi. Iako se te taktike koriste i sada, situacija u Gazi je tako eskalirala da pravni stručnjaci, Međunarodni sud pravde i više od 30.000 mrtvih govore da je aktualna politika Izraela u Gazi prerasla u politiku genocida. Krajnje je vrijeme da Izrael prestane biti iznimka u očima zapada koju naoružavaju i opravdavaju te se da se prema Izraelu pokrenu svi koraci koje nam omogućuje međunarodno pravo u smjeru trenutne deeskalacije sukoba i zaustavljanja genocida. Kraj sukoba moguć je u pristupu prema zemlji kroz deokupacijski i dekolonizacijski rad na razumijevanju uzroka sukoba, rad na izlječenju višegeneracijskih trauma i stvaranju prostora za aktivan suživot.

■ Mirna Jasić Gašić

Vlada, publika, osoblje

Prosječnog gledatelja stratezi HRT-a vide kao dibidus idiota, zaboravljajući da ga sami sukreiraju. Uбудuću ga pritom namjeravaju prepustiti vanjskoj produkciji

UNEDOSTATKU kvalitetnijeg programskog sadržaja, Hrvatska radiotelevizija ponudila je ovih dana javnosti službeni plan svog razvoja u sljedećim godinama. Presentacija je nazvana 'Novi smjer' iako u njoj pronalazimo malo toga zaista novog. Svejedno, nije ni ono staro zanemarivo, npr. ideja da se broj zaposlenih ima smanjiti za trećinu, ili više od 800 njih. Genijalci s Prisavlja i nad njim redovno su tako započinjali svoje briljantne razvojne planove, makar samo zbog dojma, i ta figura uporno se održava još od početka ovog stoljeća. Nema veze što nikad nije praćena analizom po odjelima i radnim mjestima; bitan je stav. Prije ovog stoljeća pak, odnosno u zadnjem desetljeću prošlog, otkaze su dobivali isključivo Srbi i ljevičari. Za to nekakva detaljnija poslovna analiza nije bila nužna, ruku na srce, dok iza najavljene buduće čistke stoje ipak neki drugi, civilniji motivi.

'Novi smjer' bez daljnijeg igra prvenstveno na uštedu novca iz javne pristojbe koja odavno nije povišena, pa ju sve teže nagrizala inflacija. No tu su i najavljena modernizacija 'na svim područjima', povećanje vanjske produkcije i općenito 'sadržaja za publiku', baš kao da postoje i neki drugi. Zatim, proširenje proizvodnje HRT-ovih regionalnih centara, povećanje interakcije s publikom itd. Kad je posrijedi rečeni sadržaj za publiku, odmah nam iz memorije odjekuju oni zaključci prisavskih vizionara u programskim smjernicama otprije nepunih godinu i pol. Prema njima, prosječan gledatelj 'voli heroje, ne

antiheroje i ambivalentne likove, želi eskapizam, a ne socijalnu kritiku (osobito ako je na njoj fokus u dramskim sadržajima)'. Nadalje, on želi gledati 'serije nade' uz koje je 'lakše suočavanje sa stvarnim životom' i tsl.

I lako što prosječnoga gledatelja vide kao dibidus idiota, zaboravljajući da ga oni sami sukreiraju. Uбудuću ga pritom namjeravaju prepustiti vanjskoj produkciji, naročito u dramskom i zabavnom programu. To znači, međutim, da planiraju totalno iznošenje programsko-produkcijskih sredstava, osim kad su u pitanju informativne emisije i srodna novinarska roba. Jedno od odredišta tih transakcija zacijelo je i bivša tvrtka glavnog ravnatelja HRT-a ROBERTA ŠVEBA iz čijeg je vlasništva on formalno izašao s preuzimanjem funkcije. Nakon toga joj je direktnom pogodbom isplatio ukupno preko 700 tisuća eura za određene usluge, ne obazirući se na upozorenja Povjerenstva za sukob interesa. A nije se previše obazirao ni kad su ga ulovili da sebi redovno isplaćuje naknadu za prijevoz, iako sve vrijeme raspolaže službenim vozilom.

Šveb je nakon svega toga jednostavno sastavio dokument 'Novi smjer', potpisao ga u svojstvu vodećeg autora, i najavio da je posrijedi 'prvi korak u suradnji s Vladom, publikom, osobljem', tim redom. I ne treba previše sumnjati da će Vlada pozdraviti njegovu orijentaciju zdušno kao da ju potpisuje lično premijer ANDREJ PLENKOVIĆ. Ili ministrica kulture NINA OBULJEN KORŽINEK čiji je Šveb bio i ostao favorit za prvu fotelju Prisavlja. Pritom nikome ne treba biti čudno to što novi smjerovi i stare smjernice dolaze odozgo, a dokumenti se pišu odozdo, poretkom obrnutim po rangu. Više smo puta ovdje pisali da bi prvo morala biti prihvaćena nekakva medijska strategija, pa Zakon o medijima, pa niži zakoni, i na koncu smjernice. Neke od zakona i brdo smjernica smo

proteklih osam godina već dobili, ali ono strateško i generalno ni za lijek. Ne treba to čuditi, rekosmo, jer tako je ipak kudikamo lakše iznositi novac, kontrolirati vijesti, kađrovirati ljudstvo.

■ Igor Lasić

Stanimiroviću odšteta

PRIJE nekoliko dana Večernji list izvijestio je da je VOJISLAVU i LJEPOSAVI STANIMIROVIĆ zbog optužbi u emisiji 'Bujica' o navodnom ratnom zločinu, nepravomoćno dosuđena odšteta od 10.618 eura. Već ranije, u februaru 2023. Općinski sud u Osijeku nepravomoćno je presudio da Osječka televizija treba platiti 10,7 hiljada eura zbog toga što je prenijela 'Bujicu' u kojoj su iznošene neistine jer su oboje povezivani s teškim zločinima počinjenima tokom rata.

Optužbe o povezanosti Stanimirovića s ratnim zločinima iznijeli su voditelj VELIMIR BUJANEC i njegov gost JOSIP JURČEVIĆ u emisiji emitiranoj 30. septembra i 10. oktobra 2016., tvrdeći da je Stanimirović 'ozbiljno upleten u ratne zločine' na području Vukovara i Tovarnika, u čemu da mu je pomagala i supruga.

Priča o lažnim optužbama kojima se teretilo Stanimirovića vuče se od jula 2013. kada su protiv njega tadašnja novinarka KAROLINA VIDOVIĆ KRIŠTO i spomenuti Josip Jurčević podnijeli Županijskom državnom odvjetništvu u Osijeku krivičnu prijavu zbog krivičnih djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava, a slučaj je preuzeo zagrebački advokat ZVONIMIR HODAK. Teretili su ga za učešća u mučenju i ubojstvu 12 hrvatskih policajaca u maju 1991. u Borovu Selu te da je u oktobru 1991. u Tovarniku učestvovao u odvođenju ranjenog hrvatskog vojnika koji je ubijen. Osječko ŽDO 2016. odbacilo je tu prijavu jer nije bila potvrđena sumnja da je Stanimirović počinio zločine za koje se tom prijavom tereti 'niti bilo koja druga kaznena djela za koja se progon poduzima po službenoj dužnosti te je stoga kaznena prijava protiv njega odbačena'.

Stanimirović je u međuvremenu podnio policiji prijavu protiv liječnika vukovarske bolnice VLADIMIRA HORVATIĆA tražeći od policije da u sklopu svoje ovlasti utvrdi njegovu moguću kaznenu odgovornost. Razlog za to bile su psovke koje je Horvatić objavio na svom Facebook profilu. Tom prilikom Stanimirović je naveo da je njegovu ulogu u ratu više puta provjeravao DORH te da nisu pronađeni elementi krivične odgovornosti, a da je Horvatićev tekst pun govora mržnje i raspirivanja nacionalne netrpeljivosti, širenja straha i netolerancije. Ipak, 23. maja 2017. Općinski sud u Vukovaru oslobodio je Horvatića optužbe, prihvativši tvrdnju njegovog advokata da je Horvatić samo iznio 'svoj deklaratorni stav' bez elemenata krivičnog djela.

■ Nenad Jovanović

Zabava i domoljublje – 'Volim Hrvatsku' (Foto: HRT)

FRAGMENTI GRADA

Uspjeh je odluka

TRAMVAJ je bio uobičajeno krakat taj period dana. Kasno popodne, sredina tjedna, za mnoge je to vrijeme povratka sa posla. Vozio sam se linijom javnog gradskog prijevoza koja završava na tramvajskom okretištu i stajalištu autobusa na zapadu grada. Većina onih koji su se tijesno tiskali u tramvaju, uskoro su promijenili prijevozno sredstvo i nekim od autobusa sa Črnomerca uputili se prema svojim prigradskim naseljima u okolini Zagreba. No tip se ipak nekako uspio komotno smjestiti na stolicu u neudobno punom tramvaju, nimalo ne mareći za stare tradicionalne uzuse bontona u javnom prijevozu. Mislim na one običaje da mlad čovjek – ovaj kojeg spominjem je u kasnim dvadesetim ili u ranim tridesetim godinama života – prepusti sjedalo u tramvaju nekom od brojnih starijih ljudi koji su stajali i s mukom održavali ravnotežu.

Opskrbio se suvremenim geđzetima i zatvorio se u samo svoj mentalni balon. Upaljen mu je laptop ležao u krilu, u rukama je držao i milovao čini se skup pametni telefon, a velike su mu slušalice bile na ušima. Osjećao sam snažan pritisak na leđima, visio sam na rukohvati ma klataći se nad njim i morao sam primijetiti neke detalje prizora pred sobom. Na ekranu njegovog laptopa, na početnom zaslonu, bio je vizualni kolaž niza kvadratnih sličica. Neke su prikazivale bijesne aute, druge skupocjeni nakit, a na barem jednoj bio je motiv muškog elegantnog odjela s pripadajućom leptir-mašnom, reprezentacija glamura karakteristična recimo za stare filmove o Jamesu Bondu.

Najzanimljivije, na sredini ekrana, tiskanim slovima većeg formata, pisalo je: *success is decision*. Tako znači, uspjeh je naprosto stvar odluke. To nije posljedica ili rezultat društvenih okolnosti i konteksta, uspjeh je potrebno isprovocirati proaktivnim osobnim odlukama, tvrde u brojnim *self-help* priručnicima i literaturi koja promovira kapitalističku poslovno-životnu kulturu. Sjetilo me to na onu poznatu skandaloznu definiciju siromaštva iz arsenala suvremene američke neokonzerzativne ideologije, potkrepljenu i tezama *new age* psihologije: ništa socijalno-klasne i ekonomsko-političke uvjetovanosti, siromaštvo je stvar osobnog stanja svijesti. Takav se katekizam razlio po brojnim periferijama, diljem zemalja i društava koji su još uvijek u relativno mladom povijesnom razdoblju restauracije kapitalizma. Funkcionira kao borbeni poklič i ideološki nagovor: drzni se, odluči i pokreni, isprovociraj uspjeh. Novac, slava, glamur i lijepe žene su tamo, samo na tebe čekaju. Nema veze što su objektivni pokazatelji tvog realnog društveno-životnog stanja na jednoj i kreirani imaginarij na drugoj strani, u dubokom rascjepu.

Prema zvjezdanom svijetu uspjeha truckaš se u prenapućenom gradskom tramvaju, na starim šinama, puževom brzinom. Pri povratku si s posla na kojem si izrabljen i potplaćen.

■ Hajrudin Hromadžić

Škverc-komerc

Država je iznenada odlučila presjeći opću letargiju oko domaćega brodograđevnog potencijala i istaknula 3. maj na prodaju u stopostotnom udjelu i bez opterećenja kupca nagomilanim dugom, a Uljanik je sama kupila

Trijumfalno je oglasen start podizvođačkih radova na superjahti - 3. maj (Foto: Goran Kovačić/PIXSELL)

GODINAMA traje agonično stanje dvaju od tri najveća hrvatska brodograđilišta, pulskog Uljanika i riječkoga 3. maja, ruiniranih uslijed višedecenijske indolentnosti kompletne hrvatske politike. A onda najednom, unutar ciglih 24 sata, pale su prošli tjedan sudbonosne odluke za oba ta škvera, i to relativno konstruktivne, bar u teoriji. Uz napomenu: konstruktivno, u vezi s brodogradnjom, može biti samo rješenje koje podrazumijeva nastavak proizvodnje.

Uglavnom, država je istaknula 3. maj na prodaju u 100-postotnom udjelu i bez opterećenja kupca nagomilanim dugom, a Uljanik je, pak, sama kupila. Ona si je i prodala taj većinski paket, doduše, ako ćemo biti tehnički doslovni. Na svakoj od nabrojanih strana ionako postoje barem udvojeni subjekti, što pomalo komplicira priču. Država se pojavljuje kao Vlada i kao CERP, agencija za prodaju državne imovine; jedan Uljanik je stari, u stečaju, a drugi je izdvojen da bi poslovao; 3. maj također ima aktivnu samo tvrtku-kćer. Nova podpoduzeća tu obično u nazivu imaju i neku povijesnu godinu, a država ne, ona je više milenijska pojava. Ta i takva država iznenada je odlučila presjeći opću letargiju oko više nego polovine domaćega brodograđevnog potencijala. Nije se potrebno mnogo dovijati ni informirati da bi se shvatilo kako to ima neke veze i s lakirovkom ususret predstojećim izborima, ali zadnji put je takav ili veći zahvat u ovaj

sektor, nekad ponajveći industrijski u Hrvatskoj, poduzet onomad s privatizacijom.

To se nije toliko odnosilo na ova dva škvera, jer je Uljanik već bio u privatnim rukama, a 3. maj će mu tamo biti pridodan više po sili ekonomsko-političke inertnosti. Zapuštenosti, možda – to je precizniji termin, jer je u Hrvatskoj tada brodogradnja naprosto prepuštena slučaju. Ne bez izdašnih javnih subvencija, doduše, za finalno restrukturiranje iz državnog posjeda u tobože čisto tržišni. Plan je propao skupa s milijardama kuna pomoći kad su se novopečeni brodograđilišni gazde ubrzo odreda pokazali hohštaplerima. I tako, jedanaest godina nakon privatizacije glavnine hrvatske brodogradnje koja će ispasti totalni fijasko, projekt se resetira u svom ishodištu, ali bez izmjena u pozicijama. Ipak država ne kupuje Uljanik da bi se prihvatila brodogradnje, a koja u principu ne uspijeva mimo koliko-toliko planske ekonomije. Ne, ona ga želi donekle skockati, malo bolje dotjerati za prezentaciju, zatim izlicitirati kao i 3. maj. Sadržaj tih više-od-pola-hrvatske-brodogradnje danas je, međutim, sveden na zastrašujuće mizeran saldo. Puležani se dugo muče s par novogradnji, računa blokiranog preko četiri mjeseca. Jedna ribarica za naručitelja iz Norveške, koju zato ne uspijevaju dovršiti, bila je protekle dvije godine često spominjana u javnosti. Duga je 22 metra, premda gotovo toliko i visoka, ali – nemojmo se pregrubo šaliti. I jest da u ovom stoljeću više nije presudna veličina, nego tehnika. Ne toliko istisnina i nosivost, koliko radna

specijaliziranost netom inoviranog plovila. Ipak, ribaricu od dvadesetak metara u ovom času može napraviti i više manjih škverova u Hrvatskoj. Takvi pogoni, stariji i novi, od Korčule do Istre, jedan su dio određita radne snage prognane iz velikih brodograđilišta. U potonjima su se ne tako davno brojali u tisućama, sad jedva u stotinama. Drugi je dio otišao u inozemstvo, u škverove francuske, norveške, talijanske, njemačke – ako su ostali u struci. Nisu svi, jasno, ali riječ je radnicima kvalificiranim za specifične i veoma zahtjevne poslove brodograđilišnog rada koje se za to znanje tamo dobro i plaća.

Nisu posrijedi toliko inženjeri, projektanti; oni su mogli ostati i doma. Njihove usluge danas koriste također strani škverovi, a primjer toga može biti i jedan novi projektantski studio u Rijeci, utemeljen po njemačkom brodograđilišnom divu Lürssen. Svejedno, taj čuveni brodograditelj u Hrvatsku nije privučen njezinom tradicijom i grandioznim rezultatima u ovoj industriji. Lürssen po Rijeci kupuje nekretnine, gradi marine i stanove, ulaže u turizam i prikuplja naklonost lokalne i državne političke elite, dok će mu onaj studio poslužiti najviše u marketinške svrhe, i ponešto drugorazrednih poslova u samoj brodogradnji.

Stanje koje opisujemo lako se daje iščitati iz povremenih napisa o tekućoj proizvodnji u 3. maju. Ona se može svesti na ponavljanje činjenica o tome gdje i zašto zapinju pojedine gradnje, jer su sve zapravo već neko vrijeme kronično zaglavljene. Dan prije vijesti o

prodaji riječkog škvera, očajnički je trijumfalno oglasen start podizvođačkih radova na tzv. superjahti znakovite dužine 49,9 metara, za jednoga talijanskog starijeg partnera. To u biti znači da će se i taj brod završno opremiti u Italiji, odnosno da će glavni udio dodane vrijednosti pripasti izvjesnom škveru s one strane Jadrana. Posao s drugim brodom, znatno većim, za jednog naručitelja iz Kanade, dospio je u škripac uoči skorog roka za isporuku, jer u škveru više nemaju dovoljno brodoelektričara. Upravo to je onaj problem odljeva kvalificirane radne snage, ali zauzvrat 3. maj raspolaže viškom tzv. neproizvodnih radnika. I nije tu poremećena jedino kadrovska struktura, nego čitav proces državne kontrole poduzeća ostavljenog u stagnaciji. S lanjskim prihodom od 41 i pol milijun eura, riječki škver zabilježio je 15 i pol milijuna gubitka.

Jedan recentni detalj pouzdano odražava sveukupni nemar ili nezainteresiranost. Isto je brodograđilište moralo biti dano u prodaju još s krajem prošlog mjeseca, po odluci Nadzornog odbora 3. maja, ali se okasnilo zbog nepravovremenog traženja i dostave ponuda za zakup oglasnog prostora za objavu kupoprodaje. To hoće reći da nisu sposobni ni plasirati reklamu, kamoli organizirati uvjete za spas i razvoj sektora.

Pritom zaista nemamo pojma što o svemu tome misli ANDREJ PLENKOVIĆ, a što ZORAN MILANOVIĆ, ali vjerojatno nemaju ni oni sami. Brodogradnju ovdje već odavno ne uzima ozbiljno u obzir nitko iole relevantan i utjecajan. Nisu bili dostatni bolji primjeri iz razvijenijih država EU-a, od kojih smo neke i ovdje pobrojali, koje su poslije neoliberalnog povlačenja iz proizvodnje krajem prošlog stoljeća, u ovom stale vraćati poluge ispomaganja brodogradnje u svoj djelokrug. Razlog je bio više nego očigledan: na teži način su naučile da tako kompleksna djelatnost jednostavno ne može biti prepuštena isključivo tržištu.

Razlog za novi početak još je očitiji, s obzirom na znani multiplikativni učinak brodogradnje u totalu nacionalne ekonomije. Imajući u vidu sve to, kao i egzistencijalne te socijalne muke hrvatskog radništva, u korist škverova angažiralo se dosad jedva par hrvatskih stranaka, i to u Puli. U pitanju su Radnička fronta i Možemo, postižući barem nešto veću uočljivost gorućeg problema Uljanika. Sindikati su učinili još i manje, o čemu svjedoči besramno napuštanje Uljanika od svakako najveće radničko-predstavničke organizacije u tom sektoru, Sindikata metalaca Hrvatske. Ostao je tamo aktivan samo Jadranski sindikat, potom Nezavisni sindikat radnika Hrvatske, na čelu sa škveraninom BORISOM CEROVCEM. I, dobro, radnici će sad dobiti dio zaostalih plaća, brodograđilište će dobiti deset milijuna eura pomoći za nastavak rada, naručitelji će dobiti svoja dugo iščekivana plovila.

Ne zna se točno što i kako dalje, osim načelno, da se Uljanik jednog dana iznova preproda, kao što se nastoji sa 3. majem. No upravo slučaj 3. maja pokazuje da uopće nije obavezno bolje onda kad te vlast tetoši samo intenzivnijim kreditiranjem. Nastavak proizvodnje ne osigurava se pukim dekretom, pa i dalje izostaje vjerodostojna, integralna ekonomska politika industrijskog razvoja. A bit će na koncu ili to, ili gašenje Uljanika, te realizacija ideje pulskog gradonačelnika FILIPA ZORIČIĆA o gradnji novog Lungomara kroz škver. Stari je već u projektu otimačine i privođenja turističkoj funkciji, a to spominjemo nimalo slučajno ili usputno. Jedina vrijednost škverova koju priznaje kapital i njemu odana hrvatska politička krema, definitivno je pomorsko dobro i uz njega vezane koncesije. Ništa ljudi i brodovi, ništa lokomotiva šireg progressa; samo dolasci i noćenja i malo jača vanpansionska potrošnja, ako bi još to nekako moglo. ■

JURE ZUBČIĆ

Problem je lex šerif

Lokalni novinari se suočavaju s jezivim pritiskom, a šerifi su u tome postali inovativni. Cilj nam je da platforma Antinačelnik starta tijekom travnja, s jednom ili dvije priče tjedno

BIVŠI vijećnik u zadarskoj Županijskoj skupštini i bivši županijski predsjednik SDP-a JURE ZUBČIĆ predstavio je na konferenciji 'Dani otvorenih podataka' u organizaciji Gongga platformu Antinačelnik, kojoj je cilj povećati transparentnost i javnu vidljivost općina i njezinih čelnika te razotkrivati afere ili djelovanja na štetu javnih interesa. Tim povodom razgovarali smo s njezinim osnivačem.

Mogli smo čuti da će platforma Antinačelnik omogućiti da građani prijavljuju nepravilnosti u općinama, pa se čini kao da oponira postojećim platformama gradonačelnik.hr i župan.hr koje pišu uglavnom afirmativno o jedinicama lokalne samouprave?

Potonji portali bili su mi s tim u vezi upravo inspirativni jer služe za promociju gradonačelnika i župana. Također sam na njihovim stranicama pročitao da se tuže kako se o lokalnoj samoupravi piše samo loše, pa su valjda odlučili o njima pisati samo dobro. Kako bilo, vodio sam se principom da mnoštvo malih priča iz malih sredina nema komercijalni interes da završe u medijima koji imaju, recimo to tako, nacionalni doseg. Kao dugogodišnji županijski vijećnik i netko kome su se građani obraćali shvatio sam da ljudi u općinama nemaju dovoljnu pažnju medija i da žive u strahu. Dat ću van primjer: ako se netko isključivo hvali da je izgradio vrtić, možda je njegov prvi rođak izgradio vrtićku fasadu, što će ostati skriveno. A ne bi možda trebalo. Ideja je također da nas nekolicina istomišljenika zasad volonterski, a kasnije, nadam se, putem udruge, pokrene *crowdfunding* kampanju i da pokušamo pronaći priče koje nisu tek klikbejt, već sitne afere, pogodovanja kojih zasigurno ima, i da projektima, premda napravljenim po zakonu, ispitamo njihov smisao i ulogu, zapravo njihovu svrhu.

Bili ste viđeniji član lokalnog SDP-a, zatim ste lani podnijeli ostavku na stranačke dužnosti i vratili se aktivizmu. Poznato je da ste onomad prepravljali mrzilačke grafite poput 'ubi Srbina' u 'ljubi Srbina', zbog čega je protiv vas podnesena i anonimna kaznena prijava za uništavanje tuđe imovine. Što je dakle problem s općinama i njihovim (na)čelnicima?

Rekao bih da je prvi problem Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, takozvani lex šerif koji je općinskim načelnicima dao prevelike ovlasti i premale ovlasti

Foto: Šime Zelić/PIXSELL

predstavničkom tijelu, koje oni zatim zlorotrebjavaju. Drugi problem je u manjim sredinama, gdje ili uopće nemate lokalni medij ili ako on postoji, ovisan je o financiranju iz lokalnog proračuna. Da se razumijemo, nisam protiv javnog financiranja medija, ali sam za javnu dostupnost toga koji medij koliko dobiva novca i od koga. Vrlo često, nažalost, ti lokalni šerifi smatraju da javno financiranje medija njima daje za pravo i da uređuju pojedini medij. Znam za nekoliko primjera: tako je jedan mještalin imao žalbu na pojedine radnje u jednoj općini, nije bio nečim zadovoljan, zatim je načelnik 'sredio' da komunalno društvo dotičnom obustavi odvoz smeća. Ima toga još. Nažalost, takvi slučajevi, ako na drugačiji način ne eskaliraju, ne dobiju nikakvu medijsku pažnju. Nedavno su nam se u općini Sveti Filip i Jakov pojedini ljudi žalili na određene izmjene urbanističkog plana. No nitko od njih nije došao na javnu raspravu o tome, jer odreda su nam rekli da ih je strah. Nepojmljivo mi je da ljudi u 2024. godini ne mogu progovoriti o tome što ih muči ili što misle o nekom problemu.

Kako je konkretnije portal Antinačelnik zamišljen? Čini se da je vrlo ambiciozno postavljen.

Prvo treba reći da je teško zamisliti da ćemo moći intenzivno pokriti svih 428 općina koliko ih ima u Hrvatskoj. No napraviti ćemo

anonimni obrazac preko kojeg ljudi mogu prijaviti probleme koje uočavaju u svojim sredinama. Očekujemo da bismo mogli imati i sabotiranja, lažne prijave i slično, ali pričaćemo nastojati do kraja istražiti. Kroz svoje aktivističko i političko djelovanje uočio sam jeziv pritisak s kojim se suočavaju lokalni novinari, a koji se odvija s razina lokalne vlasti. Lokalni šerifi su postali inovativni u tim pritiscima. U takvim malim medijima događa se onda i autocenzura. Cilj nam je startati tijekom travnja s jednom ili dvije priče tjedno.

Na predstavljanju platforme mogli smo čuti i da će ona omogućiti građanima da prijave nepravilnosti u općinama bez straha od lokalnih šerifa. Kako mislite to izvesti i pritom zaštititi građane? Kako zamišljate suradnju građana s vama ili obratno?

Obostranoj suradnji trebali bi pridonijeti spomenuti anonimni obrasci gdje će ljudi moći navesti svoj kontakt isključivo po želji. Ako nam ostave kontakt, s pričom nećemo ići dotle dok ne budemo sigurni da možemo zaštititi identitet tih zviždača, hajdemo tako reći. Vjerojatno zbog toga neke priče neće dobiti pažnju, ali ovim građane pokušavamo i potaknuti i ohrabriti na političko djelovanje. Na kraju, demokracija znači da građani bez posljedica mogu i smiju reći što misle ili ako sumnjaju u neke loše stvari. Napominjem,

ako jednom mjesečno izbacimo neku priču koja je javnosti bila dotad nepoznata, već smo napravili puno. Vjerujem da, ako se u nekoj općini koja nije dosad dobivala pažnju, otvori problem, sigurno će to probuditi duhove koji će ipak primijetiti da netko piše o tome, na primjer na koji je način provedena javna nabava za izgradnju vrtića ili pak DVD-a.

U uvodu u ovaj razgovor spomenuli ste i problem sa srpskom nacionalnom manjinom?

Imate selo Biljane Donje u Zadarskoj županiji gdje je premijer nedavno posjetio Centar za gospodarenje otpadom kojim nitko od tamošnjih stanovnika nije oduševljen. A imate i 'crno brdo' u istom selu. Nije to slučajnost. Zatim tu je i Islam Grčki koji tek sad dobiva pitku vodu, dok svu infrastrukturu ima susjedni hrvatski Islam Latinski. Nećemo pisati samo o aferama, pričaćemo i o takvim stvarima, gdje se sustavno zanemaruju općine s većinski srpskim stanovništvom. Dok sam jednom prilikom nazočio obilježavanju obljetnice zločina u Gruborima, mogla se čuti teza da što će se uvoditi struja i voda u selo u kojem nitko ne živi. Ali tko će ondje doći živjeti ako ne dovedeš struju i vodu?

Smatrate li da su općine u Hrvatskoj opterećene korupcijom i zloupotrebom položaja i ovlasti? Korupcija je goruće pitanje u državi: u čemu i gdje vidite takve pojave?

Naravno, ne sve i svi, ali generalno jesu. Navedene pojave se vide u samoj činjenici da kad pošaljete primjerice potpuno benignan upit općini, odgovor ne dobijete jer su mnogi načelnici stava da što oni imaju kome odgovarati. Oni si umišljaju da su potpuni autoriteti i da im nitko ništa ne može. To je, ističem, posljedica lex šerifa, pojačanog pritiska na medije i pokušaja kontrole lokalnih medija, te njihove nevidljivosti na nacionalnoj razini. Korupcija se nadalje najviše očituje u netransparentnosti općina – velika većina načelnika u Hrvatskoj nije spremna ni na najosnovniju transparentnost. Za primjer mogu izdvojiti općinu koja objavljuje proračun u skeniranom PDF dokumentu. To znači da ja ne mogu pretraživati taj proračun. Ne vidim razloge da takve stvari ne budu javno dostupne. Također, ako pretražujete proračun Grada Zadra, vi praktički unaprijed morate znati za određenu isplatu da biste je mogli pronaći jer su parametri za pretraživanje jako suženi. Kad ne možete pretraživati i istovremeno čitati dokumente, ne možemo govoriti o transparentnosti. ■

REAGIRANJE

Iz noći se ne
izlazi neistinom

JASNA Baštić u svom drugom reagiranju, objavljenom 15. ožujka u Novostima u sklopu polemike o njenoj knjizi 'Odlazak u noć', ponavlja stav kako se u djelu prvenstveno radi o psihološkom kontekstu i genezi PTSP-a ZVONIMIRA ZAKOŠEKA, visokopozicioniranog pripadnika postrojbe MUP-a pod zapovjedništvom TOMISLAVA MERČEPA. Time pokušava opravdati činjenicu da je svjesno izostavila informacije o Zakošekovim optužnicama. Slabosti te pozicije već sam obrazložio, no u posljednjem prilogu BAŠTIĆ iznosi neistinite i nekorektne teze, od kojih pojedine neotesano vrijeđaju inteligenciju čitatelja. 'Mislim da je osnovni nesporek sa Bakotinom to što on i dalje 'Odlazak u noć' smatra memoarskom knjigom i to ponavlja i u svom drugom reagiranju u Novostima, bez obzira na moja ranija razjašnjenja', ističe Baštić. Djelo je, ponovimo, nastalo temeljem višedesetljetnih razgovora sa Zakošekom i osim prve dvije stranice napisano je iz nje-

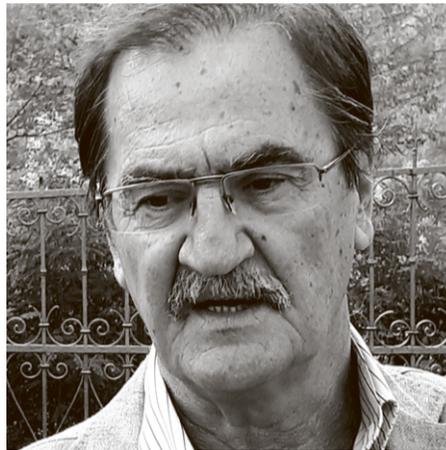
140 st. 2 KZ RH, a koja bi bila počinjena na štetu NIKOLE PELEŠA i BRANKA VELAGIĆA'. Izvještaj Documente prenosi Zakošekovo svjedočenje iz travnja 2012. prema kojem je osobno 'potvrdio da se i protiv njega vodio kazneni postupak zbog radnji poduzetih prema Nikoli Pelešu (...) U tom postupku dva je puta oslobođen, na kraju je nastupila zastara'. Iz navedenog se ne doima da postupak nije došao do faze sudskog procesa. Neovisno o tome, Baštić doslovce izmišlja kako te optužnice tretiram 'kao dokaz o Zakošekovoj kaznenoj odgovornosti', dodajući kako pretpostavlja da su 'čitaoci zbunjeni kao i ja (ona)'. Ona sigurno jest zbunjena: name, u mojim tekstovima o 'dokazu kaznene odgovornosti' nema ni spomena, nego sam – s obzirom na to da je lagao o optužbama protiv sebe – Zakošek u pripisao manjak hrabrosti i poštenja za dosljedno suočavanje s vlastitom prošlošću. Autorica očito svjesno insinuirala ili ne razlikuje kaznenu od moralne odgovornosti. Posljednja podrazumijeva da osoba terećena za ozbiljna kaznena djela treba u tim događanjima objasniti vlastitu ulogu. Naročito je licemjerno što toga nema u knjizi koja se opsežno bavi, kako piše u uvodu, 'problemom krivnje zbog počinjenih zrtava', i u kojoj Zakošek opširno propituje vlastite postupke, uvelike nalazeći izgovore. Baštić tvrdi i kako ja insinuiram da su svi pripadnici Merčepove postrojbe 'kolektivno proglašeni ratnim zločincima'. Te tvrdnje u mojim tekstovima nema. No s obzirom na sudski ustanovljena koljačka djela merčepovaca, podozrivost prema pripadnicima postrojbe je smisljena, a autorica ovakvom relativizacijom prelazi granice ukusa.

Već sam naveo kako značenje djela ne određuje autorska intencija, nego njegov sadržaj i odnos prema povijesnom, političkom i društvenom kontekstu. I dok u toj orćepoznatoj postavci teorije teksta Baštić vidi cenzuru, situacija ukratko izgleda ovako: u društvu koje odgovornost za zločine uglavnom prebacuje suprotstavljenoj strani – Srbima, vulgarno rečeno – a optužbe protiv sebe prešućuje i negira, autorica i protagonist odgovornost za zločine prebacuju na njegove suborce, a optužbe protiv njega lično prešućuju i negiraju. Napisao sam i kako propitivanje vlastite krivnje jest važan korak ka suočavanju društva s prošlošću – ali nedostatan i nedosljedan. Zakošekova ispovijest naslovljena je 'Odlazak u noć', a iz košmara loše prošlosti pojedinci i društvo neće izaći neistinama te bijegom od odgovornosti. Autorica inzistira na tome da ona nije nastojala rasvijetliti događaje u Pakračkoj Poljani, nego da je primarno riječ o dokumentiranju psihološke traume. Takvo shvaćanje je njeno pravo, kao što je to i odluka da 'ne inzistira na elaboraciji događaja koje njen sugovornik nije sam spomenuo'. To je, također, promašaj u pogledu faktičke vjerodostojnosti, ali još i više promašaj u smislu društvene odgovornosti i moralne dužnosti. Umjesto argumentiranog odgovora na legitimnu i nijansiranu kritiku, autorica – očito ne razumijevajući da je moguće njenu knjigu istovremeno smatrati vrijednom i problematičnom – uzvraća nezobiljnim durenjem. ■

Jerko Bakotin

Бождар Симић, председник
ВСНМ-а Сплитско-далматинске
жупаније

Инфраструктура и култура

Никад није тако пуно
пројеката реализирано
у тако кратком року

Осим тога, у Дицмо и Сушце, поред тридесетак стално настањених становника долази пуно викендаша из Сплита и Сиња, па су обнова цесте и водовода и њима унаприједили стандарде живота. У Отишићу је регистровано неколико већих ОПГ-ова који се понајприје баве сточарством, међу њима је све познатији ОПГ браће Рађен. Ови су крајеви пуни пашњака ради којих су најповољнији за сточаре, а у пуно мањој мјери за ратаре и виноградаре, али постоје и такви, углавном мањи ОПГ-ови, од којих бих истакнуо онај Милана Стојића који узгаја и прерађује лаванду. Око Имотског нема неких већих ОПГ-ова у власништву наших сународњака.

Што се важно посљедњих мјесеци зби-
вало унутар српске заједнице Сплитско-
далматинске жупаније?

У највећој су мјери рјешавани инфраструктурни пројекти у којима смо и сами изравно судјеловали, а пратили смо и оне Жупанијских цеста те Водоопскрбног састава Дицмо. Одрђивали смо у сурадњи с локалним властима који ће путеви бити асфалтирани, примјерице онај у заселку Краљевић крај Имотскога или у Отишићу. Такођер, асфалт је добило десет заселака на подручју Врлике, укључујући Подосоје и Косо-ре. Жупанијске цесте су након наше интервенције завршиле и прстен око Перучког језера, па се сада од Дабра до Манастира Драговић иде асфалтираним путем. Што се водовода тиче, у Дицму је у склопу агломерације у фебруару упогоњен дио Сушци – Сињ – Триљ, чиме су становници првог села добили шахтове крај дворишта након година чекања: до сада је 120-ак кућанстава затражило прикључак на тај састав. Иначе, мрежа је грађена средином постојеће цесте, па је приликом радова она реконструирана и проширена. Дакле, само од посљедњег тромјесечја лањске године до данас учињено је толико тога за српску заједницу овог подручја да слободно можемо рећи како готово никад није тако пуно пројеката реализирано у тако кратком року.

Поред путова и водоопскрбе, ријеше-
на је и струја у многим селима, па нас
занима какво је опће стање заједнице,
како сте организовани и каква вам је
свакодневница?

На врличком подручју чинимо 6,5 посто становништва па имамо своје мањинско вијеће и свог заступника у Градској скупштини. Инвестиције које сам спомињао отварају низ могућности повратницима у Отишић, Подосоје и друга села, јер су животни увјети сада пуно бољи него прије, кад је повратак тек започео.

Стратегија је СНВ-а да се у сваком мјесту
у којем постоји мањинско вијеће
одржи бар неколико културно-умјетничких
програма годишње: у којој сте мјери ви
у томе успјели?

У Сплиту то успијевамо кроз сурадњу градског вијећа са жупанијским, па често организирамо умјетничка гостовања: тако је недавно глумица Ана Милачић у нашој организацији извела монодраму о НАДЕЖДИ ПЕТРОВИЋ. Жупанијски ВСНМ организирао је љетну и зимску филмску ревију, а обје су манифестације биле добро посјећене. У Отишићу нам пак на располагању стоји парохијски дом у којем је могуће уприличити зборске наступе и слична збивања занимљива нашим људима, па дашак културе доносимо и том крају. Како је највећим дијелом довршен дом у Доњој Главини код Имотскога, у њему мјесно мањинско вијеће има канцеларију те све предувјете за културна догађања и друге програме. А кад се ријеши проблем тренутачно распуштеног пододбора Просвјете у Сплиту, вјерујем да ћемо имати могућност културне садржаје организовати и у другим срединама.

Сусрећете ли се с каквим већим проблемима
или неугодностима?

Ријешен је проблем дробилице у Краљевићима, а и испаша стоке по баштама и њивама је мања него прије, понајвише захваљујући промптним интервенцијама полиције и других служби. Будући да су пред нама парламентарни избори, морам рећи да је наша заједница први и прави громобран за све оне странке које кривљу за проблеме ове земље сваљују на грађане српске националности. Хоће ли се то сада догађати у нашој Жупанији, не могу знати, иако је јасно да је говор мржње у предизборним временима свагдје израженији.

■ Ненад Јовановић

гове перспективе. Може се расправљати је ли термин 'memoari' посве прецизан, но књижевно-зnanstveno и рецепцијски није ни погрешан. Baštić би свој неспоразум с властитом књигом, можда, могла ријешити тако да прочита њену стражњу кору. 'Иако је ријеч о memoarima, ово djelo нуди бројне спознаје о психолошким и социолошким аспектима', започиње свој blurb ДАНИЈЕЛА ЛУЧИЋ, 'ово су први ратни memoari који nude iskren i suptilan pogled na то што значи бити борак у крвавом sukobу', каже SINIŠA MALEŠEVIĆ. Обоје sociologa djelo је shvatilo i kao memoare, a njihove recenzije citirane su na koricama, pa је absurdno da Baštić meni zamjera isto.

Autorica tvrdi da 'epizoda' s optužnicama protiv Zakoška iz 1997. i 1998. zbog okrutnog protupravnog lišavanja slobode i iznuda 'nikada nije ušla u daljnju pravnu proceduru iza koje bi slijedio sudski proces s dokaznim postupkom'. U prvostupanjskoj presudi protiv Merčepa iz svibnja 2016. navodi se kako је 'uvidom u spis Općinskog suda u Kutini broj K-133/10. utvrđeno da је rješenjem od 13. prosinca 2011. godine obustavljen postupak protiv otkrivenog Zvonimira Zakoška, zbog kaznenih djela iz čl. 46 st. 4 i čl.

Poznam samo jednu naciju

Ne pitajte me što sam po nacionalnosti, kći sam divnih osoba kojima nakraj pameti nije bilo da ikome prebrojavaju krvna zrnca, kaže Kostajničanka Ljubica Matijević, koja muku muči s obnovom nakon potresa

Nekad je samo u trikotaži Pounje radilo 1500 ljudi – Ljubica Miletić

IAKO su Kostajničani itekako navikli na svakojake nedaće i prirodne katastrofe, od odrona zemlje do čestih izlivanja Une, posljedice banijskog potresa još im zadaju puno muke i glavobolje. Sporost institucija i činovnička traljavost u sve većoj mjeri izlaze na vidjelo, unatoč tome što je većina ozbiljnih oštećenja službeno evidentirana i zabilježena odmah iza katastrofe koja se dogodila u decembru 2020. godine. Tako i sedamdesetogodišnja LJUBICA MILETIĆ neuspješno pokušava riješiti ono što je odavno trebalo biti bar riješeno.

— U onom najjačem potresu moja je kuća znatno oštećena: pukle su obje betonske ploče, krovna se konstrukcija cijela nakrivila, a pokrov dobrim dijelom rasuo. Dimnjak se skroz urušio, a unutarnji su zidovi popucali zajedno s instalacijama, pa je voda poplavila jednu od soba i kupaonicu. Čekajući statičare koji će doći tek mjesec ili dva poslije velikog potresa, spavala sam u takvom objektu jer druge mogućnosti nije bilo. A sad si mislim da bi bolje bilo da uopće nisu došli, jer ništa nije napravljeno kako treba: tek su na par trenutaka zavirili u kuću, obišli je izvana, naljepili zelenu naljepnicu i otišli. Nisu se

uopće popeli na tavan da vide puknutu gornju ploču. S takvom se površnošću nisam mogla pomiriti. Žalila sam se nadležnima, pa me uskoro posjetila zagrebačka inženjerka MARIJA DRNIĆ. Ona je zavirila u svaki kutak kuće, detaljno sve pregledala, poslikala i zabilježila, pa mi kazala da se strpim. Poslije dugih devet mjeseci mi je to čekanje dozlogrdilo, pa sam se opet žalila. Nakon druge žalbe dobila sam od Ministarstva obavijest da je prvotna zelena naljepnica preinačena u narančastu. A svo to vrijeme, baš kao i danas, živim u objektu koji je opasan po život – sažima Ljubica svoju nevolju.

Budući da je tek na temelju te nove naljepnice stekla pravo na obnovu, odmah je podnijela zahtjev, pa su je statičari nakon gotovo dvije godine boravljenja u teško oštećenoj kući ponovno posjetili i sve pregledali, ovaj put malo pomnije. Konačno, skoro tri i pol godine nakon katastrofe, prije par tjedana dobila je obavijest da joj je odobrena konstrukcijska obnova kuće; valja još samo pričekati da bude napravljen elaborat, pa radovi mogu započeti.

Da bi uopće mogla živjeti u teško oštećenom objektu, Ljubica je morala za najnužnije popravke izdvojiti mnogo novca, no ti joj izdaci, po svemu sudeći, nikada neće biti nadoknađeni. Živi sama. Suprug IVAN odavno je umro, a odrasle kćeri EVELIN i KAROLINA žive sa svojim obiteljima. Doduše, često joj u posjet dolazi starija sestra BRANKA iz Petrinje. Na raspolaganju mjesečno ima 470 eura naslijeđenih od mirovine koju je Ivan kroz četvrt stoljeća zaradio u zadarskoj Vinariji Vukšić.

— Nekako preživim s tom penzijom, ima ih kojima je puno teže. Ali ova traljavost oko kategorizacije oštećenja kuća puno me koštala i dobrano unazadila. Ne znam je li bilo gore nakon rata ili iza potresa. Kad se sukob ovdje zahuktao, bilo mi je jasno da je vrag odnio šalu, pa sam 1992. otišla u Vukšić, k mužu. Djeca su već bila pošla svojim putem. Iz Dalmacije smo se nas dvoje vratili u Kostajnicu kad se stanje smirilo, pa zatekli kuću temeljito opljačkanu od nekih Srba i od nekih Hrvata. I krenuli ispočetka, druge nije bilo. Htjela sam se ponovno zaposliti u Pounju, tvornici ženskog rublja u kojoj sam radila 15 godina, ali su mi rekli da za mene, radi oca Srbina, tamo mjesta više nema. Prije rata je u tom tekstilnom privrednom gigantu bilo više od 1.500 radnika, uglavnom žena. Bila je ovdje i Tiskara s preko petsto zaposlenih, pa tvornica obuče s više od šesto radnika, a lokalno trgovačko poduzeće imalo je nekoliko trgovina, uz više obrta. Dakle, oko tri hiljade ljudi ovdje je radilo i živjelo od svog rada. Pogledajte nas danas, ni osam stotina duša nećete naći, svi bismo stali u jednu halu Pounja. To me nekako najviše boli, to što propadamo. Onako lijep i bogat grad sad je nekakva kasaba, iz dana u dan sve manja – rezignirano će naša sugovornica.

Ljubičin otac STEVO bio je srpske nacionalnosti i pravoslavne vjere, a mati ANGELINA katolkinja iz Poljske; upoznali su se u njemačkom koncentracijskom logoru za vrijeme Drugog svjetskog rata. Nekim čudom uspjeli su preživjeti logorske strahote i bombardiranje u proljeće 1945., nakon čega je mlada žena završila na Baniji, gdje će se vjenčati i ostati živjeti sa suprugom.

— Ne pitajte me što sam po nacionalnosti, kći sam divnih osoba kojima nakraj pameti nije bilo da ikome prebrojavaju krvna zrnca. Jednostavno su se voljeli pa i mene odgajali tako da poznam samo jednu naciju, onu dobrih i čestitih ljudi. U našoj su se kući slavila oba Božića i oba Uskrsa, a za brojne sam porodične prijatelje tek s početkom rata doznala koje su nacije i vjere. To nas doma nikada nije zanimalo – kaže nam žena koja svoje brojne zdravstvene tegobe ne spominje. Radije, dok i dalje strpljivo čeka obnovu na teret države, okopava vrt. I uzgaja cvijeće.

S Ljubicom nas je upoznao DUŠKO GRBIĆ, kostajnički dogradonačelnik koji je i sam često obiđe, nastojeći joj priskočiti u pomoć kadgod može. Pitamo ga što misli o njezinoj izjavi da Kostajnica polako, ali sigurno propada i nestaje.

— U pravu je, svi se ljudi ovdje slično osjećaju i podjednako razmišljaju. Ako se nešto odmah ne poduzme da se otvore nova radna mjesta i da se mladost zadrži u gradu, loše nam se piše. Sve zgrade i svi tvornički pogoni koji su ovdje nekada uspješno radili već dugo nisu betonski spavači, nego betonski mrtvac – zaključio je zamjenik gradonačelnika Kostajnice. ■

ИНФОРМАТОР

Укупно је двјесто прикључних мјеста – Милан Драча (Фото: Тамара Опачић)

Водовод у Исламу Грчком

Кућанства ће се редом прикопчавати на водоводну мрежу. Вода би могла потећи за око двије-три седмице, каже Милан Драча из Ислама Грчког, мјеста до којег је напоскон стигла питка вода

ПРЕМДА звучи невјеројатно, остат ће записано да су у марту 2024. у Исламу Грчком у задарском залеђу политичари на власти, међу којима су били премијер Андреј Пленковић и потпредседница Владе Ања Шимпрага, обишли новоизграђени водоопскрбни сунав из којег ће мјештани први пут у својој повијести добити водоводну питку воду. Пуно труда и муке, сумирали су замало након три десетљећа неки од њих, требало је уложити да то насеље настањено српским повратницима напоскон добије питку воду. А воду ће, према такођер политичким изјавама, врло скоро добити и насеље Врбник код Книна у општини Бискупија.

Вода је потекла али још не у кућанствима, рекао нам је Милан Драча, председник Мјесног одбора Ислама Грчког, с осмијехом у гласу, а можда и с примјесом горког хумора.

— Чека се још дозвола за секундарну мрежу. Све остало је ријешено, магистрални вод од девет километара и исто толико мреже. Укупно је двјесто прикључних мјеста предвиђено, дакле и толико шахтова за водне сатове, све је постављено. С дозволом се каснило зато што су двије улице биле испуштене у пројекту, односно биле су мимо плана градње, па их се накнадно убацивало у план – каже за Новости Драча. — Тренутно немамо воду у кућама, али кад дође дозвола, онда ће се кућанства редом прикопчавати на водоводну мрежу. То би могло бити за око двије-три седмице – истиче Драча. Хоће ли бити проблема да

се сва кућанства прикључе на водоводну мрежу, питамо га.

— Код нас су већином обновљене куће, њих 90 посто, и оне имају право с рјешеном за обнову да се прикључе на водоводну мрежу, што је једнако као да имају грађевинску дозволу. Куће старије од 1968. године такођер имају то право, не треба им грађевинска дозвола. Тко пак има објект који није легализован, морат ће га легализовати – говори Драча.

Занимљиво је виђење председника Мјесног одбора о томе зашто је насеље требало читаву вјечност да се домогне питке воде, што је спада у уставно право грађана. Прије свега зато што тих проблема није имао сусједни Ислам Латински, настањен Хрватима. Како каже, у бившој држави се започело радити на водоводној мрежи, а онда је дошао рат деведесетих. Затим, започело се недавно градити, мало прије избијања рата у Украјини, када су посао омили инфлација и поскупљење материјала.

А оно вријеме између, како се оно рачуна? И може ли долазак воде у Ислам Грчки потакнути нови живот у том демографски и на остале начине опустошеном мјесту? Наш сугворник сматра да ће живот сада несумњиво постати лакши. Нема живота без воде – збори он. Каже нам и да очекује да ће ‘наши људи који су се размијели свијетом почети сад размишљати понешто другачије о свом мјесту’.

■ Драган Грозданић

Разбијала – деца

Полиција је криминалистичким истраживањем утврдила да је украсе на 70 гробова у Ердуту уништавало троје деце

НАКОН што су мештани Ердута запрепаштени вандалским чином на месном гробљу, где су са чак седамдесетак гробова били разбациани и полупани дрвени крстови, цветни

аранжмани и све што се нашло на гробовима, протеклог викенда су остали у додатном шоку након што је полиција утврдила да су по гробљу разбијала деца.

— Недавни вандализам на месном гробљу у Ердуту починило је троје деце, млађе од 14 година, о чему ће полиција да обавести надлежно Државно тужилаштво за младе – саопштила је пу осјечко-барањска. Након полицијског увиђаја, утврђено је невиђено уништавање, којим на срећу нису оштећени надгробни споменици. Криминалистичким истраживањем утврђена је основана сумња да је то казно дело починило троје деце млађе од 14 година. Због сумње да су одговорни за повреде мира покојника, уследиће и посебан извештај надлежном тужилаштву за младе, истакли су у полицији.

Већ приликом првог обиласка гробља и разговора с мештанима, који су дошли да се увере у каквом су стању гробови њихових ближњих, начелник општине Ердут Југослав Весић изразио је уверење да ће починиоци бити убрзо пронађени, али и страх да би тако нешто могло да буде дело малолетника. То би, како је тада рекао начелник, тек било страшно и шокантно. Нажалост, сумња се обистинила. Начелник, након што је са сарадницима обишао гробље и разговарао с мештанима чији су породични гробови претрпели штете. Највећа трагедија у целој ситуацији је да су међу оштећенима била гробна места у којима почивају две девојчице које су 2019. године, приликом одласка на школ-

Неред на ердутском гробљу (Фото: Борна Јакшић/PIXSELL)

ску екскурзију, погинуле на одморишту аутоцесте код Новске, након што је на њих налетео камион.

— За њихове породице ово је додатни шок. Разговарали смо с њима како би им бар пружили утеху и обећали помоћ, уколико им буде потребна – навео је први човек Општине Ердут.

Полиција је свој део посла обавила крајње брзо и професионално, међутим, резултат оставља горак окус у устима тамошњих становника. Надлежне службе ће у наредним данима обавити неопходне радње у складу са законом за прекршаје младих, али остаје питање у каквом друштву живимо, какве генерације васпитавамо и шта је уопште могао да буде мотив да неко дивља по гробљу, месту где свака особа здравог разума долази с посебним пијететом.

■ Сенка Недељковић

‘Зажели’ у Негославцима

Четврта фаза пројекта за бригу о старима и немоћнима потрајаће три године

УОКВИРУ четврте фазе пројекта ‘Зажели’ на подручју Општине Негославци запослено је 19 жена које ће у наредне три године да брину о 114 корисника, односно старијих и немоћних лица. Пројекат је у општинској већници представила водитељка Сања Средојевић, која је заједно с асистентом Бојаном Латинковићем у програму активна од 17. јануара ове године. Пројектом, који је у свим јединицама локалне самоуправе окарактерисан као један од најважнијих, намењен је осигурати дуготрајну негу рањивим групама у пословима попут организовања прехране, обављања кућанских послова, одржавања личне хигијене и задовољавања свакодневних потреба корисника. Општи циљ пројекта је повећање социјалне укључености и превенције, институционализација рањивих група осигуравањем дуготрајне бриге о њима. Пројекат се до сада показао као јако добар поготово у мањим срединама, а како је рекла Средојевићева, корисницима је помоћ од изузетног значаја, посебно што ће се проводити три године.

Од укупно 25 пријављених жена за посао, комисија је на основу утврђених критеријума изабрала њих. Начелник општине Душан Јецков такође је мишљења да програм доноси пуно доброга за локалну заједницу.

— ‘Зажели’ је један од најважнијих пројеката у рх па тако и у нашој општини. Пружа прилику да у Негославцима запослимо одређени број људи, поготово у тренутним околностима кад је свако радно место добродошло – нагласио је начелник. Велики је и овде број старачких домаћинстава, којима је овакав вид помоћи више него

nada

Društveni
magazin
Srpskog
demokratskog
forum

NOVOSTI
HOBOČIA

#1266, petak 22. 3. 2024.

ANA PEROVIĆ Usputna okrutnost formirala je naše živote

Nežnost je moja nada da okrutnost nije jedina opcija i u svom radu se zaista trudim pokazati da prepoznavanje ljudskosti nije slabost, nego da ide ruku pod ruku sa ličnim razvojem. Uostalom, nijedna terapijska promena ne može da dođe iz okrutnosti

ANA PEROVIĆ klinička je psihologinja i konstruktivistička psihoterapeutkinja. Rođena je 1988. godine u Smederevu, studij je završila u Beogradu, a danas živi i radi u Zagrebu. Razgovor smo vodile preko Zooma jer je Ana jednu tmurnu zagrebačku nedjelju dočekala kovid pozitivna, što nas nije omelo da pročešljamo sve kutke njenih profesionalnih interesa, a vaša se autorica trudila ne iskoristiti ovaj intervju kao besplatna dva sata vlastite terapije.

Kako biste u kratkim crtama pojasnili konstruktivistički pristup psihoterapiji i vaše zanimanje za konstruktivizam? Najzanimljivijom mi se čini polazišna teza da nema objektivne istine koju pacijent sazna na terapiji. Za konstruktivistički pravac čula sam u okviru kolegija na fakultetu, mislim na trećoj godini studija. Pre toga sam bila jako privržena raznim psihoanalitičkim teorijama, kojima dugujemo veliku zahvalnost jer prve ideje o našem unutrašnjem svetu kreću od psihoanalize i psihodinamskih teorija. Međutim, ono što mi je kod konstruktivizma bilo novo je ideja da u terapijskom radu najbolje možemo da pomognemo nekome ako krećemo od premise da mi ne znamo bolje od osobe s kojom radimo što je njeno lično iskustvo. Da pojasnim, moja psihoterapeutska polazišna točka nije da odmah kreiram ideje o tuđem iskustvu i da te ideje namećem. Mislim da je jedna od dragocjenijih vještina koju konstruktivizam razvija kod terapeuta baš širina i otvorenost u sagledavanju tuđeg iskustva. Ono što je također bitno je da mi nikada ne možemo da razumemo šta neko bira da radi u životu dok ne vidimo koje moguće alternative ta osoba vidi pred sobom. Moja uloga je da osobu usmeravam, da nudim hipoteze, ideje, da otvaram mogućnosti. Pravac promene ne diktiram suštinski ja, samo ga nudim, a osoba je ta koja prosto vežba da neki pravac čini sebi dostupnijim. Terapija je vrsta zajedničkog puta i timskog rada i terapeut nije neki neprikosnoveni autoritet koji ima mudrost i uvek zna najbolje.

Tokom 2015. i 2016. godine pružali ste psihološku pomoć izbjeglicama u Beogradu i Preševu. Približite nam iskustvo rada s ljudima u pokretu. Na samim počecima tzv. balkanske rute pridružila sam se radu nevladine organizacije koju je vodio moj drug i kolega MARKO TOMAŠEVIĆ, to je bila prva organizacija koja je u Beogradu organizovala psihološku pomoć izbjeglicama. U projektu, koji su podržali ADRA Srbija i UNHCR, imali smo tročlane timove koje su činili psiholog, lekar i prevodilac. Odlazili smo na teren prvo u Beograd pa smo dobili projekat u Preševu, u izbegličkom kampu između Srbije i Makedonije. Mislim da je to jedno od top deset iskustava koja su utjecala na mene i na neki me način formirala. Provela sam šest meseci u izbegličkom kampu, usred zime. Došla sam tamo sa 27 godina, sa znanjem kako da pružim intervenciju u krizi, ali i gomilom predrasuda. Nisu to bile predrasude koje diskriminišu, ali svi smo mislili da znamo kako će da se ponašaju ljudi izbegli s jednog teritorija, kako će da se ponašaju ljudi izbegli iz ovog ili onog razloga. Razgovor s

izbeglicama urušio je sve ono što smo mislili da znamo – u prvom planu je bilo baš specifično ljudsko iskustvo i njihove autentične priče koje ne možeš da staviš u ladicu.

Nežnost se smatrala slabošću

Možete li podijeliti s nama neku konkretnu crticu koja vam je ostala u sjećanju?

Sećam se da je jedna mlada Afgankinica iz Kabula, u tom trenu jedina osoba u kampu koja govori farski i engleski, držala lekciju čoveku iz Afganistana kako da tretira svoju ženu koja je sedila pored njega. Prevodila je ono što smo mi kao psiholozi govorili, ali usput dodala i svoja razmišljanja (smijeh). Općenito, najteži dio ovog iskustva bio je nivo bespomoćnosti koji osećaš jer znaš da možeš da uradiš jako malo, većina ljudi se u kampu zadržavala dan, dva. Pričala sam nedavno s nekim psiholozima koji rade s ljudima u Gazi i istu stvar su mi rekli – celo vreme znaš koliko je tvoj doprinos minoran jer mnoge suštinske potrebe ljudi u ovakvim situacijama ostaju nezadovoljene i ti ne možeš ništa da uradiš. Ali s druge strane, ta zahvalnost koju dobiješ samo jer razgovaraš s nekim i uvažavaš njegovo iskustvo, makar je tvoja pomoć malena, ta zahvalnost je stvarno posebna. Da skratim, jer bih o ovoj temi mogla da govorim ceo intervju, mislim da mi je rad u kampu dao neku dozu zdrave skromnosti. Ne poniznosti, ne grižnje savesti, nego svesnosti vlastite privilegije i svakako skromnosti.

Sa skromnosti prijedimo na nježnost. Mlađe generacije hrvatskih književnika i književnica, primjerice Alen Brlek i Sven Popović, već godinama za svoj rad koriste sintagmu 'radikalna nježnost'. I tekst književnice Dore Šustić za Novosti o nesretnoj tribini na Vrisku zvao se 'Nježni put', a ona piše kako je upravo nježnost sposobnost izgradnje novog svijeta. I vi ste u različitim gostovanjima više puta spomenuli nježnost kao važnu riječ za vaš život i rad. Što ta nježnost podrazumijeva i zašto vam je važna? Odgovorit ću vam kao konstruktivistička psihoterapeutkinja – da bismo razumeli što nešto znači za nas, često je dobro da razumemo što je za nas ono suprotno. Za mene je suprotno od radikalne nežnosti neka vrsta okrutnosti, dehumanizacija. Mislim da nije slučajno da mi je tema nežnosti ovoliko

Terapija je vrsta zajedničkog puta, timskog rada i terapeut nije neki neprikosnoveni autoritet koji ima mudrost i uvek zna najbolje

važna, odrastala sam devedesetih na Balkanu, u Srbiji. Na primer, u školi smo imali romske učenike, mi bismo sedeli na jednom kraju, oni na drugom. Tako je bilo i s izbjeglicama s Kosova, isto smo bili odvojeni. Ovakve primere moj lični terapeut, koji je Britanac, naziva 'usputnom okrutnošću'. Usputna okrutnost formirala je naše živote, a moj odgovor na tu okrutnost bila je od ranog detinjstva nežnost, jedna drugačija pozicija koja me na početku koštala. Verujem da ćete razumeti jer dolazite iz Dalmacije – nežnost se smatrala slabošću, nežnosti se podsmejava, ignoriše je se, a ponekad i kažnjava. A zapravo, okrutnost je jeftina. Lakše je nekoga dehumanizovati, brže je postaviti stvari crno-belima. Nežnost je moja nada da okrutnost nije jedina opcija i u svom radu se zaista trudim pokazati da prepoznavanje ljudskosti u sebi i drugima nije slabost, nego da ide ruku pod ruku sa ličnim razvojem. Uostalom, nijedna terapijska promena ne može da dođe iz okrutnosti.

Prošle ste godine u organizaciji udruge Skribonauti na zagrebačkom Vrbiču s pjesnikinjom Monikom Herceg održali radionice terapijskog pisanja poezije pod nazivom 'Nježnije prema sebi'. Što se pisalo, tko je pisao, kako su prošle radionice? Odradile smo dva ciklusa radionica na kojima su pisale žene od dvadeset do preko sedamdeset godina, većina tih žena nikada ranije nije ništa napisala. Ciklus smo vodile tako da smo prvo iz pozicije nežnosti pisale o drugima – svima je bilo prilično lako pisati s nežnošću o deci, roditeljima, partnerima... ali kada su trebale iz iste pozicije reći nešto o sebi, to je već bilo izazovno. Mnoge su onda pisale duhovite pesme, zezale se na svoj račun.

Izjavili ste da vas je dosadašnji terapijski put doveo u kontakt s klijentima iz različitih kulturoloških pozadina. Koliko je važno prilagoditi pristup osobi ovisno o njezinoj kulturološkoj, ali rodnoj i klasnoj pozadini? Odakle sve dolaze vaši klijenti? Moj rad s ljudima iz veoma različitih kulturoloških pozadina vezan je za široku mrežu prijatelja posvuda na svetu. Trenutno i sama imam terapeuta koji nije iz naše kulture, pa znam što znači kada trebaš da prevedesh svoj referentni okvir nekom drugome. Mislim da se malo zavaravamo kada unapred pretpostavljamo da bez pitanja razumemo ljude iz našeg regiona – toliko je različitih priča jer nam se svima toliko toga desilo – recimo, ako radiš s nekim Slovincem ili ženom koja živi na Kosovu, često to nisu slična iskustva.

Ponekad je opuštenija pozicija raditi s nekim iz skroz drugačije kulturološke pozadine jer puno manje pretpostavljam, puno više pitam. Primera radi, čak se i mi na Balkanu, unatoč konzervativizmu i patrijarhatu, neretko u nekom trenu konfrontiramo s našim roditeljima i u procesu odrastanja i emancipacije postavimo kakve-takve granice. Naučila sam da u nekim drugim kulturama to nije slučaj. U nekim se bliskoistočnim kulturama maltene podrazumeva da je vrhunac emancipacije vođenje gotovo paralelnog života – ti si emancipovana odrasla osoba van primarne porodice, a drugačija kada si

Mislim da mi je rad u izbegličkom kampu dao neku dozu zdrave skromnosti. Ne poniznosti, ne grižnje savesti, nego svesnosti vlastite privilegije

sa svojim roditeljima. Iz našeg konteksta izgleda kao da ti ljudi obmanjuju svoje roditelje, ali u njihovoj kulturi je ovo referentni okvir. I sada, ako ja kao psihoterapeutkinja osobi kažem 'pa razgovarajte otvoreno s roditeljima o granicama, o vašim željama', ja toj osobi ne činim nešto dobro ako ne razumem da je cena takvog razgovora možda puno veća nego što je osoba spremna da prihvati i moram da razumem odabir strategija koje sam malopre pomenula.

Ne verujem da je terapija mesto vaspitanja

Koliko je teško raditi s nekim s čijim se osnovnim vrijednostima ne slažete? Mislim da je pošteno da terapeuti dobro prate svoje osećaje koji se javljaju kada dođemo do nekih fundamentalnih razlika u vrednostima s ljudima s kojima radimo i da je svako od nas obavezan da se javi na superviziju ako proceni da udara u plafon svojih kapaciteta. Nije neophodno da delimo vrednosti s ljudima kojima pokušavamo da pomognemo, ali na nekom nivou to nam može ograničiti rad. Kada kažem da nije neophodno, ne verujem da je terapija mesto vaspitanja, nije naš zadatak da menjamo nečiji vrednosni sistem. S druge strane, desilo mi se nekoliko puta da sam otvoreno rekla osobama da je iskustvo, onako kako ga oni opisuju, vrednosno dosta različito od onoga kako bi ga ja doživela. U tom slučaju ponudim svoje viđenje, neku drugačiju perspektivu, koja nije nužno bolja, ali ne želim da prešutim. Jedan od primera je svakako situacija u Gazi jer povremeno u radu s ljudima osetim da stojimo na dosta različitim pozicijama i to adresiram – različite pozicije nekad su tu zbog različitih vrednosti, nekad zbog nedovoljne informisanosti. Ali da li bi mogla ili uopće želela da radim s nekim tko se po vrednostima baš radikalno razlikuje od mene, mislim da ne bih imala kapaciteta za to, što ne znači da takvi ljudi ne zaslužuju terapiju. Naravno da zaslužuju i ima terapeuta kojima su ove razlike manje važne u radu.

Osim konstruktivističkog pristupa psihoterapiji, bavite se i nekim oblicima tjelesno usmjerene terapije. Organizirali ste radionicu 'Kako razgovarati sa svojim telom'. Svidjelo mi se kako ste jednom prilikom rekli da prijet-

ko zastanemo i zapitamo sami sebe 'kakva je klima u mom autonomnom nervnom sistemu', da se prema tijelu ponašamo kao prema alatu koji mora ispunjavati naše planove. Recite nam više o tom pristupu.

Fer je da na ovo pitanje prvenstveno odgovorim iz pozicije klijentkinje. Kada sam krenula na telesnu terapiju, ispočetka sam bila u fazonu što ova terapeutkinja priča, što da odgovorim kako se osećam u svom telu. Ali ubrzo sam postala svesna da nikada nisam smatrala da su naši telo i um razdvojeni, odcepljeni jedno od drugog, vidim ih samo kao različite nivoe na kojima doživljavamo ono što nam se dešava. Svaka naša emocija, svaka naša misao ima i fiziološku osnovu. Ta dva nivoa mogu bolje ili lošije međusobno komunicirati. Na terapiji sam shvatila da sam tokom odrastanja pokupila ideju da je ono što mislim, ono o čemu mogu da intelektualizujem, moje sigurno

mesto, moje uporište, a da su telesne reakcije nešto čime mislim da treba da ovladam, da u njih guram neprijatnost, nesigurnost, da prekoravam svoje telo, ubrzavam ga, tretiram, kao što ste rekli, kao alat koji radi za mene. Kada sam to osvestila i kada sam osvestila da je to za mene krivo, počela je velika promena. Želim da radionica koju držim bude prvi korak nekome tko želi istražiti svoj odnos s telom u ovom kontekstu.

Odmor je more

U decembru 2019. godine pokrenuli ste inicijativu 'Besplatne seanse tokom praznika', s ciljem brige o mentalnom zdravlju u, za mnoge, najranjivijem periodu godine. Kako izgledaju besplatne seanse i s kim surađujete?

Imala sam sveprisutni osećaj frustracije, mogu reći i tuge, što velik broj ljudi u našem regionu nema pristup psihoterapijskoj podršci, teško mi se s tim miriti pa sam odlučila da nešto napravim

'Ljudima i jedan razgovor znači više nego šta mogu da zamislim' (Foto: Mila Pejić)

Imala sam sveprisutni osećaj frustracije, mogu reći i tuge, što velik broj ljudi u našem regionu nema pristup psihoterapijskoj podršci, teško mi se s tim miriti pa sam odlučila da nešto napravim. Ideja je da ljudi imaju pravo na jednu besplatnu psihoterapijsku seansu između 15. decembra i 15. januara, sa punom svešču da jedna seansa ne znači mnogo, što otvoreno kažem svake godine kada najavljujemo projekat. Ipak, zadnjih pet godina dobijam fidbek da ljudima i taj jedan razgovor znači više nego šta mogu da zamislim. Seanse su namenjene prvenstveno onima koji nemaju pristup psihoterapiji, ne mogu je priuštiti, ali i ljudima koji se nalaze u akutnoj krizi, ljudima koji nikada nisu pričali sa terapeutom, a žele da probiju led, kao i onima koji prosto ne znaju gde potražiti pomoć. Na web-stranici inicijative budu naznačeni slobodni termini i biografije terapeuta iz regiona koji nude besplatnu terapiju – prošlog decembra imali smo 70 terapeuta i održano je preko 200 seansi što je stvarno lep broj, pogotovo jer je projekat potpuno volonterski.

Gostujete na mnogim podcastima u Srbiji, od 'Tampon zone' preko podcasta 'U raljama osećanja', podržavate javno rad brojnih kolegica. Koliko vam je važna povezanost sa zajednicom i što ona za vas uopće znači, tko čini tu zajednicu?

Moje prisustvo u javnom prostoru desilo se prilično slučajno, sadašnju drugaricu ĐURĐU TIMOTIJEVIĆ upozнала sam pre nešto više od dve godine kada me zvala da gostujem u njenom podcastu 'U raljama osećanja', nakon što je pročitala moj tekst o HBO seriji 'Prizori iz bračnog života'. Razgovarale smo o partnerskim odnosima i odmah smo kliknule, bilo mi je veliko uživanje razgovarati s njom. Nakon toga gostovala sam dva puta u 'Tampon zoni' IVE PARADANIN. Moram svakako da pomenem i MILIJANU NEŠKOVIĆ i podcast 'Snaga uma', kao i moje kolegice koje stoje iza 'Psihološkinje'. Važno mi je da podržim žene koje daju medijski prostor temama koje smatram bitnima, verujem da svi ovi podcasti počivaju na istim vrednostima i među njima postoji velika solidarnost. Tako gradimo neku kontra težu gomili ozbiljno problematičnog sadržaja u medijskom prostoru, koja je važna u vremenu kada smo zapljusnuti senzacionalizmom i crnobelim pogledom na svet. Volela bi da te oaze smisla prerastu u veću zajednicu.

S obzirom na to da ste u prethodnim odgovorima već rekli što vam daju nadu, martovski intervju završavamo krilaticom 'Odmor je otpor'. Kako se i gdje odmarate?

Posao terapeuta je dosta ispunjen raznim stresnim temama, prilično je daleko od nekog osećaja mira i opuštenosti pa mi je važna kontra teža, koju nalazim u blizini mora. Putovanja mi trebaju da bi se odmorila jer za usporiti trebam promeniti kontekst i okruženje, a boravak kraj mora, naročito na ostrvima, to mi usporavanje znatno olakšava. Tako da odmor je more, to je moj način brige o sebi.

Снага говора

Повијест реторике је повијест друштва у којем се обликује. Што је друштво слободније, то у њему реторика заузима релевантније мјесто, појашњава професорица говорништва Габријела Кишичек. Реторика је оруђе које ће само у рукама добрих људи бити искориштено у добре сврхе

Габријела Кишичек (Фото: Марко Јуринец/PIXSELL)

У њујоршкој судници 12 поротника након суђења 18-годишњаку оптуженом за убојство с предумишљајем, који је пробо свога насилног оца ножем у груди и којем пријети смртна казна, треба донијети пресуду. Прије повлачења на вијећање, судца им напомиње: 'Ваша је дужност раздвојити чињенице од наклоности. Ако сматрате да постоји оправдана сумња у кривњу оптуженога, тада требате донијети одлуку да није крив. Ако не постоји оправдана сумња, тада требате, с пуном одговорношћу, донијети одлуку да је крив.' Једанаест поротника гласа да је крив, само један да није, инзистирајући да се поновно размотре докази и њихове могуће интерпретације. У 'Дванаест гњевних људи' (1957.) сиднија лумета опонирајући поротник указује на то да нитко није заправо видео злочин, да се ради о оптужби на темељу индиција. Старац на доњем кату је чуо свађу и затекао младића како бјежи, а сусједа видјела како убија оца у одсјају прозора пролазећега влака. 'Можете ли бити сигурни да нису погријешили?' обраћа се колегама, устраје и понавља питање, док напослетку један од њих фрустрирано не дометне: 'Нитко не може бити сигуран, није да је ово баш егзактна знаност.'

Иако је реторика као вјештина данас неријетко занемарена, хоће ли се неке досудити казна затвора или овдје чак смрти, што ће се догодити с курикулумом гинекологије на медицинским факултетима, обновом неког разрушенога споменика или градским штабеним политикама, овиси о томе како ће се употријебити расположиве чињенице и аргументи да би се увјерили суд, факултет или градска скупштина да би се нешто требало догодити, и на који начин. (Ако би нетко напоменуо да је ту мање до чињеница и аргумената, који год преокрет направио, свеједно би поновно забраздио у домену и проблем реторике.)

— Реторика израња у 5. ст. пр. н. е. с развојем демократије. Није то таква демократија коју имамо данас, наравно. Али се појавила потреба да људи говоре јавно, да износе своје идеје, да заједно трагају за одређеним могућностима уређења друштвених односа. Повијест реторике је повијест друштва у којем се

Реторика је не-престано трагање за тиме који аргументи и стратегије функционирају у некоме контексту, зашто функционирају и у којој мјери освјетљавају феномене о којима се говори

обликује. Што је друштво слободније, то у њему реторика заузима релевантније мјесто – појашњава Габријела Кишичек, професорица говорништва на Одсјеку за фонетику на Филозофском факултету у Загребу.

У Атени се политичком образовању и владању говорничким вјештинама специјализирано посвећују софисти, који у тим превирањима настоје систематизирати аргументацијске моделе и стратегије којима ће се осигурати превласт неке стране. Унаточ темељним доприносима реторици, из њихова рада, напомиње Кишичек, произлазе и предрасуде које је до данашњег дана прате.

— Схваћање да је реторика начин манипулације, метода којом ће се нешто неке подвалити испод жита, проистјече из софистичких натјецања у којима су се расправе водиле ради побједи над противником, доказивања властите рјечитости, некада и не бирајући средства – каже Кишичек.

Сумњичавост према реторима другим дијелом је, казује, на души хуманистима у 16. стољећу, као што је Петрус Рамус, по којем, реторику чине само орнаменти, стил, лијепо упакиране ријечи и добра изведба. Повијест реторике показује да се реторика није никада исказивала самостално и деконтекстуализирано, већ је функционирала уткана у физику, којој је додијељен задатак спознавања свијета, логику, која је требала разоткрити начела мишљења и закључивања, и етику, која је откривала начела пожељног функционирања друштва.

— Цицерон је сматрао да добар говорник није само елоквентан него да мора имати широко знање да би могао уопће донијети просудбу о нечему и једнако увјерљиво говорити о питањима рата и мира, о повијести, филозофији, господарству, законима. У томе се слагао и с изократом који је научавао да реторичко образовање долази на самом крају – казује Кишичек.

Реторика је оруђе, додаје, које ће само у рукама добрих људи бити искориштено у добре сврхе.

— Као нож, на примјер. Нетко ће њиме одрезати комад круха, а нетко починити злочин. Оно што ми можемо учинити, што радим у својим предавањима, јест побринути се да та знања дођу до што већег броја добрих људи – наглашава.

Док држава креира привид 'једнакости у агори', како у робовласничкој демократији у Атени, тако и у данашњој капиталистичкој либералној демократији, протканој расизмом, националним границама и другим режимима који надзиру и структурирају говор, реторика је могућност креирања пукотина у томе привиду у потрази за преобразбама.

Уџбеник 'Историје филозофије' г. Ф. Александрова, Б. Е. Биховског, М. Б. Митина и П. Ф. Јудина, биљежи да је атенска хелијеја, као порота састављена од коцком насумично одабраних атенских грађана, представљала 'страшно оруђе уперено против богаташа: плаћање судских награда зависило је од експропријације имања овог или оног осуђеног лица'. Улице и тргови, предаваонице и други простори окупљања постају

снажним мјестом реторичке борбе. У Луметовом филму биједа оптуженикова одрастања преокреће се у расправи и у корист и против њега; измењују се аргумент отежавајућих околности (оптуженик је стасао у сиромаштву и насиљу), као и ад хоминем заблуде, темељене у оптужениковом тобожњем карактеру (оптуженик је већ с десет година завршио на малољетничком суду, с петнаест у поправном дому), разоткривајући, у окружењу углавном бијеле пороте која вијећа о животу латиноамеричког младића, да је опасно демократију и реторику препустити само и једино институцијама.

Реторика је непрестано трагање за тиме који аргументи и стратегије функционирају у некоме контексту, зашто функционирају и у којој мјери

освјетљавају феномене о којима се говори, а захтијева преиспитивање чак и онога што се наизглед чини читим. Огледајући се на реторику знанственика у вријеме пандемије, Кишичек каже:

— И знанственици су реторичари, иако то заборављају. Стављање знаности у оквире непогрешивости је погрешан став. То треба знати објаснити, образложити и људима приближити. Посебно ако ћете имати знанственике који мисле другачије од вас, што смо имали прилику видјети током пандемије, знанственике који су се међусобно сукобљавали, а нитко није објаснио широј јавности из чега произлази то неслагање.

Ту она налази и погрешно схваћање да су знанствени резултати непромјењиви, да се у њих не сумња.

— Па наравно да се мијењају, то омогућава развој знаности. Знанственици би требали освијестити колико је важно да су добри у комуникацији. Не могу остати изолирани у својим лабораторијама – говори она.

— Софисти су се залагали за вјеројатност у случајевима када не можете знати истину. Они су се користили вјеројатношћу, примјерице, у судским процесима, гдје се иде на то што је вјеројатније да се догодило – појашњава Кишичек.

У 'Дванаест гњевних људи' окрет у поротничкој соби тек ће се догодити помнијим разматрањем чињеница наводно већ утврђених на почетку. Нож којим је почињено убојство, а за који је продавач тврдио да је специ-

фичан у изради и да такав раније није видио, један од поротника нашао је у другом дућану у истом сусједству. Бука пролазећег влака и немогућност старца који шепа да у 15 минута на темељу ходограма дође до излазних врата стана указали су на то да то свједочење није вјеројатно. Један од поротника сјетио се, проматрајући колегу преко пута који је чинио исто, да је сусједа на суђењу чешкала врх носа указујући на то да и она, као и тај поротник, иначе носи наочале. Ту вечер је спавала, наравно без наочала, и питање што је доиста могла видјети.

Као усмена вјештина, реторика је освјештавала важност креативности и импровизације, а записивањем се

Винћенцо Фопа, 'Млади Цицерон чита', 1464. (Фото: Википедија)

Фигуративне аналогиије су раширен начин манипулације у којима се користе успоредбе или сликовите ситуације да би се у међусобни однос довела питања која нису међусобно повезана

могло концентрираније радити на преслагивању појединих дијелова говора и ефектније пратити како се увезују тврдње и аргументи који се у њему појављују. Технологија је знатно проширила реторичке могућности. Визуални или видео садржаји на ТикТоку или Инстаграму, могу се подједнако тако употријебити да би се нека теза разрадила или да би се на некога утјецало.

Кишичек ту даје примјер оглашивачке индустрије која неће само

говорити зашто би некамо требало отпутовати него посегнути и за фотографијама снимљеним из одређеног кута и уређеним тако да изгледају што примамљивије.

— Можда ћете чак пустити звукове неких егзотичних птица, звукове водопада, ријека, тога како звучи јутро на Малдивима – каже.

Посвећеност реторици од својих почетака значила је окренутоост разради конфликта без прибјегавања присили или насиљу. Трагање за могућностима дијелене перспективе или преобликовања неке ситуације изискује слушање, сагледавање аргумената и вредновање позиција, као и отвореност модификацији или одбацивању позиције и тезе ако се у разговору представе довољно увјерљиви аргументи. Реторичка пракса тражи отвореност према потрази за одговорима, а не држање унапријед учртаних позиција које ће се међусобно надгласати.

— Читајући квинтилијаново 'Образовање говорника' можете наићи на савјете и конкретне вјежбе примјењиве и данас. Занимљиво је проучавати повијест реторике јер видите како су неке ствари непромјењиве и примјењиве у свим раздобљима, али и колико су се неке ствари промијениле – упозорава Кишичек.

Могуће грешке у изградњи и изведби говора данас се протежу на цијеле листе проблема који се могу подијелити на погрешан однос према слушаатељу, према томе које се предоцбе увезују уз говорника и на грешке у аргументацији. Одвраћање пажње слушаатељу од темељне теме ('Нема довољно хранилишта за животиње. Али што с дјецом која живе у сиромаштву?'), особни напади (вријеђање, омаловажавање) или покушаји позивања на нечији ауторитет (стручност, радно мјесто) да би се тиме оправдала тврдња честе су ситуације у којима говор почиње губити сврху, престајући појашњавати и приближавати тему којом се покушава бавити.

Кишичек упозорава да се треба усредоточити на снагу аргумената, не допустити да нас дизајн говора или нечији наступ заведу; мање се ради о томе колико је особа самопоуздана, а више о томе што конкретно говори. Ту издваја фигуративне аналогиије као раширен начин манипулације у којима се користе успоредбе или сликовите ситуације да би се у међусобни однос довела питања која нису међусобно повезана (или међу којима говорник пропусти успоставити повезаност). На тај начин слушаатељ може забравити о чему се заправо на почетку уопће кренуло расправљати. Потребно је пратити у говору и у тексту што је његова темељна теза или порука и који пут је преваљен да би се дошло до закључка. Тај пут или метода чине суштину доброга говора или текста.

— Своје студенте највише усмјеравам на то да буду добри аналитичари. Кроз рашчлањивање и евалуацију разних говора могуће је пуно научити о томе како структурирати властиту тезу и аргументе – закључује Кишичек. ●

Fascinirani smo groktalicom

'U Žegararu smo upoznali nevjerojatne ljude i pjevače', kažu poljski stručnjaci iz projekta Balkan Polyphony. Oni stvaraju najveću arhivu žive tradicionalne muzike s Balkana

OBRAD MILIĆ, najpoznatiji bukovački narodni umjetnik, sjedi u svojoj kuhinji u Žegararu i na guslama izvodi 'Ropstvo Janković Stojana'. Muška pjevačka skupina iz Janja okupila se na livadi i 'u civilu', Nike trenerkama i radnim kombinezonima, gromko je zapjevala bečarac. Pjevačice iz ravnokotarske Pridrage u narodnim nošnjama sastale se u masliniku i zaorile tradicionalnu pjesmu 'na bas'. Recentni terenski audiovizualni zapisi, zabilježeni na području Bukovice, Ravnih kotara i Janja u Bosni i Hercegovini, svake nedjelje osvanu na YouTube kanalu Balkan Polyphony. Iza ovog projekta stoje mladi entuzijasti i stručnjaci iz Poljske

Aleksandra, Zofia, Obrad i Kacper (Foto: Maciej Sarna)

koji namjeravaju napraviti najveću otvorenu arhivu žive tradicionalne muzike s Balkanskog poluotoka. Žele da njihov rad bude dostupan svim ljubiteljima narodnog stvaralaštva, seoskim muzičarima, pjevačima, istraživačima i cijelom svijetu.

Balkan Polyphony čini tim od četvero ljudi s različitim zaduženjima unutar kolektiva. ZOFIA ZABOROWSKA je etnologinja koja rukovodi ovim istraživanjem, a KACPER SIEJKOWSKI kao arheomuzikolog određuje istraživačke pravce. ALEKSANDRA MROZOWSKA, studentica južne slavistike, zadužena je za prijevode tekstova i istraživanje kulturnog konteksta pjesme, dok je MACIEJ SARNA odgovoran za zvuk, sliku, montažu i obradu snimaka. Uigrani kolektiv o svom trošku putuje na

udaljene lokacije u potrazi za starim oblicima pjevanja. Nedostatak financija ih ponekad ograničava. Budući da im je jako stalo do onoga što rade, ove godine su započeli suradnju s Narodnim muzejom u Zadru. Vrlo je moguće, najavljuju, da će uz snimke objaviti i cijeli album.

Kako govori Zaborowska, njihov rad podijeljen je u više etapa. Pretražuju dostupne izvore, biraju pjevačke grupe, istražuju prethodna terenska istraživanja, uspostavljaju kontakt s ljudima, organiziraju putovanja, biraju i obrađuju materijale, detaljno ih opisuju, rade transkripciju i prijevod tekstova na engleski. Završni korak je plasiranje na njihov kanal i promoviranje na društvenim mrežama. Oni su, inače, prije sedam godina naučili tradicionalne pjesme iz Hrvatske i Srbije na radionicama pjevanja u Poljskoj.

— Fascinirani jedinstvenim oblicima pjevanja, uključujući i groktalicu, otišli smo na izvor – kod pjevačica na selo. Tamo smo nekoliko godina proučavali i dokumentirali pjesme. Kao Łada, pjevački trio u kojem smo Kacper, Aleksandra i ja, nastupali smo na koncertima i vodili radionice pjevanja u Poljskoj i Hrvatskoj. Sanjali smo o stvaranju mjesta na internetu koje bi tako raznolike stilove izvornog pjevanja, često izrazito stare oblike, sakupilo u kvalitetnim audiovizualnim zapisima. Upoznali smo 2021. Macieja, našeg filmaša, kojem smo otpjevali ono što smo naučili, ispričali priče s putovanja i predstavili naše planove. Bez oklijevanja je pitao: kada idemo? – priča Zaborowska.

VELIK je Balkan, starih oblika pjevanja je mnoštvo, ali naši poljski prijatelji se najčešće vraćaju Žegararu i upijaju pjesme koje se tamo baštine. Od prvog dolaska u Bukovicu, kaže Siejkowski, bili su oduševljeni izvanrednim pjesmama koje su pjevali lokalni pjevači. Znali su da su ti ljudi sve stariji i da to čemu svjedoče može brzo nestati. Za njega je, kao arheomuzikologa, vrlo važno da uhvati što više od tog svijeta, govori on. — U Žegararu smo imali veliku sreću upoznati nevjerojatne ljude i pjevače: Obrada Milića, SEKU MILIĆ, SEKU i NI-

KUD Lazarica iz Pridrage (Foto: Maciej Sarna)

KOLU UŠLJEBRKU I RADOJKU RADMILOVIĆ. Primili su nas s posebnom gostoljubivošću, učili nas svoje pjesme čuvajući ovce. Tako je počelo veliko prijateljstvo. Žegar je jedinstveno mjesto u kojem su sačuvane mnoge stare pjesme: groktalica, kantatica, samačko pjevanje, dipenje bez mijeha, guslanje, kolanja za biračko kolo. Osim muzike, očarala nas je i povijest i stari običaji poput vučarenja. Ovo je naše omiljeno mjesto na planeti i tamo se uvijek vraćamo – govori Siejkowski.

U krajevima kroz koje putuju sačuvane su najstarije vokalne tehnike kao što su otkanje, kantanje, samačko pjevanje, bečarac i pjevanje na glas. Istraživačima je iznimno bitno sačuvati ovaj repertoar jer stilovi onda, kažu, možda neće izumrijeti. Mlade generacije će tako imati priliku ne samo čuti, nego i vidjeti ljude koji pjevaju.

— Vidimo odjeke našeg entuzijazma i posjeta u zajednicama koje snimamo. Ništa nas ne veseli više od pobuđivanja interesa za domaću muziku kod mladih. Nakon snimanja, unuci pjevača sjede s nama za stolom i pokušavaju oponašati svoje bake i djedove, zaintrigirani svom tom strkom oko pjesama – opisuje arheomuzikolog.

Osim pjesme, slušatelji su u prilici da vide prirodno okruženje u kojem jedna pjesma nastaje i živi. Izmjenjuju se kadrovi sela i kuća, prikazuju se ljudi kako sjede za stolom, pjevaju i piju vino. To je dobro promišljeno jer žele predstaviti sva mjesta i simbole koji su dio konteksta ovih pjesama.

— Često razgovor, svakodnevni obrok završe zajedničkim pjevanjem. Snimamo situacije za stolom jer vjerujemo da je pjevanje također nescenski oblik izražavanja – objašnjava Siejkowski.

Zofia Zaborowska dodaje da je njihov kolega Maciej također zagovornik ovog pristupa. Ima, kaže ona, jedinstven smisao za humor i spontano hvata zanimljive kadrove, a ponekad je za to potreban dobar refleks. On domišljato namješta mikrofone tako da ih pričvrsti na smokvu pod kojom se odvija red pjesme, red razgovora.

A kada dođu na snimanje, ispostavlja se da svi koji pjevaju to rade briljantno i da pokazuju nevjerovatne vokalne sposobnosti. Kanal 'Balkan Polyphony' postaje sve popularniji, priča Kacper. Njih najviše zanimaju stari pjevači zato što je to prozor u muzički svijet prije radija i televizije, gdje su te pjesme imale ne samo zabavnu funkciju, nego i komunikacijsku ili magičnu. Za njih je veliki otkriće bio mladi PETAR ŽIŽA iz Janja koji izvanrednim stilom pjevanja i glasovnim sposobnostima sustiže iskusne pjevače od 70 godina.

— U porječju rijeke Janj u zapadnoj Bosni također znaju za groktalicu, malo se razlikuje od one iz sjeverne Dalmacije, među ostalim u intervalima, ali je vrlo slična po obliku. Prošle godine smo snimili mnogo bečarskih pjesama među kojima su: Vitorogo, Kamenje i stijene, Će god koja kažu da je moja, ali i žensku pjevačku skupinu iz sela Gorica s repertoarom pastirskih pjesama. Odmah smo primijetili da su pjevačke grupe višegeneracijske, osjeća se da je ova muzika vrlo živa i aktualna također kod mladih – govori Kacper Siejkowski.

Istraživači iz Poljske priželjkuju raznolik arhiv i da njegove komponente podsjećaju na zajedničku muziku svih naroda koji naseljavaju ove krajeve. ●

VRZINO KOLO

Draga Virginijo

PIŠE Marija Andrijašević

Živo me zanima jesi li znala da su u rano viktorijansko doba, navodno, koristili ustajali urin (sestro brate!), ljuske jajeta i ocat (ajde de) za čišćenje?

MAM ti nekoliko toga za reći.

Kad sam prije koju godinu s kolegicom književnicom dijelila jedan rezidencijalni stan na punih mjesec dana, osoba koja nas je sprovela u njega rekla nam je da ga ne čistimo, da imaju službu za čišćenje, tj. čistačicu, koja je plaćena da taj stan čisti jednom tjedno. Kako je kolegici i meni trebalo tjedan dana da se uopće opustimo u tom stanu, a to je po svojoj prilici značilo da sam se ja raskomotila u baš svakoj prostoriji stana od, ovako odoka, 85 kvadrata, na što mi je kolegica rekla: *A slušaj Marija, ne možeš baš tako!*, i bila je pritom u pravu, stan je sličio malo na rusvaj, malo na domsku sobu, malo na radnu sobu, malo na ništa i svašta odjednom, ali u kontroliranim uvjetima. Mi smo, ipak, žene. I ovo je važna uputa, znam da znaš.

Dakle, kad nam je sprovediteljica u rezidencijalni stan poslala poruku da će sutradan doći čistačica, kolegica književnica i ja smo se pogledale u tišini, kako se samo znaju pogledati dvije žene koje historijski veže neosporna nit kućanskih poslova i znale smo da vremena nema i što treba napraviti. Pobacale smo naše olovke, tastature, laptope, bilješke, lijepe i bezbrižne misli o fikcionalnim svjetovima u privremenu kantu za smeće i zavrnule rukave. Mi smo, daklem, a kažem ti ovo bez zaje...zeze, oprale stan za čistačicu. Da je ne dočeka šporak. Metle smo našle na balkonu, sredstva za čišćenje u jednoj maloj prostoriji koja je služila kao praonica, posložile smo svu robu, spravile naše krevetiće, pomele hodnik za kad ova dođe, a pobrinule smo se da se mimoidemo od sveopće nelagode jer ga možda nismo oprale po njezinu ukusu.

Mi smo se povukle na sunčanu rivu španjolske Coste del Sol, uživanja omogućene nam na preporuku dviju kolegica koje su mjesec prije boravile u tom istom stanu, popiti kavu za 1 euro i malo odmoriti od kućanskih poslova. Na spisateljskoj rezidenciji. U prvom mjesecu. Na temperaturama od 24 stupnja Celzijeva. U lažno proljeće. Kad priroda, kako i ono u čovjeku koji bi stvarao, nezasično buja.

Razgovor koji se nakon toga nije dogodio ono je što je trajno ostalo u meni. Nismo na sunčanoj rivi pričale kako smo napravile neku megazvzdariju, da bi se trebalo priviknuti na ovakav rojalni tretman, jer smo znale da je ova rezidencija iznimka u našim spisateljskim svjetovima (a i našim radničkim obiteljskim pozadinama), rade li i naši muški kolege tako i da bi ih trebalo priupitati, nismo se pitale jesi li i ti, GINNY moja, sređivala za sobom prije nego bi posluga uletjela s kantama i rasprašivačima (sjajna stvar!) i batipanima (klofama)... Mi smo se cerekale kao Glup i gluplji. Mi smo se cerekale kao da smo provalile neki analogni sustav, opljačkale banku u zadnji čas za milijunski iznos ili sredile vlastitu sobu prije nego mater, ljuta i sludena i od šefa i od čaleta i od brata – ne dođe doma i na nas istrese sav svoj odgojilački bijes. Mi smo se smijale, da, da, da i da!, kao da smo u tom trenutku napravile najvažniju stvar na svijetu – očistile vlastitu sobu.

Ali nema vlastite sobe, Virginijo moja, kako da ti kažem. Vremena su teška. Još uvijek izdrživa, ali teška. I zahtjev za vlastitom sobom čini se duboko sprčkanim, kako bi rekla moja kolegica s književne rezidencije, kad pogledaš svijet s nebesko-ga krana. Svijet je (postao) nemilosrdno mjesto, živimo u stvarnosti u kojoj smo dvama klikovima odvojeni od interaktivne karte na kojoj možemo pronaći *ongoing conflicts* što danas dođe kao neki sinonimić za rat, a ako nam se to ne da proučavati, možemo i daunlodati tvoj esej o vlastitoj sobi i malo čituckati, pa ako ti nešto zamjerimo, a vjeruj mi, zamjerit ćemo ti, slavimo te i živciraš nas istovremeno, jer ne znamo čitati tekstove u kontekstu vremena, lekcije iz povijesti nam uporno izmiču jer je sadašnjost prezasićena, pa kako bi onda povijest mogla služiti ičem, kruta i neprobavljiva...

Uglavnom, možemo ukucati *Virginia Woolf from class perspective* – tu štoga ima; *Was Virginia Woolf aware of a working class women in her society* – a ovdje su, baš ono, preorali književno polje s tobom i ništa novoga nisu zasadili, jalov posao, je l' tako, sluga služi, ti pišeš, što se dalje ima misliti; *Did Virginia Woolf ever cleaned her own room and what products did she use* – e ovo je mene zanimalo i moram ti reći da nema povijesnih podataka o tome, ali pročitaj ču tvoj dnevnik. Živo me zanima jesi li znala da su u rano viktorijansko doba, navodno, koristili ustajali urin (sestro brate!), ljuske jajeta i ocat (ajde de) za čišćenje? Jesi li razgovarala s poslugom kad si istraživala za svoje likove ili su te ometali njihovi klink-klank zvukići s tacni? Ali da, čitala sam tvoje romane, ne znam, mislim da nisi. Jesi li kad ušla u 'vlastitu' sobu svoje posluge? Ne znam što da ti kažem, moja Ginny. Đina, rekli bi u Splitu. Bliži se još jedan Svjetski dan poezije, a ja sam ponekad i pjesnikinja, i kad me ovakva malodušnost čapne, odem promatrati fotku NICOLE KIDMAN, koja te je odglumila u jednom filmu, pa uspoređujem njezin prostetički nos s tvojim stvarnim. Ljudski um stvarno slabo trampolinira pred tehnologijom, i priznajem, tu se i ja osjećam ispražnjeno od ideja.

ALI o čemu drugo da mislim? Da nemam vlastitu sobu? Da sam imala mnoge vlastite sobe u raznim podstanarskim stanovima u kojima su nastajale moje knjige? Da sam ih sama čistila, sređivala, za njih kupovala radne stolove, stolice, bojila im zidove, odvajala ih zastorima i paravanima od kreveta jer su te sobe redovito bile i spavaće, ponekad i dnevne? Da sam za vlastitu sobu plaćala rentu u iznosu u prosjeku od tri, ponekad i četiri napisana teksta? O satima rada kad bih bila zaposlena na određeno, ne želim ni govoriti. Opet ću otići promatrati protetiku.

Uglavnom, nakon godina podstanarstva, htjela sam ti reći da sam odustala od vlastite sobe i onog što iz tvog teksta iščitavamo kao materijalne uvjete za stvaranje. Odlučila sam da više neću biti tu bitku ni propovijedati taj važan prostor. Postala sam, za razliku od tebe i tvog slabo dobacujućeg trampolina (nisam ti zamjerila, pratim kontekst), ipak malo bezobraznija, a zapravo potpuno realna. Meni, naime, ne treba vlastita soba za stvaranje, ne trebaju mi ni sluge, kao što si vidjela na početku teksta, znam i očistiti, te se historijske uloge nikad neću riješiti, tu sam prava trespjanka, a i napisati (dobar tekst) – to se nisam stigla pohvaliti jer nemam ni vremena ni prostora puno, drugi put ćemo.

Meni treba vlastita kuća. Treba mi vlastiti vrt. Treba mi vlastiti voćnjak. Treba mi jedan vlastiti stražnji vrt 5 za 5, tako da tamo mogu obrtati sezonske biljke. Treba mi i vlastiti mali staklenik za ukrasne biljke. Treba mi jedna vlastita šupa za alat. Treba mi vlastita njiva za veće projekte. I tako. I idealno bi bilo da to sve bude uz neku vodu koja teče, to ti nisam rekla o sebi. Nikad ne bih mogla živjeti negdje gdje voda ne teče ili barem diše.

Treba mi, naime, vlastita sloboda i da do toga dođem, trebam biti pošteno plaćena za vlastiti posao. Za vlastiti roman, za vlastitu knjigu priča, za vlastitu knjigu pjesama, za vlastiti tekst, za vlastitu kolumnu (hvala, urednice!), za vlastitu kritiku, za vlastiti intervju, za vlastiti rad, uostalom. Svaka od nas, svaki od nas.

Žive bile pa dosanjale! Ili, zdrave i žive bile pa zaradile!

P. S. Sretan vam Svjetski dan poezije, a posebno SILBI LJUTAK, dobitnici 'Gorana za mlade pjesnike' u 2024. Dobro došla! ●

DVOKORAK NAPRIJED

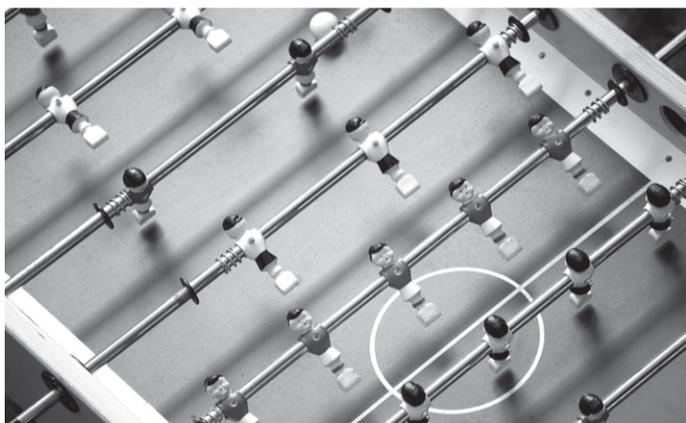
Finisterre, Felipe i futbolín

PIŠE Ivana Perić

FUTBOLÍN je izumio Finisterre i nemoj da ti itko kaže drugačije, skoro pa prijeteći mi veli prijateljica iz Madrida. Ne voli igrati stolni nogomet, ali voli dobru priču. Pa pređimo odmah na priču! ALEJANDRO CAMPOS RAMÍREZ rodio se 1919. 'na kraju svijeta' u Fisterra, na stjenovitoj galicijskoj 'obali smrti'. Odrastao je na svjetioniku, u porodici radio-telegrafista, s devetero braće i sestara. Kasnije je, daleko od zavičaja, prezime promijenio u Finisterre.

Otišao je prvo od kuće u Madrid kao tinejdžer, s 15 godina. Školovao se i radio razne poslove, bio bauštelac i plesač. Posebno ga je zanimala poezija, u slobodno je vrijeme uređivao i na madridskim ulicama prodavao književni časopis 'Paso a la Juventud' ('Korak do mladosti'). Kuća u kojoj je živio bombardirana je 1936. kad su FRANCOVE fašističke snage napale Madrid. Finisterre je ozlijeđen izvučen iz ruševina, a kasnije se oporavljao u Barceloni. Tijekom liječenja je vidio mnogo djece, ali i odraslih drugova koji se radi ozljeda nisu mogli baviti sportom. Sinula mu je ideja i dao se u izradu prvog stola za stolni nogomet, od borovine i čeličnih šipki. Pronašao je stolara koji mu je pomogao konstruirati stol i izrezbariti figure. I ranije su postojale neke verzije stolnog nogometa u drugim zemljama, ali Finisterreov futbolín prvi je uveo realistične figure kojima se i danas igra (ili roštilja, ako ste jedna od tih) po čitavom svijetu. Na nagovor prijatelja patentirao je stolni nogomet u Barceloni 1937., a uz njega i pedalu koja muzičarima omogućuje da pokretom noge okreću stranice partitura. Ubrzo nakon toga bio je primoran pobjeći u Francusku, a zatim je četiri godine proveo u zatvoru u Maroku prije nego što se otisnuo preko Atlantskog oceana. Živio je u Meksiku i Gvatemali, koje su tada bile među rijetkim zemljama svijeta koje su priznale Republiku kao legitimnu španjolsku vladu.

U Meksiku je objavio više od 200 knjiga latinoameričke publicistike i poezije te djela španjolskih prognanika, osobito Galicijana. Trudio se oko djela koja su komercijalni izdavači izbjegavali, a posebno se zalagao za objavljivanje poezije pjesnika LEÓNA FELIPEA koji je postao simbol španjolskog egzila. U tom mu je periodu kapnulo i nešto para od stolnog nogometa, a imao je priliku svoj izum testirati i s CHE GUEVAROM ('imamo sličan stil igranja', jedino je što je o tome kazao).

Stolni nogomet
(Foto: CARO/PIXSELL)

Dok je živio u Gvatemali, u zemlju je iz Meksika prenosio povjerljive dokumente republikanaca. Nakon vojnog udara 1954. oteli su ga Francovi agenti i utrpali u avion za Madrid. U avionu je otišao na wc, zamotao komad sapuna u papir i izašao uz povike 'ja sam španjolski izbjeglica' i prijeteći da će raznijeti avion. Avion je prisilno sletio u Panamu, a Finisterre ponovno bio na slobodi. U Španjolsku se vratio tek nakon Francove smrti. Zadnja je desetljeća života (umro je 2007.) ondje proveo baveći se Felipeovom pjesničkom ostavštinom. Pisao je eseje o njegovoj poeziji, nagovarao izdavače da tiskaju njegove zbirke, predao sve što je imao vezano uz njegov rad Felipeovom rodnom gradu Zamori.

Gradsko vijeće 2003. je obećalo otvoriti muzej posvećen Felipeu. Obećano se nije ostvarilo pa se Finisterre preselio u Zamoru i tamo vodio posljednju bitku, prosvjedovao jer poezija koja je sačuvala antifašističku misao propada u vlažnim kutijama. Više od (stolnog) nogometa, bilo mu je važno da opstanu pjesme otpora. Pjesme koje se i danas šire pamte u Južnoj Americi negoli u Španjolskoj, i kojih je sedam u bilježnici imao i Che Guevara kada su ga zarobili. Sličan stil igranja, bit će da je do toga. ●

GORSKI KOTAO

PIŠE VALENTINA VUKADINOVIĆ

Makovnjača s domaćim kvascem

SLATKO dizano tijesto s domaćim kvascem ima posebnu aromu, mirisno je, punijeg okusa i malo drugačije teksture.

Također, dulje ostaje svježije i sočnije se ne suši kao tijesta s konzumnim kvascem. Isto tijesto možete raditi za orahnjaču ili karubnjaču (nadjev od rogača).

Pri izradi slatkog tijesta s domaćim kvascem ili starterom bitno je da on bude aktivan pa ako ga niste dulje koristili, nahranite ga dan prije ili par sati prije (ako koristite tekući starter). Kada je pun mjehurića i kada se udvostruči, spreman je za upotrebu. Brašno, jaja, mlijeko i maslac neka budu sobne temperature.

Sastojci za tijesto

400 g glatkog brašna (koristim ono za dizana tijesta)
250 ml mlijeka + 50 ml dodatno ako je pregusto (ovisi koje brašno koristite)
60 g šećera
2 žumanjka (bjelanjke ostavite u hladnjak)
80 g omekšalog maslaca
130 g domaćeg kvasca (koristim čvrsti, bijeli starter)
prstohvat soli
ribana korica limuna

Za nadjev

300 g mljevenog maka
250 ml mlijeka (plus još malo ako je potrebno da smjesa ne bude presuha)
ribana korica limuna
100 g šećera (možete i više ako volite slade)
malo cimeta

20 g grožđica (natopljene u rum, a može i bez njih)

Priprema

Najprije umijesite tijesto. Prosjite brašno, dodajte šećer, malo soli, limunovu koricu, žumanjke i mlijeko pa sve dobro umijesite. Nakon deset minuta dodajte domaći kvasac ili starter i opet mijesite da bude sjajno i glatko. Postepeno umijesite malo po malo maslaca u tijesto. Kada je tijesto postalo jako elastično i sjajno, prekrijte ga prozirnom folijom i ostavite da naraste. Trebat će mu par sati da počne rasti i u tom trenutku ga stavim u hladnjak (ne čekam da se udvostruči). Idućeg dana pripremam nadjev.

Za nadjev zakuhajte mlijeko sa šećerom, dodajte mak i natopljene grožđice, limunovu koricu i promiješajte. Ostavite da se ohladi. Stavila sam i snijeg od ona dva bjelanjka što su mi ostala od izrade tijesta.

Tijesto izvadite iz hladnjaka i na pobrašnjenom radnoj plohi ga nježno razvaljajte u četverokut. Nanesite pripremljeni nadjev. Čvrsto zamotajte štrudlu pa je premjestite na lim obložen masnim papirom. Ostavite još sat ili dva da naraste. Možete peći i u kalupu za kuglof koji ste namazali maslacem i posuli brašnom. Ugrijte pećnicu, makovnjaču premažite umućenim jajetom ili jogurtom, probodite drvenim štapićem na par mjesta i stavite peći. Pecite nekih 30 minuta na 180 stupnjeva. Ako pečete u kalupu za kuglof, pecite 10 do 15 minuta dulje. Mlaku makovnjaču pospite šećerom u prahu.

Dobar tek! ●

IMPRESSUM

Godina IV / Zagreb | petak, 22. 3. 2024.

Nada #055

Društveni magazin

SDF srpski
demokratski
forum

IZDAVAČ
Srpski
demokratski
forum

ZA IZDAVAČA
Jelena Nestorović

GLAVNA
UREDNIKA
NOVOSTI
Andrea Radak

UREDNIKA NADE
Tamara Opačić

REDAKCIJA
Nikola Bajto, Vedrana Bibić,
Katarina Bošnjak, Nina
Čolović, Anja Kožul, Ivana
Perić, Olja Savičević
Ivančević, Anja Vladisavljević
i Valentina Vukadinović

GRAFIČKI UREDNIK
Ivica Družak / Finalizacija

DIZAJN
Parabureau /
Igor Stanišljević
i Tena Križanec

Nada je financirana sredstvima
Savjeta za nacionalne manjine
Vlade Republike Hrvatske

REDAKCIJA
Draškovićeva 25
10 000 Zagreb
nada@sdf.hr
www.sdf.hr

Представљање наставка пројекта

Како се успјело скоро преполовити количину мијешаног отпада? Грађани су добро прихватили пројект разврставања отпада па сада значајне количине папира, пластике, стакла и метала не завршавају у кантама за мијешани отпад, него у рециклажи. Посебно је значајно да се зелени отпад и биоотпад скупљају одвојено па се и на тај начин смањује количина мијешаног отпада.

Прије двије године 'Барањска чистоћа' је увела сустав откупа повратне амбалаже у рециклажним двориштима у Белом Манастиру и Дарди, а ове године у Кнежевим Виноградима и Поповцу. Такав модел, објашњава Паулић, даје изнимне резултате па је 'Барањска чистоћа' прошле године у Белом Манастиру и Дарди прикупила – замислите – приближно 1,2 милијуна јединица отпадне амбалаже, које су тежиле око 40 тона, те је доносиоцима исплаћено око 80.000 еура. Не треба посебно истичати да се и на тај начин значајно смањује количина мијешаног отпада, који се, иначе, не рециклира, него се застрашујуће гомила на одлагалишту код Белог Манастира. Откупне станице 'Барањске чистоће', иначе, раде сваког радног дана од 8 до 16 сати, цијена откупа повратне амбалаже је седам центи по јединици, а количине су неограничене.

Директор Паулић напомиње да ће устројно предлагати да се и друга разноврсна амбалажа, попут конзерви, козметичке амбалаже и сличног, прикупља преко откупа. Ако је, на примјер, флаша од вина у суставу откупа, зашто се то не би примијенило и на стакленке од зимнице? Амбалажно стакло врло је цијењен отпад, све завршава у твртки 'Ветропак Стража' у Хуму на Сутли, једином произвођачу амбалажног у Хрватској, и тамо се рециклира.

■ Јован Неђић

Причај на свом језику

У манифестацији је учествовало преко стотину ученика из редова девет националних мањина Загреба

ЈУБИЛАРНОМ, десетом манифестацијом 'Причај ми на свом језику' у којој је учествовало преко стотину ученика из редова девет националних мањина, Координација вијећа и представника националних мањина Града Загреба, обиљежила је међународни Дан материнског језика.

— Ова нам манифестација значи пуно јер можемо приказати богатство разноликости националних мањина у Загребу. Ту се одржава највише настава на материнском језику по Б и Ц моделима и ту је највише ученика који те моделе похађају. То је показатељ да Загреб има богатство различитости. Манифестација успијева захваљујући великом залагању ученика, родитеља и учитеља – рекао нам је председник Координације Армин Хоџић. Водитељица Одјела за националне мањине Љиљана Клашња захвалила је свима који

Мноштво окупљених у Загребу

стручном радом с дјецом дају допринос да се језици и култура мањина популаризирају.

— Изнимно је важно да се дјецом говорите језиком мама и тата, дједова и бака. Останите устројни у проведби програма везаних уз интеграцију, очување традиције, промицање културе и језика ваших националних заједница, особито кад су дјеца и млади у фокусу – нагласила је, истичући велику заслугу Мелите Орешковић, професорице и тајнице Градског вијећа албанске мањине која је покренула манифестацију.

Свака се мањина представила различитим програмом ученика основних и средњих школа који похађају наставу на мањинским језицима, од рецитација до играка. Пјесму Бранка Ћопића 'Пјесма ђака првака' рецитирали су ученици основних школа који иду на наставу српског језика по Ц моделу с којима је вјежбала професорица Валентина Пипинић. Ученици Српске православне опште гимназије 'Кантакузина Катарина Бранковић' извели су кратки програм поводом двестотине годишњице рођења Бранка Радичевића који је с њима увјежбала професорица Јасмина Велдић.

■ Ненад Јовановић

Пододбор обновљен

За председника ријечког пододбора скупштина Просвјета изабран је Дамир Радовић

ПРОШЛЕ је суботе одржана изборна сједница Српског културног друштва Просвјета – Пододбор Ријека. Изабрано је ново руководство које ће организацију водити наредне четири године.

На мјесто председника изабран је Дамир Радовић који је, иако по струци инжењер стројарства, познат као организатор културних догађања, нарочито глзбених. У ријечкој Просвјети дјелује од 2017. године, објављивао је текстове у Новом листу и тједнику Новости, а пише афоризме и пјесме. Радовић се на сједници захвалио на подршци и осврнуо на недавне успјехе пододбора.

— Захваљујући труду шире заједнице, данас је активан Програм плус у који је укључено тридесетак дјеце која похађају наше едукативне програме, а имамо и јуниорску групу фолклора. Велика је мотивација доћи у простор Просвјете и видјети дјецу која не желе отићи кући. То је велика побједа – казао је Радовић.

Досадашњи председник Драгиша Лаптошевић захвалио се на подршци током свог мандата те укратко представио рад ријечке Просвјете у посљедња три десетљећа, подсјетивши на оснивање и највеће успјехе. Присјетио се почетака часописа за дјецу Бијела пчела те награду

Сједница ријечке Просвјете

које је часопис освојио, остварења библиотеке Доситеј те издавање званственог часописа Артефакти. Уз то је члановима изложен преглед културних манифестација које Пододбор организира, укључујући Дане српске културе у Ријеци, Културу ћирилице, Културу мира и обиљежавање Дана жена.

■ Катарина Бошњак

Мандат за Владимиром

Надамо се да ћемо моћи узвратно угостити пододборе и куд-ове, рекла је председница Анета Владимиров

АНЕТА Владимиров и у наредном мандату остаје на челу загребачког пододбора скупштина Просвјете, једногласно су одлучили чланови на изборној скупштини у просторијама Средишње библиотеке Срба у Загребу. За замјеника председника чланови су једногласно изабрали Милана Павковића. Водитељи секција поднијели су извјештаје о њиховом раду у прошлој години. Тако је под водством Зорана Блануше и Бојане Карлице фолклорна секција која броји 17 чланова, имала низ гостовања, од Задра, Италије Великог Поганца и Гарешнице до наступа за дан националних мањина и славу ВСНМ-а Загребачке жупаније. Уз досадашње кореографије увјежбавалају игре из Лесковца, Шумадије и врањског краја.

По ријечима водитељице Лане Ковачевић, ликовној секцији прикључило се

потребан. Носилац пројекта је Општина Негославци, а за његову реализацију одобрено је 855 хиљада евра бесповратних средстава из државног буџета Републике Хрватске и Европског социјалног фонда плус.

■ С. Недељковић

Слажу за рециклажу

Барања је показала изузетне резултате у сортирању и рециклажи отпада који је на депонију преполовљен

ДИРЕКТОР 'Барањске чистоће' Дамир Паулић изнио је ових дана забрињавајуће податке. По становнику у Хрватској се просјечно годишње створи 454 килограма мијешаног комуналног отпада, што значи да на свакога од нас просјечно 'отпада' 1,25 кг таквог отпада дневно. Просјек Осјечко-барањске жупаније знатно је мањи: 344 кг, док је просјек у Барањи, на подручју о коме брине 'Барањска чистоћа', много бољи – 'само' 160 кг годишње по становнику.

Прије седам година (2017.) на одлагалишту отпада тик до Белог Манастира одлагало се око 8.000 тона мијешаног комуналног отпада, док је прошле године одложено 'само' 4.369 тона. Та чињеница, према изјави директора Паулића, Барању сврстава међу регије с најмање мијешаног комуналног отпада по становнику.

Рециклажно двориште у Белом Манастиру

ИНФОРМАТОР

Водство и скупштина Просвјете

шесторо нових чланова, па их је сада 28. Одржали су 39 двосатних радионица, организирали двије изложбе – скупну са 38 радова 17 аутор(иц)а те изложбу радова НАТАЛИЈЕ БЕНКО, а учествовали су и на бројним ликовним колонијама.

ИВОНА МАРИЋ навела је 16 наступа Зборхора током прошле године, укључујући оне на међународним догађајима као што је конференција Акционе групе славенских мањина у Загребу те на Трњанским кресовима, Дану националних мањина Загребачке жупаније или Регионалном сајму културне сурадње у Петрињи који организирају СНВ и Зграда Солидарна. Сада имају 21 редовног члана, 15 жена и шест мушкараца, а занимање за њихов рад доказује податак да је на аудицији од 12 кандидата примљено четворо.

По ријечима БРАНКА БРКЉАЧА, мушка пјевачка секција лани је остварила низ наступа по цијелој земљи, међу којима на дану националних мањина у Загребу, слави вснм-а Загребачке жупаније и скупу посвећеном руским народним ношњама.

Финанцијски извјештај показује да је лани пододбор од Савјета за националне мањине РК добио 25.000 еура од чега је највише утрошено на рад секције. Начелни план рада за 2024. прихваћен је једногласно. Очекује се да ће се пододбор, кад заврше грађевински радови, уселити у своје просторије. У сурадњи с централом СКД-а очекују већу улогу у организацији културних догађаја у Загребу.

— Морамо чувати секције као зјеницу ока, а надамо се да ћемо моћи узвратно угостити пододборе и куд-ове код којих смо гостовали – рекла је Анета Владимиров. Предложено је да се настави с хуманитарним акцијама за чланове који су у потреби те да буду додијелена признања заслужним члановима који су у Просвјети дуги низ година.

■ Н. Ј.

Хумором на бауке

Ријечани су се исказали активним судјеловањем у наступу комичара Срђана Динчића

У РАСПРОДАНОЈ дворани Хрватског културног дома на Сушаку прошлог је петка, наступио СРЂАН ДИНЧИЋ, један од најпопуларнијих стенд ап комичара. Први је пут гостовао у овом дијелу Хрватске, а да се добар глас далеко чује, потврдила је бројна публика која се није либила судјеловања у наступу.

— Људи су у Ријеци заправо хтели више причати са мном, иако се у неким градовима догађа да уопште не комуницирају. Било је дивно иако нисам никада био овде, а имам пуно повратних информација да нас људи гледају на Интернету или у емисијама – казао је Динчић.

Вечер је отворио његов колега НЕБОЈША ПОТКРАЈАЦ, а затим је у нешто више од сат времена, Динчић говорио о цијелој плејади тема, од међународних односа и политике преко анегдота из живота до астрологије. Како свједочи наслов наступа 'Меркус бескућник', цијели је наступ прожет астрологијом као лајтмотивом који је пародиран, али и иронично емпиријски утемељен.

Пуна дворана на Сушаку

— Хумором се браним и трудим обликовати стварност да би била лакше сварљива, а онда се трудим то пренети публици. За кризу у друштву и лоше стање у политици, медијима и васпитању деце, користим хумор да буде лакше мени и публици која долази на моје наступе. То чему се смејемо онда више није толики баук па је много лакше суочити се са стварима – закључио је Динчић.

■ К. Бошњак

Организована средина

Након поновног формирања мањинског већа у Гуњи, представници српске заједнице разговарали су с начелником

НАКОН што је 2023. на подручју Општине Гуња, након осам година, поново формирано Веће српске националне мањине, представници српске заједнице Вуковарско-сремске жупаније посетили су 11. марта седиште општине, где су одржа-

Састанак у Гуњи

ли радни састанак с начелником АНТОМ ГУТИЋЕМ. Разговарало се о будућој сарадњи по питању различитих улагања и пројектних активности, који ће да допринесу социјално – економском развоју општине. Изразивши задовољство постигнутим договором на састанку, заменик вуковарско-сремског жупана СРЂАН ЈЕРЕМИЋ, рекао је да су договорене конкретне активности важне за српску заједницу на том подручју.

— То је додела простора за рад нашег мањинског већа у згради бивше општине, финансијска средства за рад Већа, као и помоћ у обележавању најважнијих верских датума српске заједнице – рекао је након састанка Јеремић. Додао је да се ради о добро организованој мултинационалној средини. Начелник Гутић нагласио је дугогодишње, добре међунационалне односе на подручју жупанске Посавине, представљајући најзначајније пројекте које Општина планира током ове и идуће године, а циљ им је побољшање квалитета живота свих становника.

— Реализацијом низа пројеката из домена комуналне инфраструктуре, видљив је напредак у стварању што квалитетнијих услова живота свих становника, а посебан нагласак стављамо на побољшање демографске ситуације, која нигде није сјајна – нагласио је начелник општине. Издвојио је отварање Пословне зоне, као и капитални пројекат изградње дечјег вртића, који би требали да обезбеде нова запошљавања и боље услове за младе породице, те у том смислу очекује повратак оних који су претходних година напустили овај део Жупаније.

Састанку са представницима општине Гуња, присуствовали су и председник Већа српске националне мањине ДРАГАН РАПАЈИЋ и председник жупанијског Већа СВЕТИСЛАВ МИКЕРЕВИЋ. Посету Гуњи искористили су да посете и мањинско веће Бошњака, који су после Хрвата најбројнији у овој општини и с којима имају добру сарадњу.

■ С. Н.

Бјеловарци код Горана

Сва је прилика да то Бјеловарчанима неће бити задња посјета Гомирију и Моравицама

СРБИ из Бјеловара, 16. марта посетили су Моравице и Гомирије гдје су се упознали с домаћинима, њиховом традицијом и културом.

— Финанцирани средствима Града Бјеловара, организирали смо излет – каже потпредседница бјеловарског вснм-а и председница бјеловарског пододбора Просвјете Данка Јарић. Госте је у манастиру Гомирије дочекао монах Сава и упознао их с богатом историјом најзападнијег православног манастира у Европи, а добродошлицу им је пожељела Анђелка Мамула, бивша замјеница градоначелника Врбовског и потпредседница вснм-а Врбовског. У Старој Сушици уживали су у Центру за велике звијери и понешто научили о вуковима, медвједима и рисовима, а онда су били у Средњој жељезничкој школи у Моравицама. У Докмановићима су им домаћини објаснили све о историји Моравица, а након тога разгледали су цркву Св. Георгија гдје им је протојереј – ставрофор Јеленко Стојановић говорио о очувању суживота између Хрвата и Срба 1991. године. Обилазак је завршен обиласком кањона Камачник и у планинарском дому у Вујновићима гдје су их угостили чланови пододбора Просвјете из Моравица с председником Новицом Вучинићем. Сва је прилика да то Бјеловарчанима неће бити задња посјета Гомирију и Моравицама јер су позвани на Дане лаванде и Мундијал хармонике.

— Највећу захвалу дугујемо Милану Вукелићу, председнику вснм-а Града Врбовског и Милану Мамули, председнику мо Моравице, који су се потрудили око организације, али не смијемо изоставити ни доградначелника Врбовског Ђорђа Бусића и Андреу Вукелић – нагласила је Јарић.

■ Н. Ј.

Ин Мемориам: Петар Кавгић (1934. – 2024.)

Угледни свеучилишни професор електротехнике био је истакнути антифашист, припадник српске заједнице Слатине и истраживач њене историје

У 90. години живота, у Новом Саду гдје је протеклог викенда био у посјети обитељи, изненада је преминуо проф. др. ПЕТАР КАВГИЋ, угледни слатински професор, активни члан Удруге антифашистичких бораца и антифашиста те српске заједнице у Слатини.

Рођен је 11. травња 1934. године у Слатини гдје је похађао основну школу. Гимназију је завршио у Вировитици, а Електротехнички факултет у Загребу (1959.) на којем је и магистрирао (1981.). Докторирао је на Универзитету у Новом Саду 1990. дисертацијом 'Промјене у руралним срединама Југославије с аспекта компјутеризације и мреже за пријенос података'. Од 1960. до 1980. био је технички директор ПТТ Осиек, а од 1981. до 1985. инспектор за телекомуникације у Заједници опћина Осиек. Предавао је електротехнику, електронику и аутоматику на Средњој техничкој школи, Прехрамбено-технолошком и Педагошком факултету у Осиеку, Хорватовом институту економских наука у Београду, Пољопривредном факултету у Новом Саду и Техничком факултету у Зрењанину.

Написао је неколико књига, 120 знањствених и стручних чланака на тему електротехнике. На врхунцу знањственог рада био је 1996. године када му је на свјетском соларном самиту прихваћен десетогодишњи пројект 'Енергетски аутономна и еколошки чиста фарма' подржан средствима Свјетске банке у износу од 375 тисућа америчких долара. Умировљен је у статусу изванредног свеучилишног професора.

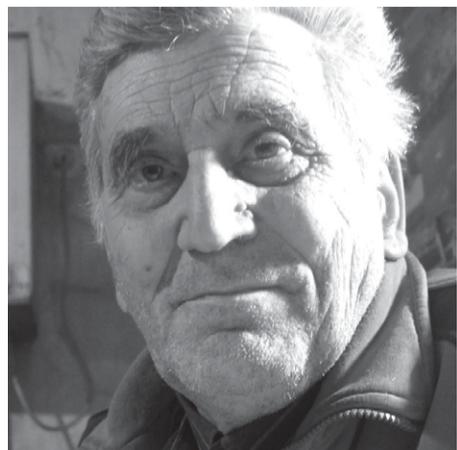
Иако успјешан и цијењен, мрачних је деведесетих био присиљен напустити Хрватску. Кад је избио рат, живио је током тједна у Осиеку, а викендима у Слатини, гдје је имао по хектар винограда и воћњака које је обрађивао властитим алатима и механизацијом. Но у рату му је све то покрадено, а господарски су објекти девастирани и опљачкани. У Осиек се вратио 1998. уз помоћ УНПРОФОР-а.

Бавио се такођер повијешћу, а посебно га је привлачила прошлост ужег завичаја, живот његове српске заједнице и збивања током Другога свјетског рата. Знање је несебично дијелио с мањинским и антифашистичким удругама.

Професор Кавгић најзаслужнији је за градњу Српског културног центра у Слатини. Годинама се залагао да Срби слатинског краја наставе традицију чувања културног идентитета и образовања у властитим просторијама. У тијеку су завршени унутарњи радови на згради Центра смјештеног у дворишту Цркве Светих апостола Петра и Павла у средишту Слатине. Бит ће то мултифункционалан простор с више од тисућу четворних метара у чијем је приземљу велика дворана капацитета 200 сједећих мјеста.

— Иако у поодмаклим годинама, био је виталан и доброг здравља па нас Петрова смрт

Петар Кавгић

све изненадила. Био је генератор идеја и максимално се давао у свему што га је занимало. Редовно је долазио у Музеј с новим открићима. Памтит ћу га по силним и заносним причама о Слатини, као живог свједока града какав више не постоји – изјавио је Срђан Ђуричић, кустос слатинског Завичајног музеја и замјеник председнице Вијећа српске националне мањине Вировитичко-подравске жупаније. Посмртни остаци Петра Кавгића бит ће кремирани у Новом Саду, а урна ће бити положена на Градском гробљу у Слатини.

■ Горан Газдек

Ин Мемориам: Јагода Милидраг Шмид (1948. – 2024.)

Била је изнимно ангажирана људскоправашица, синдикалисткиња, антифашистичкиња и феминисткиња

ВИЈЕСТ да ЈАГОДЕ МИЛИДРАГ ШМИД више нема с нама и међу нама посве нас је узнемирила. Готово је нестварно да особа с толико страсти и животне енергије, с толико увјерења у моћ дјеловања и смисао друштвеног ангажмана није више ту. Увијек је била боркиња на првој линији fronte, увијек с јасном политичком артикулацијом, увијек с недвосмисленом поруком за жене, за раднике и раднице, за дискриминиране, за докинуге у својим грађанским, социјалним и радничким правима. Никада се није дала застрашити од манипулативних игара политичких лидера, укључујући и оне синдикалне, никада не одустајући од идеја равноправности и социјалне правде као окоснице доброг и демократског друштва, никада не одступајући од истинских револуционарних и људских вриједности које су сачињавале њезин професионални и етички кредо.

Јагода је била људскоправашица, синдикалисткиња, антифашистичкиња и феминисткиња, све у једном, а сваки од ових атрибута носила је поносно, жестоко и страшно, сваком својом гестом, сваки говором, сваки чин, сваком акцијом. Показујући свијест о недостојном положају умировљеника и умировљеница, задњих је година често критизирала јавне политике Владе РХ због урушавања хрватског мировинског суства. Као представница синдикалне иницијативе '67 је превише!' у једном од интервјуа 2019. године даје прецизну дијагнозу посљедица таквих мјера: 'Преласком у капитализам,

Јагода Милидраг Шмид
(Фото: Приватна архива)

примарни циљ суства постаје развој тржишта капитала, господарски раст, а посљедично и смањење јавног дуга. У складу с тим, реформе које се проводе гурају све већи број умировљеника дубље у немаштину и биједу, а да притом та штедња на сиромашнима не побољшава стање јавних финансија.' Свој професионални живот, након дипломе из филозофије и компаративне књижевности на Филозофском факултету Загребачког свеучилишта, остварује у Савезу самосталних синдиката Хрватске, као савјетница за социјалну политику и регионална повјереница за Град Загреб. Била је суоснивачица, тајница и чланица главног одбора Женске секције СССХ и судионица двају конгреса жена синдикалесткиња ИЦФТУ-а (сада ИТУЦ). Пратила је положај жена на тржишту рада, економски и социјални положај запослених, радно и социјално законодавство. Била је и предавачица у Центру за индустријску демократију.

У времену након осамостаљења, након 'транзиције капитала' у којој су многи радници и раднице остали без средстава за производњу, творница и подухећа која су изградиле, додатно су се урушила бројна радничка права, а синдикална борба се расцјепкала и ослабјела. Јагода је била чуварница пламена борбе за социјална права, али и права на самоорганизирање. Била је и дугогодишња чланица Управног вијећа Хрватског завода за мировинско осигурање, не би ли њезин аутентичан глас био брана докидању ионако већ смањених права радника.

Као феминисткиња иницирала је и судјеловала у раду низа женских иницијатива почевши од Женске секције Савеза самосталних синдиката Хрватске тијеком 1990-их година до Женске fronte за радничка и социјална права, те БРИД-а, с којим је сурађивала на бројним програмима, посебице синдикалних школа, као предавачица и менторица. Била је чланица низа женских и људскоправашких група унутар цивилног друштва, изнимно ангажирана антифашистичкиња, од првих дана је судјеловала у борби за повратак Трга жртава фашизма. Дала је и посебан допринос дјеловању Центра за женске студије и као сурадница, предавачица и дугогодишња чланица Управног одбора Центра.

■ Биљана Кашић и Рада Борић

Stogodnjak (730)

22. 3. – 29. 3. 1924: политичар Svetozar Pribičević у једној изјави за новине објашњава зашто је иступио из демократског клуба: 'Није истина да се сада ствара српска fronta против Хрвата, нити се мисли на неку политику против Хрвата и hrvatstva. Ја никада не бић помгао такву политику. Ради се о другом, о томе да се спаси идеја народног јединства Срба, Хрвата и Slovenaca. I то не фразама, којима једна странка хоће преварити другу, већ искреном политиком дјела, а не ријечи. Ако не бић добио гаранције да политика владе неће бити искључиво српска и srbijanska, да ће она једнако unapređivati Србе, Хрвате и Slovence, да код нје неће бити разлике између Србијанаца и прећана, да ће се водити политика punopravnosti и равноправности свих Срба, Хрвата и Slovenaca, ја не бић улазио у комбинацију за састав владе, већ бић остао у опозицији и према блоку и према радикалима. Ако добијем те гаранције, помоћи ћу да се створи државотворна коалиција, у коју могу ући све групе које су искрено за државу и народно јединство.'

* у Загребу је у 86. години живота од теške upale pluća умро arhimandrit Ambrozije Pavlović, paroh zagrebačke pravoslavne crkvene općine и један од најpopularnijih Zagreпčana svoga vremena, 'cijenjen и voljen од свих sugrađana bez разлике у вјери и народности. Од 64 године svešteničког службовања, 54 је провео у Загребу. Nema stanovника ovoga grada који га није познавао и sretao njegovu meku и simpatičnu pojavu. Voljeli су га и siromašni и bogati и читаво је грађанство iskazivalo том prijaznom starcu своје iskreno почитање... Rodio се 5. 6. 1837. у Kućanima, у Slavoniji... Zamonašen је 1860. у manastiru Lepavina, kod Koprivnice, promijenivši том zgodom своје krsno име Atanasije у monaško Ambrozije... Početkom travnja 1870. postavljen је за administratora zagrebačke parohije, gdje је остао sve до smrti... У crkvenom животу вршио је različite misije, а судјеловао је и у свим fazama nacionalnih pokreta, а посебно у humanitarnoj akciji за vrijeme ustanka у Bosni и за vrijeme srpskih ratova osamdesetih godina prošlog stoljeća. Viше puta је odlikovan crkvenim и државним odlikovanjima... стоји уз остало у novinskom nekrologu. Pokopan је на groblju Mirogoj, а pogrebna povorka и špalir грађана protezao се све од pravoslavne crkve у Preobraženskoj ulici, у središtu grada, па до groblja.

* у Kikindi је, у 24. години, од neizlječive bolesti, умро srpski pjesnik Dušan Vasiljev. Proslavio се pjesmom 'Čovek peva после rata' која је први пута objavljena 1920. у časopisu 'Misao'. У njoj је Vasiljev, како се navodi, 'izrazio duhovno raspoloženje mladih pisaca који, враћајући се kući из rovova, tamnica или emigracije своју stravičnu viziju evropske klaonice suočavaju с besmisлом građanske svakodnevice у којој треба започети novi život...' Та је pjesma obilježila cijeli pjesnikov književni opus и у znaku је protesta против rata и neprihvatanja poslijeratne stvarnosti.

■ Đorđe Ličina

Dinara ni za lijek

Ukidanje dinara na Kosovu bilo je previše i za najgorljivije zagovornike Kosova u međunarodnoj zajednici. Umjesto da vrati dinar, Kurti je manastiru Visoki Dečani konačno vratio zemljište. Njemačka lobira za ulazak Kosova u Vijeće Europe, a SAD poručuje da je napustilo europski put

V EĆ devet mjeseci na Kosovu, uključujući i sredine s većinskim srpskim stanovništvom, sve je teže nabaviti i kupiti srpske proizvode. Otkad je KURTIJEVA vlada zabranila uvoz srpske robe na Kosovo i trgovine čiji su vlasnici Srbi uglavnom su ostale bez njih. Ni u njima gotovo da nema mlijeka, brašna, ulja, šećera i svih drugih namirnica proizvedenih u Srbiji, a sve je manje i lijekova koji bi uskoro mogli doživjeti sudbinu srpskih novina i cigareta koje više nije moguće kupiti na kosovskim kioscima. Privredna komora Srbije procjenjuje da su srpske kompanije zbog Kurtijeve zabrane izgubile oko 200 milijuna eura, a i trećina od oko 400 srpskih trgovaca na Kosovu zatvorila je trgovine jer više ne mogu prodavati srpsku robu, a adekvatnu zamjenu ne mogu pronaći ili im nije isplativa.

Popisu zabranjenih srpskih proizvoda na Kosovu, Kurtijeva vlada je početkom veljače dodala i dinar, izbacivši ga iz kosovskog platnog prometa odlukom kosovske centralne banke po kojoj je euro jedino sredstvo plaćanja na Kosovu. Zbog protjerivanja dinara s kosovskog teritorija, oko sto tisuća kosovskih građana, uglavnom Srba, koji su u dinarima primali plaće, mirovine, subvencije i socijalne naknade ostali su bez sredstava za život. To je bilo previše i za najgorljivije međunarodne zagovornike kosovske držav-

nosti – zemlje Kvinte. Ne negirajući pravo Kosova da suvereno odlučuje o svojoj moneti, SAD, Njemačka, Francuska, Velika Britanija i Italija redom su od Kurtijeve vlade tražile da odgodi uvođenje eura kao jedinog sredstva plaćanja dok ne stvori uvjete za dugoročno rješenje.

No umjesto privremene suspenzije odluke o zabrani dinara, Kurtijeva je vlada naprasno odlučila provesti osam godina staru presudu Ustavnog suda Kosova prema kojoj su kosovske vlasti morale manastiru Visoki Dečani vratiti 24 hektara zemlje koju su mu oduzele. 'Prosvjetljenje o hektarima manastirske zemlje' Kurtijeva vlada je doživjela neposredno uoči višednevnog posjeta američkog specijalca za Balkan GABRIELA ESCOBARA koji je već iz Washingtona poručio da je glavni cilj njegove najnovije balkanske turneje 'suspenzija odluke o zabrani dinara'. Po dolasku u Prištinu Escobar je, međutim, prvo morao pohvaliti Kurtijevu vladu zbog vraćanja zemljišta manastiru Visoki Dečani i tako se pridružiti kolegama iz Kvinte koji su to već učinili.

Kurtijeva je vlada istovremeno nakon petogodišnje stanke opet aktivirala zahtjev za prijem Kosova u članstvo Vijeća Europe jer je ispunila jedan od tri uvjeta za prijem (formiranje Zajednice srpskih općina, vraćanje zemljišta manastiru Dečani i poništavanje odluke o bespravnom oduzimanju zemljišta

u općinama sa srpskom većinom). Ispunjavanje jednog od tri uvjeta, odobrovoljilo je prije svega Njemačku čija diplomacija je odmah u Vijeću Europe krenula u prikupljanje podrške za otvaranje procesa učlanjivanja Kosova. Članstvo u Vijeću Europe nudi se kao mrkva vladajućem Kurtijevom Samoopredjeljenju kako bi nastavilo popuštati i u rješavanju drugih problema koje je njegova vlada uglavnom isfabricirala i zategnula do pucanja. Na Kosovu je, naime, počela teći zadnja godina mandata vladajućoj većini Kurtijevog Samoopredjeljenja i valja mu se pripremiti za izbore uvjeravajući birače da je ispunila svoja ranija izborna obećanja – protjerati Srbiju s Kosova i približiti Kosovo članstvu u Vijeće Europe, Europskoj uniji i NATO-u.

I dok je u protjerivanju Srbije i svega što je povezano s njom, Kurtijeva vlada bila prilično uspješna, unatoč Briselskom i Ohridskom sporazumu koji su srpskoj manjini jamčili institucionalnu povezanost sa Srbijom, u euroatlantskim integracijama manje-više je tapkala u mjestu, pa u mnogo čemu i nazadovala. Protjerivanjem srpske države s Kosova i kidanjem institucionalnih veza srpske manjine s matičnom državom, Kurtijeva vlast je Srbima na Kosovu znatno ugrozila osnovna ljudska i manjinska prava, a život dovela na rub izdržljivosti.

Zabrana dinara ogolila je Kurtijevu politiku i osnažila argumente Beograda da joj je krajnji cilj protjerivanje preostalih Srba na Kosovu. SAD i EU još su daleko od takvog zaključka, ali se pogotovo Washington sve teže miri s rigidnom politikom kosovskih vlasti. U intervjuu koji je na kraju svoje najnovije balkanske turneje dao Radio Slobodnoj Europi, Escobar je svima na Kosovu i oko Kosova pod nos stavio poruku da su 'SAD veoma posvećene da osiguraju da Kosovo ostane multietnička građanska demokratija. Kako bi se to dogodilo, sve etničke zajednice moraju da se osećaju bezbedno i da žive u bezbednim i dostojanstvenim uslovima. Ono što se sada dešava sa odlukom Centralne banke jeste da postoji veliki broj vaših građana koji osećaju veliki bol.'

Escobar je otkrio i da od Kurtija nije dobio 'nikakve garancije' da će suspendirati zabranu dinara, ali ni da će konačno formirati zajednicu srpskih općina kao uvjet svih uvjeta za realizaciju Briselskog i Ohridskog sporazuma. Escobar se ipak nada da će Kurtijeva vlast okrenuti ploču, barem kad je riječ o zabrani dinara, ali dodaje i da SAD zbog toga neće dopustiti 'potkopavanje potencijala Zajednice opština sa srpskom većinom'. Po-

novio je da je formiranje Zajednice srpskih općina prioritetna domaća zadaća Kurtijevoj vlasti jer srpskoj manjini daje prava 'koje druge manjine u EU-u i SAD-u već imaju. To nije ništa više od dovođenja odnosa Kosova sa manjinama koje žive na Kosovu na evropski nivo'.

Američki specijalac za Balkan upozorio je i da 'dok Kosovo ignoriše evropski put, a to je dijalog, i dok ignoriše evropsku mapu puta koja mu je data, a to je osnovni sporazum (iz Ohrida), aneks i sada Statut Zajednice opština sa srpskom većinom, Evropa kaže kako Kosovo ne saraduje sa Evropom. Zbog toga, uz ostalo, imate mere EU-a. Moramo da dodemo do toga da te mere budu ukinute, da dođete do kandidature i moramo vas dovesti do toga da uđete u Partnerstvo za mir (program NATO-a) pre nego što propustimo ovu istorijsku šansu. Ignorisanje dijaloga vas odvlači od tog puta.'

Jedno su želje, a stvarnost je drukčija, pa odgovarajući na pitanje kamo ide Kosovo, Escobar nije zračio optimizmom: 'Zabrinut sam zbog toga. Vlada Pokreta Samoopredjeljenje ima manje prijatelja u Evropi nego što bi trebalo. I dalje imate mnogo prijatelja u Evropi, ali je i dalje mnogo sumnje o tome kamo ova država ide. Reći ću vam kamo će ići ako ne budemo radili na integracijama. Ući ćemo u period u kojem ćete videti kako sve više ljudi napušta zemlju, videćete manje investicija, tako da, ako nešto hitno ne preduzmemo, videćemo spor, ili možda ne tako spor, ekonomski i demografski pad zemlje.'

I na ranije Escobarove ocjene i poruke, iz Kurtijevog Samoopredjeljenja lakonski su odgovarali da međunarodne specijalne izaslanike netko izdaleka imenuje, a vlast na Kosovu bira narod koji na njemu živi. Kako se vrijeme izbora na Kosovu približava, većina kosovskih analitičara procjenjuje da Kurtijeva vlada neće ni mrdnuti na osnivanju ZSO-a, već će se nastaviti igrati lovice s Escobarom i njegovim europskim pandanima tako što će prvo stvoriti novi problem, kao sada sa zabranom dinara, a onda ustuknuti i promijeniti odluku da bi izbjegla frontalni sudar s članicama Kvinte, ali i osnivanje srpske manjinske autonomije na Kosovu protiv koje Kurtijevo Samoopredjeljenje vodi hajku od svojeg osnivanja, iako mu je na prošlim izborima priskrbljivala većinsku podršku birača. Kurti i Samoopredjeljenje zato će i na sljedeće izbore izaći bez Zajednice srpskih općina, a dinar i dio srpske robe možda vrata na Kosovo da bi primirili 'mnogo frustracija' koje po Escobarovim tvrdnjama imaju 'sa ovom Vladom Pokreta Samoopredjeljenje, ne samo u Vošingtonu, već i u Briselu, Rimu, Berlinu i Parizu'. ■

Manastir Visoki Dečani – moneta za diplomatsko potkusurivanje
(Foto: AgronBeqiriPh/Wikimedia Commons)

Ширење литијумске грознице

Код Лопара у БиХ пронађена су лежишта бора и литијума вриједна десет милијарди долара. Влада Републике Српске планира општинама и градовима укинути могућност (не)сагласја са provedбом геолошких истраживања

СРЕДИНОМ октобра 2023. године компанија Аркор саопштила је резултате истраживања литијум-карбоната, магнезијума, калијума и бора у Лопарама (БиХ) која су трајала четири и по године. Вриједност могућег ископа процијенили су на десет милијарди долара. 'Процијенили смо да постоји до десет милиона тона бора и милион тона литијума на овом мјесту', саопштили су из Аркора. ПЕТАР Ђокић, министар енергетике и рударства РС-а, саопштио је да би потенцијална експлоатација омогућила хиљаду нових радних мјеста и још три до пет хиљада радних мјеста индиректно. РАДО САВИЋ, начелник општине Лопаре, саопштио је да ће у овој општини бити провјерени утицаји на животну средину поменутих минерала и металних минерала. Покушај начелника општине Лопаре да умири јавност завршио је следећим исказом: 'Биће расписан референдум о рударењу литијума, али тек након свих извјештаја релевантних институција и доказа да експлоатација неће утицати на животну средину.'

Активисти и активисткиње су упозоравали да је ријеч о експлоатацији у којој се користи сумпорна и борна киселина, што може бити штетно по јавно здравље, животну средину и биодиверзитет, првенствено због загађења ваздуха и воде. 'Као они који су директно погођени еколошком и друштвеном неусклађеношћу екстрактивног сектора, односно гране индустрије која се бави добијањем сировина и горива експлоатацијом из водених површина и земљишта, никада ниједној компанији нисмо дали дозволу да вади или истражује у нашим заједницама или да трансформише наше земљиште у зоне жртвовања у име сталног економског раста и профитерства! Самим тим јасно изражавамо наше ставове о приоритетима развоја нашег друштва, то су: заштита

Протест у фебруару против могућег развлашћења општине и експлоатације литијума – Лопаре (Фото: Дејан Ракића/PIXSELL)

јавног здравља као примарни циљ изнад свих економских активности, заштита људи и имовине. Не желимо додатно расељавање људи са ових простора. Желимо да имамо воду за пиће и снабдијевање', поручила је СНЕЖАНА ЈАГОДИЋ ВУЛИЋ из Еко пута.

Средином децембра влада Републике Српске понудила је на расправу нацрт закона о измјенама и допунама Закона о геолошким истраживањима. У сусрет октобарским локалним изборима влада РС-а одлучила је да саопшти план у коме општинама и градовима укида могућност (не)сагласја са provedбом геолошких истраживања. На искључивање општина и градова из процеса процјене утицаја геолошких истраживања ресорно министарство одлучило се – тврде – због молбе појединих општина да се процјеном утицаја и надзором над геолошким истраживањима бави министарство. 'Поједине општине, нећу именовати које, молиле су да ово буде надлежност министарства јер немају довољан број стручњака за заштиту животне средине који би се бавили процјеном и надзором када су у питању

геолошка истраживања', каже ЕСАД САЛЧИН, помоћник министра енергетике и рударства.

Салчин уз то тврди да министарство не располаже информацијама о броју незапослених стручњака за заштиту животне средине, да нема податке о стварном стању на терену када је ријеч о капацитету људских ресурса и да ти подаци нису релевантни за министарство. 'Уз измјене овог закона може ићи и иницијатива да се повећа број инспектора на терену у ентитетском инспекторату', истиче Салчин, заобилазећи одговор на питање да ли би се могао повећати број запослених стручњака заштите животне средине у локалним заједницама.

У удружењу грађана Чуvari Озрена из Добоја страхују да би геолошка истраживања могла довести до потраге за никлом која би имала озбиљну штету по јавно здравље, животну средину и биодивер-

зитет. Позивајући се на анализе ср Босне и Херцеговине и СФРЈ из 1969. године, Чуvari Озрена подсећају да истраживање никла и кобалта те рударење литијума и бора није било у интересу чак ни држави која је имала потпун надзор над планском производњом и тржиштем руда, а камоли ентитету који би евентуално рударење дао под концесију. Досадашњи процес истраживања које је одобрило Министарство енергетике и рударства Републике Српске довео би до озбиљног загађења вода и пресушивања бунара, а наставак истраживања могао би, тврде, довести до несагледивих посљедица по јавно здравље. Чуvari Озрена позивају се на процјену могућег утицаја истраживања никла и кобалта на флору и фауну и деградацију околине коју је дала Српска академија наука и уметности 28. септембра 2012. године, када је план власти био истраживање ових металних минерала у западној Србији и на истоку ентитета РС.

Удружење Чуvari Мајевице из Лопара у сарадњи са општином Лопаре покренуло је прије мјесец дана петицију да влада Републике Српске реализује Просторни план до 2025. године који је донијела 2015. Њиме је дефинисано да планина Мајевица буде категорисана као 'парк природе'. У првих седам дана петицију је само у Лопарама потписало 3.711 људи. АНДРИЈАНА ПЕКИЋ из Чуvara Мајевице каже за Новости да је индикативно то што је у нацрту просторног плана Мајевица добила статус шесте категорије парка природе, док је у усвојеном Просторном плану из 2015. године Мајевица добила статус пете категорије.

— То значи да је ниво одлучивања пребачен са локалне заједнице на ентитетску владу која парк природе треба да прогласи након што прође процес који траје 18 мјесеци – појашњава Пекић.

Додаје да би тај процес могао бити завршен до краја 2025. године, чиме би питање геолошких истраживања и рударења могло бити окончано.

Радио телевизија Републике Српске (РТРС) не престаје да фабрикује јавно мнијење о штетности активистичке борбе. Коментаре стручне и шире јавности на искључивање локалних заједница из процеса доношења одлука о геолошким истраживањима РТРС представља као 'опозициону борбу за гласове'. 'Опозиција у Републици Српској диже куку и мотику против рудника у Лопарама, чија градња је на дугом штапу. Да ли политички квазиэколози причом о тровању животне средине, трују јавност и сију беспотребан страх код локалног становништва?' гласи увод у прилог о 'сировинама будућности' којим треба да располаже ентитет Републике Српске, а то су, доцира РТРС, калијум, магнезијум, литијум и бор. РТРС је проблематизовао и чињеницу да је један од скупова грађана организован у Тузли (Федерација БиХ), да су скупу присуствовали опозициони посланици из Србије, па и чињеницу да су сви окупљени аплаудирали говорницима.

Да ли ће овакав нацрт закона доћи пред посланике Народне скупштине Републике Српске, овај пут у форми приједлога закона, или ће приједлог закона бити другачији у односу на покушај искључивања локалних заједница? Порука коју је послао Есад Салчин, помоћник министра енергетике и рударства у дијалогској емисији 'Одброджавање' на државном сервису БХТ1 13. марта, показује лице аутократског хибридног режима. 'Еколози нису ти који ће одлучивати да ли ће бити негдје рудник или парк природе', закључио је Салчин. ■

Zašto ne možemo vidjeti
klimatske promjene?

Kadriranje klime

Klimatske promjene često se uokviruju kao tehnički problem umjesto kao problem upravljanja zajedničkim i prirodnim dobrima, što se pokazuje kao prepreka uspješnom rješavanju izazova klimatske prilagodbe. Pitanje je kako komunicirati klimatske promjene da počnemo proizvoditi pozitivne posljedice

DOK počinjem pisati ovaj tekst mediji objavljuju videa i fotografije šteta od poplava u mojoj županiji, drugi put u godinu dana. Slični kadrovi dolazili su iz Gračaca u maju prošle godine, a ovaj put prikazuju grad Nin. Radi li se o 'klimatskim promjenama' ili 'normalnom geološkom ciklusu', kao društvo se ne možemo složiti. Ipak, to nije znanstveno pitanje, nego

političko i društveno. 'Vjerovali' mi u klimatske promjene ili ne, to nije proces podlozan vjerovanju – ta činjenica okovana je sintagmom 'znanstveni konsenzus'. Možemo li uopće vidjeti te promjene ako kanali putem kojih se informiramo svaku pojedinačnu 'prirodnu' katastrofu prikazuju neovisno o onoj prethodnoj? Na primjer, Zadarska županija doživjela je 2017. još veću poplavu, 'a ova nije k'o ona '17.', kako mi je obitelj od-

govorila na upit 'o stvarnom stanju na terenu'. Prije te, za kolektivnu memoriju važnu 2017. godinu, kada su se klimatske promjene prvi put jasno manifestirale u mom rodnom gradu, zadnja poplava koju pamtim dogodila se 1986. godine. Sjećam se samo da mi je kao četverogodišnjakinji voda na ulici bila iznad gležnjeva. Iz istoga vremena sjećam se i priča svoje babe o poplavi prije te, 'kad je ona bila mala' i živjela na otoku Ugljanu.

Dakle, udaljenost katastrofalnih poplava u sjevernoj Dalmaciji 'prije klimatskih promjena' i 'tokom klimatskih promjena' obuhvaća vremenski period od babinog mi djetinjstva do moga. I onda isti broj velikih poplava u posljednjih sedam godina. Ali mi klimatske promjene ne možemo vidjeti. Zašto?

Područje znanosti koje proučava zašto ne uspijevamo prihvatiti i djelovati po pitanju klimatskih promjena baš je zato tako plodno,

jer je kognitivna barijera nezamisliva. Sadržaj spomenutog 'znanstvenog konsenzusa' nam poručuje: 'ako ne djelujemo još jučer, civilizaciji kakvu poznajemo prijete uništenje'. Svjesne i nesvjesne kognitivne otpore takvim binarnim idejama poput 'ili ćemo biti dobri i preživjeti ili nećemo pa ćemo izumrijeti' vučemo i iz otpora religijskim armagedonima i apokalipsama. Klimatske promjene dakle prvo smo artikularili u znanosti i kao problem, a sad imamo kognitivni i društveni problem. No, sve prvo postoji u društvu pa onda u znanstvenoj artikulaciji. Ona obično počinje prepoznavanjem problema, a artikuliranje problema onda mora biti negativno ustrojeno, odnosno uokvirano ili kadrirano, to jest 'frejmano'. Sada kada smo ostvarili znanstveni konsenzus da su klimatske promjene 'antropogene' tj. uzrokovane ljudskim djelovanjem, već smo problem frejmali negativno jer on automatski u tom trenutku nužno znači da postoji krivac, da postoje odgovorni ljudi. Taj je koncept toliko snažno 'ukorijenjen' (lingvistički termin iz područja kognitivne semantike) da je za 'prefrejmati' ga, odnosno drugačije prikazati, potreban snažan kognitivni napor i suradnja brojnih struka, kolektiva i pojedinaca da se nešto jako negativno po društvo i pojedince 'uokviri' na pozitivan način kako bi se razbili ustaljeni kognitivni koncepti, a neki kompleksan fenomen razbio na dijelove koji su lakše razumljivi i premostivi. Problem klimatskih promjena dodaje se na ionako stresan život svakoga od nas te stvara još jednu dimenziju ekstrastresa koji smo kao pojedinci potpuno nemoćni riješiti. Ali nismo nemoćni kao pojedinci na njega utjecati. Sličnim logičnim sljedovima vodi se cijela kohorta radnika u brojnim društvenim područjima koja postavlja pitanje 'kako komunicirati klimatske promjene tako da počnemo proizvoditi pozitivne posljedice?'

Prvo moramo definirati 'frejmanje', 'uokvirivanje' ili 'kadriranje' kompleksnih koncepata. Jedna od najjednostavnijih definicija koju sam našla dolazi upravo iz klimatskih znanosti i objavljena je u časopisu Nature – Climate i kaže da je 'frejming' 'proces kojim pitanja, odluke ili događaji postaju drugačiji'. Druge definicije kažu da je kadriranje 'proces kojim pitanja, odluke ili događaji dobivaju različita značenja iz različitih perspektiva' ili da se 'uokvirivanje u komunikaciji odnosi na čin stvaranja smisla kroz naglašavanje određenih aspekata stvarnosti nad drugima'. U informatički semantičko kadriranje (uokvirivanje) zove se 'tematskim ulogama', u generativnoj gramatici to su 'theta uloge', u umjetnoj inteligenciji to je 'framenet', a u fizici to je 'referentni okvir'. U lingvistici to je specifična točka gledišta govornika uvjetovana njegovim cjeloživotnim jezičnim i izvanjezičnim iskustvom, povezana sa svim tim iskustvom i nerazumljiva bez konteksta. Drugim riječima, to je semantički okvir ili koherentna struktura pojmova povezanih tako da bez poznavanja svih njih nema potpunog znanja ni o jednom. U psihologiji to je *gestalt*. Okviri se temelje na ponavljajućim iskustvima, stoga je za razumijevanje klimatskih promjena jako važno utjecati na 'ponavljajuća iskustva' koja dobivamo primarno putem informativnih kanala.

Pokušajmo još pojednostaviti iskorištavajući ovdje poznati EINSTEINOV primjer Boba koji stoji na željezničkoj stanici i maše Alisi čiji vlak upravo napušta stanicu. Dok je perspektiva Boba da se Alisa kreće, njezina perspektiva je naizgled da se kreću on i stanica, a ona stoji. Zbog iste je razlike u perspektivama GALILEO GALILEI osuđen pred inkvizicijskim sudom na doživotni kućni pritvor. Iako su elite tada nedvojbeno zaključile da je Zemlja stacionarna u svemiru, od cijele afere ostala nam je danas samo spozna-

Ako su naftne kompanije odgovorne za 79 posto viška CO₂ u atmosferi, jesu li krive samo one ili i mi svaki put kad natočimo benzin? Jesam li kriva za klimatske promjene svaki put kada pojedem avokado? Ili sam kriva jer si mogu priuštiti avokado s drugog kraja svijeta, dok onaj koji ga bere ne može?

ja da se 'ipak kreće'. Uokvirivanje procesa i fenomena dakle ne određuje nužno što će se dalje događati, ali akteri koji postavljaju 'okvire' ujedno time postavljaju i uvjete i smjer društvenih debata o bilo kojoj temi.

Uokvirivanje se radi tako da se ističu određeni aspekti neke situacije nauštrb drugih, zatim povlačenjem različitih granica i postavljanjem različitih uzusa problema. Potom iznošenjem različitih elemenata i inzistiranjem na tome da je ovo, a ne ono u srži problema. Inzistiranje na ovom ili onom aspektu bilo kojeg kompleksnog fenomena, ljudi iz različitih sredina drugačije konstruiraju okvire o političkim pitanjima koji se mogu znatno međusobno razlikovati. U toj razlici leži cijeli spektar političkih stranaka. Okvir sam po sebi onda ne zahtijeva nužno neku akciju, već je samo uokvirivanje problema određena akcija. Na primjer, reći da je aktualno događanje u Palestini 'genocid' ili reći da je 'krvoproliće' je uokvirivanje iza kojeg leži određeni društveni kontekst. Isto važi u svim međunarodnim pregovorima, u pisanju političkih izvješća, u klimatskim i mirovnim pregovorima i tako dalje. Na primjer, leži i u onima o imperativu prestanku krčenja amazonske prašume. Ako kažemo da su neki europski mirovinski fondovi prije nekoliko godina otkriveni kao ulagači u krčenje Amazone, dok su istovremeno kod kuće financirali i zagovarali progresivne klimatske politike, kako ćemo ih uokviriti,

znajući pritom da su mirovine same po sebi dobra stvar? Ako znamo da su naftne kompanije odgovorne za 79 posto viška CO₂ u atmosferi, jesu li odgovorne samo one ili i mi svaki put kad natočimo benzin kako bismo stigli na posao ili kod doktora? Jesam li kriva za klimatske promjene svaki put kada pojedem bananu ili avokado? Ili, jesam li kriva jer si mogu priuštiti avokado s drugog kraja svijeta, dok si ga onaj koji ga bere ne može priuštiti po istoj cijeni? Upravo u tome kognitivnom problemu otvara se pitanje artikulacije klimatskih promjena bez traženja krivca, a uz istovremenu mobilizaciju. Jesmo li krivi za klimatske promjene kada jedemo meso jer 'krave prde', kao što nas određeni podskup vegetarijanaca pokušava uvjeriti? A što je tek s našim precima? Jesu li za današnje klimatske promjene krivi i prvi farmeri koji su prije otprilike 12.000 godina izmislili poljoprivredu i s generacijama ostavili Zagros i Anatoliju u amanet kao goleti? Teška su to i hipotetska pitanja, jer ovo nije tekst o krivnji, već o tome kako uokviriti klimatske promjene tako da ih razlomimo na dijelove s kojima se možemo nositi i kako bismo ih napokon počeli uspješno rješavati.

Jedno od istraživanja objavljenih na temu, možda najbolje koje sam pročitala, zove se 'Contrasting frames in policy debates on climate change adaptation'. Njegov autor, nizozemski akademik ART DEWULF, zaključio je da 'uokvirivanje utječe na ljudske preferencije prilikom odlučivanja, osobito u uvjetima neizvjesnosti'. Govor o 'dobricima' i 'gubicima' mobilizira različite društvene aktere 'čak i ako temeljni problem odlučivanja ostaje isti, u smislu vjerojatnosti i očekivanih ishoda'. Također je identificirao sadržajne razlike u razumijevanju 'prilagodbe klimi' i 'klimatskog ublažavanja' te ih prikazao kao dva suprotna termina, koje ljudi izvan struke zapravo slabo razumiju, ali koje mogu imati različite političke posljedice. Diskurs o klimatskim promjenama tako se često postavlja kao tehnički problem umjesto kao problem upravljanja zajedničkim i prirodnim dobrima. Tako i EU naglašava samo tehničke probleme klimatske tranzicije – na primjer, kada EU govori o tranziciji na vodik, to prisili znanstvenike da uspostave cijelu duhu boja vodika i skalu više ili manje prihvatljivih izvora dobivanja vodika kao goriva, čime se ponovno pokazuje dihotomija diskursa o tehničkim problemima i upravljanja resursima. Dewulf je prepoznao i problem govora o državnoj naspram ljudske sigurnosti u kontekstu klimatskih promjena, jer prva može značiti investicije u vojnu industriju kako bi se zaustavio priljev klimatskih migranata, dok druga znači sigurnost ljudi, pa i izbjeglica pred klimatskim promjenama i ulaganje u pojedince. Nabrojene dimenzije posljedično uzrokuju probleme u donošenju odluka jer dovode do toga da se ozbiljna društvena pi-

tanja poput klimatskih promjena uokviruju kao strukturni tehnički problem. To onda rezultira i pogrešnim prioritetima i pokazuje se kao prepreka uspješnom rješavanju izazova u procesu klimatske prilagodbe.

Nadalje, autor zaključuje da su u situacijama u kojima su stresovi sustava definirani kao uski, tehnički problemi s kratkoročnim horizontima, strukture upravljanja djelovale odozgo prema dolje i nisu uspjevale povezati ni mobilizirati aktere na različitim razinama političkog procesa. Tvrdi da su takve situacije 'maskirale povratne informacije sustava i nisu pružale poticaj ili strukturu za promicanje učenja'. Na navedeno se može svesti cijela klimatska politika EU-a. Nasuprot tome, u dva primjera koje je istražio, a u kojima je pitanje postavljeno s obzirom na socijalne potrebe zajednice, provedba politike težila je poboljšanju upravljanja, razvijanju klimatske otpornosti te je bila fleksibilna i uključivala je želju za učenjem.

OSJETLJIVOST ljudi jako je važna za suočavanje s klimatskim promjenama. Isticanjem pozitivnih naspram negativnih aspekata situacije može se pokušati utjecati na okvire na koje će se drugi oslanjati pri donošenju odluka. 'Frejming' se stoga može koristiti kao strategija za postizanje komunikacijskih ili političkih ciljeva. 'Uokvirivanjem', implicitno ili eksplicitno, zagovaraju se ili potkopavaju određeni interesi, održavaju ili ugrožavaju pozicije moći, a određeni akteri uključuju se ili isključuju iz političkih rasprava. Budući da uokvirivanje utječe na obradu informacija, usmjerava političke rasprave i procese donošenja odluka, od ključne je važnosti razumjeti okvir prilagodbe klimatskim promjenama. Dewulf čak zaključuje da 's obzirom na raznolikost mogućih načina uokvirivanja prilagodbe o kojima je bilo riječi, oslanjanje na jednostrano uokvirivanje problema vjerojatno neće dovesti do ostvarenja procesa prilagodbe'.

Odlučan članak kojim se nismo stigli pobaviti ovdje objavljen je 2012. u časopisu Nature Climate Change, a zove se 'Climate change and moral judgement'. Autori su EZRA M. MARKOWITZ i AZIM F. SHARIF. Njihov je zaključak da 'ljudski sustav moralnog prosuđivanja nije dobro opremljen za prepoznavanje klimatskih promjena kao važnog moralnog imperativa'. Budući da klimatske promjene ne uspijevaju stvoriti jake moralne intuicije, one ne potiču hitnu potrebu za djelovanjem onako kako to čine drugi moralni imperativi. U svom članku donose strategije za jačanje moralnih intuicija o klimatskim promjenama s ciljem motiviranja za veću potporu klimatskim akcijama i politikama.

U kontekstu županije s početka priče, komunicirati želju za ublažavanjem posljedica klimatskih promjena trenutno znači objasniti ljudima da je nužno ukloniti sav višak betona i asfalta sa svih prometnica, zasaditi drvored po sredini i sa strane prometnica kako bi voda mogla otjecati u tlo i tamo se skladištiti u obliku podzemnih voda. Također znači da isti proces znači dovoljno vode za sve sušnije periode. To također znači da komunicirati potrebu za zaštitnim nasipima u gradu Ninu ne znači čuvati privatnu imovinu stanovnika čije su kuće najbliže poplavnim zonama, već znači čuvanje resursa i jačanje kolektivne otpornosti na sve češće klimatske neprilike. U nekom će trenutku postati jasno da je svaka pojedinačna prirodna katastrofa kumulativno gledano posljedica klimatskih promjena. ■

Sistemska 'frejmanje' problema – Marš za opstanak u Zagrebu 2021.
(Foto: Luka Stanzl/PIXSELL)

INTERNACIONALA

Ruski izbori krize

Predsjednički izbori u Rusiji unatoč predvidljivosti ističu duboku krizu režima. Putin nema nasljednika, a iza kulisa zaoštavaju se sukobi oko političkog i privrednog smjera zemlje. Moskva je voljna nastaviti rat, pa i intenzivirati napore unatoč gubicima, a završetku sukoba trenutno ne teže ni ukrajinska ni zapadne vlade. Ruska pobjeda u Ukrajini ojačala bi nacionalno-konzervativne snage, represiju i hegemonijske ambicije unutar postsovjetskog prostora te produbila sukob sa zapadom, dok bi poraz mogao dovesti do preuzimanja vlasti od strane ekstremne desnice, ali i raspada Rusije, ističe za Novosti politolog Felix Jaitner, analitičar berlinske nevladine organizacije Austausch te autor više knjiga o Rusiji, uključujući nedavnu 'Rusija: kraj svjetske sile', objavljenu u izdanju lijeve Zaklade Rosa Luxemburg i izdavačke kuće VSA:Verlag

Prije režiranih predsjedničkih izbora u Rusiji – na kojima je antiratnim kandidatima zabranjeno sudjelovanje – napisali ste da jedino zaista zanimljivo pitanje glasi hoće li ijedan od dozvoljenih protukandidata Vladimira Putina ostvariti dvoznamenkast postotak glasova. Službeno, Putin je dobio 87 posto glasova, a drugoplasirani Nikolaj Haritonov iz Komunističke partije 4,3 posto glasova.

Foto: Privatna arhiva

Bilo je prosvjeda, ali ne i masovnih. Koji su vaši najvažniji dojmovi?

Posebnost predsjedničkih izbora bila je njihova predvidljivost. Naime, oko ishoda nije bilo dvojbi. Međutim, izbori također ističu duboku krizu u kojoj se režim nalazi. Krajem sljedećeg mandata PUTIN će imati 78 godina. Nova kandidatura gotovo je isključena, ali nasljednika nema na vidiku. Predsjednički izbori najavljuju prijelaznu fazu u kojoj ruska vladajuća elita kupuje vrijeme. No s obzirom na goruću krizu, unutarnje borbe za moć i borbe oko budućeg smjera zemlje, nipošto nije sigurno da će ova strategija i uspjeti.

U pobjedničkom govoru Putin je kao glavni zadatak istaknuo rat u Ukrajini te 'snaženje vojske i obrambenih sposobnosti'. Nagada se da bi Rusija mogla započeti novu mobilizaciju s ciljem provođenja ambicioznijih ofenziva nego što su aktualne. Kakva su vaša predviđanja?

Ruska vlada voljna je nastaviti rat unatoč velikim gubicima na fronti i financijskoj cijeni. Zapadne sankcije nisu, kako je predviđala njemačka ministrica vanjskih poslova ANNALENA BAERBOCK, dovele do 'uništenja Rusije', nego su ubrzale dezintegraciju svijeta na konkurentne geopolitičke tabore. U tom kontekstu sve ukazuje na to da ruska vlada pojačava svoje vojne napore, posebno zato što smatra da je u ofenzivi. Iako Rusija posjeduje veće industrijske i vojne kapacitete od Ukrajine, ne treba očekivati skori slom ukrajinske vojske. Rusko napredovanje sto-

ga će zahtijevati golemu cijenu, a brzi kraj rata nije na vidiku.

Dio zapadne ljevice i pobornika realpolitike zagovara pokušaj pregovara s Kremljem, na koje bi prema njima trebalo prinuditi i Kijev. To znači prihvaćanje podjele Ukrajine duž sadašnjih linija fronte te njenu vojnu neutralnost, kako bi se zaustavilo ubijanje i moguću opasnu eskalaciju. Protivnici te ideje tvrde da bi primirje samo Moskvi dalo vremena da obnovi snage za novu agresiju te da se Putinu ne može vjerovati, naročito sada kada misli da je u prednosti. Postoje li trenutno šanse za diplomaciju i kompromisni mir?

Uspješni mirovni pregovori pretpostavljaju da obje strane posjeduju iskreni interes za završetak sukoba, a to ne vidim ni kod ruske i ukrajinske ni kod zapadnih vlada. Uvjeren sam da je rješenje rusko-ukrajinskog sukoba moguće samo mirovnim sporazumom, a on zahtjeva ustupke obje strane. Međutim, učinkoviti sporazum može biti postignut samo u okviru europskog sigurnosnog sustava koji prepoznaje sigurnosne interese svih aktera i ne pokušava ih nametnuti na štetu drugih. Prilika za uspostavljanje takvog europskog sigurnosnog sustava postojala je nakon kraja hladnog rata, ali je zapadna strana, a to je također dio povijesti ovog sukoba, u više navrata odbijala ruske ponude, što je znatno pridonijelo sadašnjoj situaciji. Naravno, to ne može opravdati rusku invaziju Ukrajine, ali bez takve sigurnosne arhitekture rusko-ukrajinski sukob prijeti da potraje još desetljećima, a zajedno s njim i rusko-zapadno rivalstvo. Time se također povećava rizik nuklearne konfrontacije.

Putin je eliminirao opoziciju, mnogi protivnici režima su ubijeni ili u zatvoru. Režim se bliži totalitarizmu, tvrde neki analitičari. Kako procjenjujete mogućnost za nastanak ikakvog opozicijskog pokreta?

Razlikovao bih institucionaliziranu i ne-institucionaliziranu opoziciju. Pod prvom mislim na oporbene stranke u Dumi i njihovo vodstvo, koje ima čvrsto mjesto u političkom sustavu, pa čak i uživa ograničenu autonomiju sve dok ne prelazi granice koje režim postavlja. Predsjednički izbori istaknuli su njihovu beznčajnost te od ovih snaga ne treba očekivati društvene promjene. Neinstitucionalizirana opozicija obuhvaća sve od radikalne ljevice do liberalnog sektora i ekstremne desnice. Zajednička im je organizacijska slabost. Pojačana represija dodatno ograničava prostor djelovanja oporbenih aktera, a mnogi angažirani ljudi su od početka rata napustili zemlju. Stoga u ovom trenutku vidim malo izgleda za promjenu. No to bi se ubrzo moglo promijeniti ako se zbog tijeka rata promijeni situacija.

Čini se da je Putin na vrhuncu moći. No ističete da slika o stabilnosti režima vara

te Prigožinovu pobunu navodite kao dokaz da su se unutarnji sukobi od početka rata intenzivirali. Istovremeno smatrate da puč protiv Putina nije vjerojatan.

Na početku rata mnoge zapadne vlade otvoreno su polagale nade u državni udar pojedinih frakcija elite, opravdavajući tako pooštavanje sankcija. Međutim, zanimljivo je da su jedini pokušaj puča izvele snage iz vladajućeg bloka koje su proizvod Putinovog sustava, a to je Grupa Wagner. Mislim da je nakon PRIGOŽINOVOG neuspjeha još jedan puč zasad malo vjerojatan, zbog jednostavnog razloga što Putina ne može zamijeniti nitko iz elite, a u slučaju nasilnog preuzimanja vlasti sukobi u vladajućem bloku otvoreno bi eskalirali. Međutim, iza kulisa se zaoštavaju prijevori oko gospodarskog i političkog kursa zemlje. Njihov simptom su i misteriozne smrti niza visokih ruskih menadžera. Konkretno, radi se o pristupu najproduktivnijim privrednim sektorima.

Po vašem mišljenju budućnost režima usko je povezana s ishodom rata. U slučaju ruske pobjede predviđate jačanje agresivne nacionalno-konzervativne frakcija elite. Kakve bi bile posljedice za Rusiju i ostatak svijeta?

Pobjeda u Ukrajini doista bi politički i ekonomski ojačala nacionalno-konzervativne snage u Rusiji. Vjerojatno bi se pojačala unutarnja represija, a reakcionarne snage osnažile. Vojna pobjeda također bi dodatno produbila konfrontaciju sa zapadom. Rezultat bi manje bila velika vojna prijetnja istočnoeuropskim državama NATO-a, a više daljnja destabilizacija postsovjetskog prostora. Tu regiju obilježavaju brojni sukobi, primjerice između Armenije i Azerbajdžana ili Kirgistana i Tadžikistana, ali i građanski ratovi. Kako bi osigurale svoje hegemonijske ambicije, nacionalno-konzervativne snage bi nakon pobjede nad Ukrajinom vjerojatno pokušale dodatno ojačati svoju poziciju u postsovjetskom prostoru te intervenirati u tamošnjim sukobima.

U slučaju ruskog poraza predviđate scenarij u kojem vlast preuzimaju još više nacionalistički orijentirane snage, ali i mogućnost raspada Rusije. Najmanje vjerojatnom vidite mogućnost demokratizacije?

Buržoasko-liberalne snage su tijekom devedesetih bile uvelike zaslužne za provođenje neoliberalne šok terapije. Time su u očima velikog dijela stanovništva trajno diskreditirane. Nadalje, liberalni tabor nema odgovor na brojne krize u zemlji: sve veće osiromašenje širokih slojeva stanovništva, sve snažnije regionalne suprotnosti i klimatsku krizu. Unatoč masovnoj represiji ekstremna desnica je i dalje najvidljivija oporbena snaga. Međutim, preuzimanje vlasti od njene strane zaoštreno bi unutarnje proturječnosti Rusije do te mjere da ne bih isključio raspad zemlje, posebno na području sjevernog Kavkaza, gdje je situacija desetljećima obilježena nasiljem, državnim despotizmom i gospodarskom krizom.

■ Jerko Bakotin

Aidin put do Padinjaka

Ćorović je prekršajno osuđena za remećenje javnog reda i mira jer je bacala jaja na mural s likom Ratka Mladića u Beogradu. Trebala je u zatvor na dva meseca, ali je u zadnji čas skupljen novac za kaznu. Isti mural čuvali su, kod njega «visili» i organizovali žurke navijači Partizana. Nije poznato da je iko od njih kažnjen

Ako ne dođe do nepredviđenih okolnosti, u petak, 22. marta 2024., ispred zatvora u Padinskoj skeli na periferiji Beograda, pojavice se i aktivistkinja AIDA ĆOROVIĆ, kojoj je baš taj dan trebalo da počne odbrojavanje od 60 dana zatvorske kazne, ali ne da služi kaznu, već više simbolike radi jer je prikupljen novac za plaćanje kazne.

Tri dana pred taj dan, što je bio krajnji datum da se Ćorović javi na izdržavanje kazne iz udruženja 'Krokodil' stiglo je saopštenje da su, uz podršku Feminističke antifašističke mreže, a zahvaljujući individualnim donacijama 62 građana i građanki iz Srbije, regiona, Evrope i sveta, tokom noći prikupili potrebnu svotu kojom će pokušati da spreče odlazak Aide Ćorović na odsluženje dvomesečne kazne zatvora. 'Novac će biti uplaćen na račun Prekršajnog suda (lično od strane nekog od građana) pa se nadamo da će rešenje po kojem se obustavlja obavezno izvršenje biti izdato u što kraćem roku', stoji još u tom saopštenju. Tome je prethodio poziv upućen Aidi Ćorović da se javi na

Aida Ćorović baca jaje na mural s likom Ratka Mladića 2021. (Foto: Dejan Kožul)

izdržavanje zatvorske kazne nakon što je odbila platiti novčanu kaznu po pravosnažnoj presudi beogradskog prekršajnog suda kojom je proglašena krivom zbog remećenja javnog reda i mira jer je 2021. na zid na kome je naslikan lik osuđenika za ratne zločine RATKA MLADIĆA bacila jaja. Pun iznos novčane kazne bio je 100.000 dinara, što je oko 800 eura, odnosno sto dana zatvora jer se jedan dan računa kao 1.000 dinara, ali s obzirom na to da nije moguće biti više od 60 dana u zatvoru za prekršaj, onda je bilo predviđeno da se ostalih 40.000 dinara namiri zaplenom novca sa računa ili imovine. Advokat AIDE ĆOROVIĆ, ALEKSANDAR OLENIK, naglašava za Novosti da do dobijanja rešenja za odlazak u zatvor pravna procedura gotovo da nije postojala jer je održano samo jedno ročište na koje je Ćorović pozvana.

— Nije bilo nikakve procedure. Ona je tad objasnila da nije gađala zgradu nego ratnog zločinca i da tu nije bilo kršenja zakona. Pounudili smo dokaze, predložili svedoke novinare i aktiviste, kao i snimke događaja. Ti snimci su opšte poznati jer su ih sve televizije više puta puštale i tu je moglo da vidi šta se desilo, tako da nisu morali dodatni dokazi ni da se izvode – objašnjava on.

Svejedno, dodaje, niko od njih nije pozvan da svedoči, iako je sud, ističe Olenik, morao obrazložiti zašto neće da izvede dokaze. Policajce koji su taj dan bili na licu mesta i to u civilu, sud je pozvao i saslušao, govori Olenik. Podsetimo, Aida Ćorović opirala se prilikom udaljavanja od zida jer se oni koji su je udaljavali nikad nisu predstavili pa je mislila da je reč o huliganima, što je više puta ponovila. Od momenta njenog davanja iskaza pred sudom prošlo je skoro dve godine, kaže nam Olenik.

— Sutkinja godinu i po dana ništa nije radila i pred kraj isteka dve godine donela je presudu na 100.000 dinara – ističe naš sagovornik i dodaje da su dve godine rok za zastaru slučaja nakon čega je usledila žalba Apelacionom prekršajnom sudu koji je žalbu odbio.

Aida Ćorović i Olenik nisu se dalje žalili Ustavnom sudu što je bio slučaj sa JELENOM JAČIMOVIĆ, koja se na kaznu žalila na sledeću, višu sudsku instancu. Devetog novembra 2021., na Međunarodni dan borbe protiv fašizma i antisemitizma, aktivisti Inicijative mladih za ljudska prava najavili su da će u zajedničkoj akciji prekrećiti zid na kom se nalazio lik ratnog zločinca. Policija im je to zabranila uz obrazloženje da postoji mogućnost sukoba pristalica i protivnika skupa. Uklanjanje su tražili i stanari zgrade, ali se gradske vlasti nisu odazvale. Nakon što je u nekoliko navrata lik ratnog zločinca krečen ili dodatno 'ukrašavan' crvenom bojom, što je asociiralo na krv, ispred zida su mesecima 'visili' mladhni navijači FK Partizan, koji su se na zid i potpisali. 'Visili' su i organizovali žurke ispred zida. Nije poznato da li je to procesuirano kao remećenje javnog reda i mira.

Sam Mladićev lik je nestao sa zida tek nakon 3. maja prošle godine i masovnog ubistva u Oš Vladislav Ribnikar, Duboni i Malom Orašju. Zid je tristotinjak metara od škole, a na njemu je prvo osvanuo mural protiv tv Pink-a, da bi se naknadno i to prekrećilo i danas nema ni traga Ratku Mladiću. Ostao je u presudama i ružnim sećanjima, ali prvenstveno onih koji su ostali bez očeva, braće, sinova, rodbine, prijatelja, a njih je prema presudi Haškog tribunala više od 8.000.

■ Dejan Kožul

Luftanje zraka

SAMO sedam država ispunjava međunarodne standarde kvalitete zraka, a zagađenje zraka je i smrtonosno i pogoršava uvjete života tamo gdje postoji i ima utjecaja na ekonomske aktivnosti što, pak, također utječe na kvalitetu života stanovništva. Podatke za 2023. objavio je i ove godine IQAir, podatci su prikupljeni u 134 države i regije, a sedam država koje ispunjavaju standarde Svjetske zdravstvene organizacije su: Australija, Estonija, Finska, Grenada, Island, Mauricijus i Novi Zeland. IQAir je švicarska organizacija specijalizirana za praćenje kvalitete zraka koja prikuplja podatke s više od 30 tisuća nadzornih stanica raspoređenih u cijelom svijetu.

Dobra vijest je da je zrak generalno mnogo čišći nego što je bio u većem dijelu prošlost stoljeća obilježenom silovitom industrijalizacijom i sagorjevanjem fosilnih goriva. Loša vijest je, osim te da gotovo nitko se zadovoljava standardne WHO-a, ta što postoje mjesta na kojima ja razina onečišćenja iznimno visoka, dakle iznimno opasna po zdravlje ljudi. Standardna razina zagađenja u Bangladešu 15 je puta veća od dopuštene, u Pakistanu 14 puta, Indiji deset puta, slijede Tadžikistan i Burkina Faso s devet puta većim zagađenjem zraka od dopuštenog.

Znatno onečišćenje zraka bilježi se i u nekim zemljama u kojima se to ne bi očekivalo. Primjerice, Kanadu se tradicionalno smatra zemljom čistog zraka u zapadnom svijetu, a u njemu je postala najgora, uvelike zbog katastrofalnih šumskih požara koji su poharali zemlju i posljedično rezultirali golemom emisijom opasnih čestica u zrak. I Kina bilježi regresiju. Za vrijeme pandemije Covida-19 u toj je zemlji, čiji su gusto napučeni dijelovi tradicionalno veoma zagađeni, stanje u njoj je itekako poboljšano. No, obnova ekonomske aktivnosti nakon pandemije dovelo je povećanja otrovnih čestica u zraku za 6,5 posto.

Procjenjuje se da od bolesti prouzročenih udisanjem onečišćenog zraka godišnje umre oko sedam milijuna ljudi u svijetu, što je više nego od AIDS-a i malarije zajedno. I iz liste zemalja s najzagađenijim zrakom jasno je da su najteže pogođene gusto naseljene zemlje koje se ekonomski ubrzano razvijaju što je posljedica raširenog i masovnog korištenja prljavih fosilnih goriva u industriji, za rasvjetu, kuhanje i grijanje. Afrika je velika tamna mrlja istraživanja. Više od trećine njenih stanovnika živi u područjima koja uopće nemaju stanice za mjerenje kvalitete zraka. WHO je smanjila 2021 dopuštenu količinu opasnih čestica s pet mikrograma po kubičnom metru na 2,5. Po tom novom standardu mnoge zemlje više ne zadovoljavaju kriterije, posebno u Europi gdje su mnoge zemlje znatno poboljšale kvalitetu zraka u posljednjih 20 godina. Što se tiče Hrvatske, u njoj je zrak onečišćen nešto iznad dopuštene razine.

■ T. Ponoš

PERSONA NON CROATA

Novi čelnik Laburističke stranke u Walesu je VAUGHAN GETHING. Ništa čudno, tamošnji su laburisti birali novog vodećeg čovjeka pa su ga i izabrali, a on će postati i prvi čovjek djelomično autonomne velške vlade i njezin prvi crni čelnik. 'Danas okrećemo novu stranicu u knjizi povijesti naše nacije. Ne samo zato što imam čast da postanem prvi crni lider u europskoj zemlji, nego zato što je došlo do smjene generacija', izjavio je Gething koji je rođen u Zambiji. Čestitao mu je čelnik britanskih laburista koji bi trebali pobijediti na nacionalnim parlamentarnim izborima, kao i premijer RISHI SUNAK koji bi na tim izborima trebao izgubiti.

■ T. P.

Sjever kakav je nekad bio

Turistička industrija na Arktiku izgrađena je na romantičnoj ideji 'divlje' prirode. No arktička divljina danas je pretvorena u nešto lijepo i spektakularno, a Arktik je postao mitološki topos koji počiva na iskorištavanju autohtonog stanovništva i njegove kulture

TROMSØ, grad u Norveškoj 350 kilometara iznad arktičkog kruga, u kojem sam ove zime boravila tri mjeseca, promovira se kao 'arktička prijestolnica', iako se time potpuno zanemaruje ruski Arktik i činjenica da je Murmansk mnogo veći od svih norveških arktičkih gradova. Arktik se u cjelini donedavno smatrao nerazvijenom i provincijskom regijom, no 'ikonički' *eventi* kao

što su Međunarodni filmski festival Tromsø i festival Barentsov spektakl u Kirkenesu na granici s Rusijom te proglašenje grada Umeå u sjevernoj Švedskoj Europskom prijestolnicom kulture 2014., dovode te stereotipe u pitanje.

Koncept Sjevera oduvijek je bio oblikovan kolonijalnim percepcijama, romantičnim predodžbama o egzotici, mitovima o ljepoti i divljini. Stoljećima su istraživači,

umjetnici i znanstvenici opisivali krajolike Sjevera kao neukročene, zastrašujuće i spremne za osvajanje. Arktičko je područje dugo bilo povezano s herojskim polarnim istraživanjem. Mnoge stereotipne europske slike Arktika – kao praznog, divljeg, 'netaknutog', nepoznatog, čudnog, nedostupnog, opasnog – potječu upravo iz razdoblja kada su polovi viđeni kao posljednji neistraženi teritoriji svijeta. Međutim, pripadnici naroda Sámi ta područja tradicionalno već stoljećima koriste za uzgoj sobova. Stanovnici arktičkih regija znaju da 'divljina' uopće nije divlja, već mreža važnih točaka temeljenih na aktivnostima i rutama između njih. Početkom 20. stoljeća koncepti netaknute prirode stopili su se pak s idejama imperijalizma i iskorištavanja resursa. Danas je Arktik industrijaliziran i urbaniziran, a autohtoni narodi sada se natječu s neoimperijalnim interesima za vlasništvo nad svojim prostorima, protiveći se konceptima 'divljine' i 'krajolika' koji dominiraju diskursom o nordijskim krajevima. S druge strane, rastuća turistička industrija na Arktiku danas je izgrađena upravo na romantičnoj ideji 'divlje', netaknute prirode – regija se reklamira kao 'posljednja prava divljina u Europi', što podsjeća na naš 'Mediteran kakav je nekad bio'. Međutim, arktička divljina sada je pretvorena u nešto lijepo i spektakularno, bez traga starijih mitova o neprijateljskom, mračnom i negostoljubivom krajoliku punom opasnosti i užasa, mjestu naseljenom tuljanima i polarnim medvjedima, a ne ljudima. Arktička 'magija' nedavno je 'otkrivena', Arktik je postao mitološki topos koji uvelike počiva i na iskorištavanju autohtonog stanovništva i njegove kulture.

Jedna od kontroverzi oko Arktika upravo je povijesno nasljeđe kolonijalizma i tretman Sámiya (kođ nas poznatijih pod nazivom Laponci, no taj termin oni smatraju pogrdnim zbog konotacija koje je poprimio u nordijskim jezicima poput 'neobrazovanih', 'zaostalih' i slično). Oni se često pojavljuju u turističkim promidžbenim materijalima kao dekor, dodaci u pozadini koji donose malo lokalnog autohtonog kolorita. Kultura Sámiya pretvorena je u turističku atrakciju, zapravo jednu od najjače artikuliranih turističkih atrakcija u sjevernim regijama, i pojavljuje se kao idealizirana, pojednostavljena tradicionalna autohtona kultura koja se kao proizvod ili roba prodaje kao jedinstveno iskustvo i dio 'arktičke magije'. Turistima se obećavaju 'duhovni doživljaji', u kojima se autohtona duhovnost suprotstavlja zapadnjačkom iskustvu, da bi je se potom prodavalo New Age turistima u obliku 'šamanskih' predmeta i praksi te kroz tradicionalnu arhitekturu i ruktvorine kao uzvišeno iskustvo drugog svijeta, ispunjavajući kolonijalne želje zapadnjačke mašte. Tako turistički 'paketi' poput dekontekstualiziranog tematskog Sámi-parka u Karasjoku u Norveškoj prikazuju ahistorijski i depolitizirani 'tradicionalni' stil života pružajući neautentičan prikaz kulture Sámiya u svrhu nuđenja 'autentičnog' doživljaja.

Primjeri turističkih atrakcija specifičnih za Arktik su i utrke psećih zaprega kao što su popularna Finnmarksloppe i promatranje kitova ('iskusite divljinu, budite dijelom prirode, a ne da je samo gledate!'), koje su organizacije za zaštitu okoliša rekonceptualizirale iz resursa koji se lovi i iskorištava u vrstu koju treba spasiti, što je i u interesu turizma. Još jedna 'ikonička' turistička atrakcija je polarna svjetlost, *aurora borealis*, koju turistička industrija promovira kao dio lokalne ponude. Brojni strani studenti u Tromsøu rade kao *aurora*-vodiči u specijaliziranim au-

tobusnim turama po okolici grada, a turizam u gradu za vrijeme mračnih zima (od kraja novembra sunce više ne izlazi i zalazi pa je grad prekriven gotovo potpunim mrakom) praktički ovisi o 'lovcima' na auroru. Boravite li u Tromsøu upravo u tim mjesecima, fascinirat će vas turisti koji uglavnom dolaze u taj izolirani, ledeni grad iz istog, jednog jedinog razloga – *aurore*, percipirane kao 'nešto nevjerojatno što morate doživjeti jednom u životu', dok lokalci potihno, kao naši Dalmatinci, njurgaju protiv posjetitelja i njihove opsije.

Arktički gradovi nalaze se u neposrednoj blizini prirode i donekle i sami jesu priroda. Njihovi stanovnici većinu svog slobodnog vremena tijekom cijele godine provode u prirodi. Posebna kvaliteta tih gradova je lak pristup sportskim aktivnostima kao što su skijanje ili planinarenje. U proširenoj arktičkoj urbanosti, stanovnici definiraju svoje živote u gradu na teritoriju širem od strogih administrativnih granica: u odnosu na promjene godišnjih doba u okolnom krajoliku (vrijeme provedeno uz različite aktivnosti na otvorenom), promjenjive svjetlosne uvjete i cikličke promjene u prirodi (ribolov, branje bobica, lov itd.).

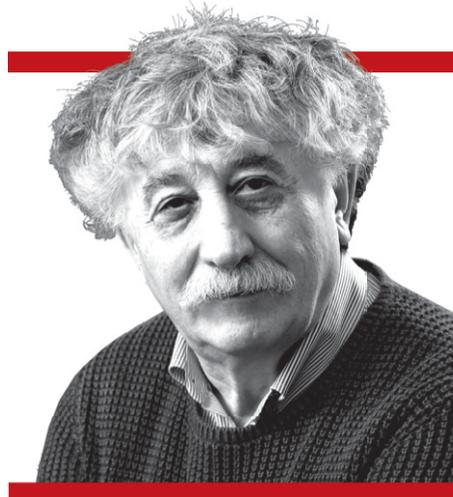
Sjeverni krajolici podložni su različitim interesima stočara, industrijalaca, ribara i vlada – ali također i pogledima turista. Arktički teritoriji percipiraju se kao otvoreni za industrijsko iskorištavanje i brzu zaradu, poput američkog zapada nekoć. Sukob interesa između eksploatacije prirodnih resursa

Boravite li u Tromsøu u mračnim zimskim mjesecima, fascinirat će vas turisti koji uglavnom dolaze iz istog razloga – *aurore*, percipirane kao 'nešto što morate doživjeti jednom u životu', dok lokalci potihno njurgaju protiv posjetitelja i njihove opsije

i turizma može se primijetiti u mnogim područjima – i turizam i rudarska industrija nastoje koristiti prirodu kao resurs, ali je prvome u interesu njeno očuvanje. Međutim, turistička industrija također dovodi do daljnje komercijalizacije i, moguće, neodrživog broja turista koji preplavljaju prostor i ugrožavaju prirodu. Čak i neka mjesta u udaljenim središnjim visoravnima Islanda dosežu granice svojih kapaciteta, pa se tamo vode rasprave o ograničenju broja turista kako bi se očuvale prirodne ljepote. I u Tromsøu se trenutačno razmatra uvođenje turističkog poreza kako bi se smanjio pritisak posjetitelja na infrastrukturu i prirodu. Ovdje se dakle susrećemo s temeljnim problemom arktičkog turizma. Što više turista dolazi u potrazi za netaknutom divljinom i autentičnošću, to su upravo te kvalitete ugroženije i prijeti im nestanak. Ukratko, neodrživi broj posjetitelja prijeti uništiti upravo tu 'čaroliju' koja ih je na Arktik i dovela. ■

Polarna svjetlost – glavna atrakcija za vrijeme mračnih mjeseci

MAKSIMIR
I MIROGOJ

PIŠE Sinan Gudžević

Njemački političari, kulturni rukovodioci i mediji zovu skandalom ono što su Yuval Abraham i Basel Adra kazali o onome što su snimali. A to što su snimali dokument je neporeciv i u njemu je pokazano kako izraelska vojska ruši kuće jedne zajednice od dvadeset sela. U jednom od tih sela rođen je i rastao režiser i snimatelj Adra

Njemački aplauz

DA je danas živ JUAN LUIS VIVES, autor jedinstvene knjige o uzrocima propadanja umijeća i umjetnosti, možda bi napisao i poglavlje o propadanju njemačkog ustava. Dva važna paragrafa toga ustava su više puta skršena, te ne važe onako kako su važila. Već vidim kako mi poneki stručnjak odmah objašnjava kako nije baš tako, kako treba vidjeti šta se pod time i time smatra. Na primjer šta je to 'dostojanstvo čovjeka'. Nije to renesansna književna vrsta, nego je, kako je neko napisao, rajski izraz nastao nakon pakla. Njime počinje Njemački ustav: *Dostojanstvo čovjeka je neprikosnoveno. Njega poštovati i štiti obaveza je svih državnih tijela. Njemački narod se stoga zalaže za nepovrediva i neotuđiva ljudska prava kao osnovu svake ljudske zajednice, pravde i mira u svijetu.*

Od jesenas smo više puta vidjeli da obavezu da štiti dostojanstvo čovjeka ne poštuju državna tijela Njemačke. Bezosjećajnost i bezobzirnost prema palestinskim žrtvama ispunila je njemački javni prostor. To je sve zavedeno odozgor, od političkog vrha, a sprovodi se putem svih medija. A ne iziđe na dobro onima koji se protiv toga pobune.

Vidio sam film 'No Other Land' koji je februara nagrađen nagradom filmskog festivala Berlinale za dokumentarni film. Film je načinilo četvero ljudi: YUVAL ABRAHAM, BASEL ADRA, HAMDAN BALLAL i RACHEL SZOR, dva Palestinca, jedan Izraelac i jedna Izraelka. Dok se o filmu, sve u svemu, malo šta kazalo, velika se buka u Njemačkoj podigla oko izjava dvojice nagrađenih autora. Na pozornici su se pojavili Yuval Abraham i Basel Adra. Televizije njemačke, štampa i internet su javili kako je Berlinale završen političkim skandalom. Da vidimo šta su nagrađeni režiseri kazali. Basel Adra: 'Za mene je jako, jako teško da slavim, dok desetine hiljada ljudi moga naroda u Gazi biva raskomadano i masakrirano. Molim odavde, iz Berlina, Njemačku da poštuje poziv Ujedinjenih nacija i ne šalje oružje Izraelu.' Yuval Abraham je kazao kako će on i njegov prijatelj za dva dana iz Berlina poći svako svojoj kući, a njih dvojica, ondje gdje žive, nisu ravnopravni, iako su udaljeni na pola sata jedan od drugoga. On sam živi tamo gdje vlada civilno pravo, on se može slobodno kretati, ima glasačko pravo, a njegov prijatelj je pod vojnim režimom i ne može se slobodno kretati niti ima pravo da glasa. Jer njegov prijatelj, kao i milioni Palestinaca živi u zatočeništvu okupacije i u aparthejdu. To gdje njegov prijatelj živi kod nas se zove najčešće Zapadna obala, a zove se i Cisjordanija ili West Bank. To je zemlja koju je Izrael okupirao.

Ovo što je rečeno mogu samo današnji njemački mediji nazvati skandalom. Nad njemačkim medijima je zavedena cenzura kojom će se u nekoj budućnosti pozabaviti istraživački mjerodavni instituti. Žrtva je peti paragraf ustava: *Svako ima pravo da usmeno, pismeno i slikom iskaže svoje mišljenje, da ga objavi te da se nesmetano koristi općim dostupnim izvorima. Sloboda štampe i sloboda izvještavanja preko radija i filma zajamčene su. Cenzure nema.*

Za one koji žive u Njemačkoj ovo je danas uglavnom mrtvo slovo na papiru. Po pitanju palestinskog pitanja u Njemačkoj vlada cenzura, to jest vlada ograničenje prava da se o njemu iskaže mišljenje usmeno, pismeno i slikom.

Njemački političari, kulturni rukovodioci i mediji zovu skandalom ono što su Yuval

Yuval Abraham
i Basel Adra na pozornici
festivala Berlinale.
Foto: Richard Hübner/
Berlinale 2024.

Abraham i Basel Adra kazali o onome što su snimali. A to što su snimali dokument je neporeciv i u njemu je pokazano kako izraelska vojska ruši kuće jedne zajednice od dvadeset sela. U jednom od tih sela rođen je i rastao režiser i snimatelj Adra. On dokumentira razaranje domova i rušenje škole koje su seljani podigli svojim radom. Bageri i buldožeri sve to ravnaju sa zemljom, jer, kažu, izraelska vojska na tom području treba da gradi manevarski poligon. A to nije područje Izraela, to je Zapadna obala, ili Cisjordanija, ili West Bank. O tome šuti njemačka televizija i njemačka politika. Film je sniman od 2019. do 2022. U filmu se vidi kako policajac puca u prsa Palestinca HARUNU, koji ne umire odmah, već nakon tri godine, a sve tri je bio nepokretan od metka koji ga je pogodio u kičmu.

Javio se, naravno da se javio, i izraelski ambasador u Njemačkoj. On samouvjereno, kao vrhovni cenzor, proziva i prekori jeva njemačku kulturnu elitu i soli joj pamet o tome šta smije i ne smije dopuštati da se prikazuje i da se kazuje. Navodnu šutnju te elite naziva zaglušujućom. Toj je eliti pamet dovoljno posoljena dok mjesecima gleda kako građani njemačkih gradova masovno subotom ili nedjeljom izlaze na ulice da protestuju protiv njemačke desnice, a šuti dok za to vrijeme njihova država opskrbljuje oružjem najužasniju desnicu današnjega svijeta, onu koja vlada Izraelom. Javio se i izaslanik za pitanja antisemitizma i objavio kako su inozemni filmaši zloupotrebili svoje pravo na gostovanje. Ni gradonačelnik Berlina nije ostao nijem, obećao je istragu, pridružio mu se ministar pravosuđa. Šta bi istraživali, nisu rekli. Možda bi istraga utvrdila da autorima treba zabraniti da govore o svom djelu?

AMINISTRICA kulture i medija CLAUDIA ROTH je zaslužila nominaciju za glupost godine. Kad su novinari objavili kako je ona aplaudirala na govore dvojice dobitnika, tri dana kasnije je objavila kako je aplaudirala isključivo i samo Izraelcu. Nikome nije palo na pamet da joj kaže kako je Izraelac Abraham u obraćanju bio oštrij od Palestinca Adre, jer je spomenuo ono na šta izraelske sačekuše odmah skaču i na takve ljude, kao na mokre flaše, lijepe etikete 'antisemitizam' i 'anticionizam': spomenuo je bezočnu okupaciju palestinskih naselja i aparthejd prema Palestincima. Njemačka ministrica kulture ne može u toj stvari biti ni približno kompetentna kao Izraelac Yuval Abraham: on živi u zemlji gdje se sprovodi ono što svakim danom viđa i što ga vrijeđa

kao čovjeka, pa to snima i objavljuje. On to gleda od rođenja, on ne sjedi ni u kakvom berlinskom studiju i smišlja filmske scene, on je svoje snimao četiri godine po selima. U njegovom filmu nema glume, izraelski vojnici igraju sami sebe kao i palestinski seljaci. U filmu se sve vidi, šta se ne vidi čuje se: kad kamera drhti, znači da su ga napali oni koje snima, a to su izraelski vojnici.

U filmu se vidi dio strave u kojoj živi palestinski narod na Zapadnoj obali. Izraelska vojska mu ruši kuće, ruši mu sve ono što je izgradio da bi u tome živio, bolje reći životario. Vrhovni sud Izraela je 2022. odlučio da baš na području od dvadeset sela, na lokalitetu Masafar Yatta, na površini od tri hiljade hektara napravi vojni poligon. Stanovnike sela vojska prinuđuje da napuste svoje kuće i naseljavaju se po pećinama, vojska im cementira bunare iz kojih uzimaju vodu i sječe im vodovodne cijevi. Ne da im da uvedu struju. Sve pod izgovorom da nemaju dozvolu za bunar, za vodu, za gradnju kuće. A dozvole za to daju izraelske vlasti, na zemlji koja nije Izrael, nego ju je Izrael okupirao. To ne spominje ni njemački kancelar, ni ministrica kulture, ni ministar pravosuđa. U filmu se vidi kako je negdje ranije, na nekoliko minuta selo posjetio TONY BLAIR, raniji britanski premijer, a sada mirovni izaslanik za Bliski istok. I njegov prohod kroz selo prošao je kao mnogo šta što su Britanci načinili u zemlji nazvanoj Palestina mandataria.

Sve se u filmu odigrava mnogo prije 7. oktobra 2023. Jedino se na kraju filma čuje vijest iz radija da su Izraelci napali Gazu. Sve je snimljeno na području koje je okupirala izraelska vojska i koja nema namjeru da ga napusti. Izraelski mediji su odmah nakon njegova pojavljivanja na Berlinaleu prozvali Yuvala Abrahama antisemitom i ko zna čime još, a on je u izjavi za engleski Guardian kazao kako ga je neki ološ koji dan kasnije tražio kod kuće u Izraelu.

Juan Luis Vives, red je da završim s njime, piše u poglavlju o propadanju građanskog prava ovako: 'Kod nas većina zakona odobrava rat. U Novoj Indiji ljudi se protive ratu. Spartanski zakoni su bili potpuno ratni, zbog čega su ih filozofi s pravom kudili. U onim krajevima koji bez trgovine ne bi mogli opstati, kao u Belgiji, zakoni su naklonjeni trgovini.' Vives, sin silom pokrštenih španskih Jevreja, ovo piše u Belgiji. Da je danas živ, vidio bi u šta su se vrgnuli zakoni zemalja koje spominje. Nama ostaje da se sjetimo jednog mjesta iz HORATIJEVIH 'Oda', koje i Vives rado navodi:

*No čemu zakoni šuplji/ kad nema morala...?
(Quid leges sine moribus/vanae proficiunt...?)* ■

61. goranovo proljeće

61. GORANOVO PROLJEĆE / ZAGREB – LUKOVDOL – RIJEKA / 20. – 23. 3. 2024.

SUDIONICI:

SANJA BAKOVIĆ, VID BEŠLIĆ, ADAM BORZIČ (ČEŠKA), XI CHUAN (KINA), TUDOR CREȚU (RUMUNJSKA), GÖKÇENUR Ç (TURSKA), CLAUDE FAVRE (FRANCUSKA), ORSOLYA FENYVESI (MAĐARSKA), ROLANDO KATTÁN (HONDURAS), DRAŽEN KATUNARIĆ, MIROSLAV KIRIN, ENES KIŠEVIĆ, JAKUB KORNHAUSER (POLJSKA), ANDRIJANA KOSLAJTMAN, SANJA LOVRENČIĆ, SILBA LJUTAK, FRANCA MANCINELLI (ITALIJA), SONJA MANOJLOVIĆ, JAMES MEETZE (SAD), LARA MITRAKOVIĆ, KEMAL MUJIČIĆ ARTNAM, SAŠO OGNENOVSKI (MAKEDONIJA), SANDRA POLIĆ ŽIVKOVIĆ, ZORAN PREDIN (SLOVENIJA), IVICA PRTENJAČA, BRANKICA RADIĆ, MAGDALENA ŠIPKA (ČEŠKA), JAN ŠKROB (ČEŠKA), DINKO TELEĆAN, ALBENA TODOROVA (BUGARSKA), PREDRAG VRABEC, JAN WAGNER (NJEMAČKA), KAREN MCCARTHY WOOLF (UK)

Srijeda, 20. 3., 19 h, Zagrebačko kazalište lutaka, Ulica baruna Trenka 3, ZAGREB

Veliko čitanje: poezija s četiri kontinenta. Studenti Muzičke akademije izvest će kratka komorna djela na stihove Gorana Kovačića. Prikazat ćemo dva pjesnička filma iz selekcije berlinskog Zebra Poetry Film Festivala. Minikoncert odsvirat će legendarni slovenski kantautor **Zoran Predin**.

Četvrtak, 21. 3., 12 h, Dom kulture Lukovdol, LUKOVDOL

Dodjela nagrada Goranov vijenac i Goran za mlade pjesnike te nagrada učenicima osnovnih i srednjih škola. Dodjelu će popratiti glazbeni i folklorni program sekcija SKUD-a Ivan Goran Kovačić.

Četvrtak, 21. 3., 18.30 h, Antikvarijat Ex libris, Riva Boduli 3 b, RIJEKA

Program posvećen platformi Versopolis, europskoj mreži pjesničkih festivala s četrdesetak partnera, koja promiče nove i zanimljive europske glasove.

Četvrtak, 21. 3., 19.30 h, Antikvarijat Ex libris, Riva Boduli 3 b, RIJEKA

Predstavljanje knjige Zorana Predina *Bezgrešna* (Fraktura, 2024). Uz autora, sudjeluju prevoditeljica Jagna Pogačnik i Marko Pogačar.

Petak, 22. 3., 19 h, Dvorana Mjesnog odbora Kozala, Volčičev trg 2, RIJEKA

Veliko čitanje u Rijeci. Uz ovogodišnje laureate, nastupa još dvadesetak pjesnikinja i pjesnika, domaćih, europskih i svjetskih, s četiri kontinenta.

Minikoncert: Zoran Predin

Subota, 23. 3., 19 h, ADU, scena F22, Frankopanska ulica 22, ZAGREB

Zatvaranje festivala donosi nastupe ovogodišnjih laureata te niza izvrsnih domaćih i stranih festivalskih gostiju. Za glazbenu podlogu za vrijeme čitanja i solo minikoncert zaduženi su **Maja Rivić** i **OAZA mix trio**.

Ulaz na sve festivalske programe je besplatan.

Početak kraja

Očekivanja profita postaju sve niža, a posljedični moralni kolaps povezan je sve više s prevarom, krađom i prljavim trikovima, što potiče dezintegraciju i krizu. Hoćemo li onda u doglednoj budućnosti izaći iz kapitalizma? Na to pitanje Meštrovićeva knjiga ne daje jednoznačan odgovor

PRED nama je 'Prema kraju', još jedna knjiga povjesničara umjetnosti i društvenog teoretičara MATKA MEŠTROVIĆA, autora koji usprkos zavidnoj dobi i dalje neumorno stvara. Pritom je riječ o svježim teorijskim prinosima, koji donose uvid u najrecentniju teorijsku produkciju. Kako piše jedan od recenzenata knjige PAŠKO BILIC to je 'svojevrsni *reader* antikapitalističke kritike, implicitni poziv da se ukupnost čovjekovog povijesnog iskustva sagleda, naročito u prevladavanju prepreka osmišljavanju pravednijeg društva'.

Knjiga je podijeljena u osam poglavlja, od kojih svako donosi pet mikroeseja, a teme kojima se bavi su fenomenologija političke sfere, determinizam robne forme, tehnološke implikacije reprodukcije kapitala, idejni i intelektualni eskapizam, sve do problema digitalnih platformi. Tekst je gust, prožet obilnim citatima iz recentne literature, a njime dominira teorija zajedničkog, kognitivni kapitalizam i slične struje u lijevoj misli koje su izložene kritici. Tako autor u prolegomeni započinje iznošenjem teorije HARDTA i NEGRIJA, a njihov pojam mnoštva kasnije će biti izložen kritici s obzirom na to da se ne zna koje klase obuhvaća. Sve počinje tezom da ni najmoćniji društveni pokreti danas ne govore o vodstvu. Ključne funkcije, odlučivanje i okupljanje, ne zahtijevaju centralizirana pravila i mnoštvo ih može ostvariti demokratski, zajednički. To ne znači da je vodstvo isključivo, ali je obrnut polaritet u povezivanju horizontalnog pokretanja i vertikalnog vođenja. Zatim slijede poznati stavovi o tome kako se ključna borba na tlu društvene proizvodnje odvija oko upotrebe, upravljanja i prisvajanja zajedničkog: 'Potvrđuje se pravo na prisvajanje zajedničkog kao privatnog vlasništva, što je početno načelo kapitalističke ideologije... Na čelu ekstrakcijskih procesa, destruktivnih za zemlju i za društvene eko-sustave koje zarobljavaju, nalaze se financije.' Pretvaranje zajedničkog u privatno, nametanje monopola u odlučivanju o njegovoj upotrebi i razvoju sputava budućnost, buduću produktivnost. Ono zajedničko može biti zajednička briga, mnoštvo može preuzeti odgovornost za cjeloviti razvoj. Preuzimajući vlast mnoštvo bi moralo proizvesti nezavisne institucije koje demistificiraju identitete i središnje mjesto moći, raskrinkati državnu moć i izgraditi

nesuverenske institucije, promičući subverzivne borbe. Meštrović na tragu Hardta i Negrija razvija ideju da mnoštvo, ako želi preuzeti vlast, mora prije svega izmisliti nove, nesuverene institucije. U takvom konceptu 'autonomija političkog' ne može biti sredstvo poticanja progresivnih ili revolucionarnih projekata, već im je primarna prepreka. Moć valja definirati 'odozdo', sa stajališta podređenih, čije se znanje transformira kroz otpor i borbu za oslobađanje od dominacije onih 'gore'. Kritika toga koncepta već je dobro poznata, a Meštrović se na nju osvrće kasnije u knjizi.

Robna vrijednost fetišistički je oblik bez sadržaja, ravnodušan spram svakog sadržaja, pa su upravo stoga njegovi učinci tako destruktivni, piše njemački filozof ANSELM JAPPE. Valja shvatiti iracionalni karakter kapitalizma, koji je posljedica njegove tautološke svrhe i temeljne praznine. Ubilačke ideologije – rasizam, etnocentrizam, antisemitizam, religijski fundamentalizmi – nisu inkompatibilne s robnom racionalnošću. One su njeno naličje. Što se društvo više zasniva na robu, radu i novcu, to više uništava životne izgled.

Odnos prema radu/djelu u društvenoj stvarnosti realna je metafizika, smatra francuski filozof BENOÎT BOHY-BUNEL. Prema

njemačkom filozofu ROBERTU KURZU kod tradicionalnih marksista način cirkulacije definira kapitalizam, a proizvodnja je trans-historijska i ontološka osnova. Ideja da bi proletarijat mogao 'prisvojiti' proizvodne snage 'takve kakve su' dio je mistike tradicionalnog marksizma koja ontologizira rad. Ima tu još provokativnih misli. MARXOVA teorija, ističe Kurz, i dalje ima najveći potencijal jer društvenu emancipaciju nalazi u transformaciji dominantnih oblika društvene reprodukcije i društvenih odnosa, što sadrži pristup radikalnoj 'kritici sistema' s obzirom na to da ne brka krizu sistema sa 'zlom voljom' pojedinaca ili grupa. Sadašnja usredotočenost na 'narod' u opoziciji prema korumpiranoj eliti nije ono što bi nas trebalo zabrinjavati u kontekstu rastućeg populizma. Ako je populizam vizija o tome kako donositi kolektivne izbore a da oni budu opravdani i legitimirani, onda nas kod populizma najviše treba zabrinjavati u kojoj mjeri on nastoji zaobići reprezentativne institucije u ime 'narodne volje'. Poistovjećivanje volje nekih ljudi s voljom čitavog naroda prepreka je demokraciji, a ne njen korektiv.

Režim akumulacije u kojem je proizvodnja vlasničkih udjela preuzela ulogu osnovne industrije nastao je osamdesetih godina kao odgovor na krizu vrednovanja vrijednosti. Odnos između obrtnog i fiktivnog kapitala posve je izvrnut. Neki autori konstatiraju da je sadašnje bogatstvo kapitalističkog društva temeljeno na predviđanju budućnosti kakvu ono zasigurno nema. Ti autori tvrde da je proces re-produkcije doživio radikalnu reorganizaciju na temelju mikroelektronike. Rad je izgubio središnju ulogu, a primjena znanosti u proizvodnji postala je temeljna proizvodna snaga. Danas je rana upotreba buduće vrijednosti u obliku fiktivnog kapitala dio normalnog funkcioniranja kapitalizma. Dok je u prošlosti stvaranje fiktivnog kapitala uglavnom služilo kao podrška procesu kapitalističke valorizacije, njegova se uloga s urušavanjem osnova tog procesa promijenila. Fiktivni kapital postao je motor akumulacije, a proizvodnja robe za konkretna tržišta ovisna varijabla. Tome valja dodati deregulaciju, fleksibilizaciju rada i slabljenje sindikata u slijedu neoliberalnih politika. Presudna je bila činjenica da je težište akumulacije kapitala od iskorištavanja rada prešlo na financijska tržišta. Time je, tvrde ti autori a Meštrović

prenosi, proizvod radne snage izgubio status temeljnog proizvoda akumulacije kapitala i postao zavisna varijabla u dinamici fiktivnog kapitala. U toj situaciji prodavači robe radne snage postaju svjesni ovisnosti o fiktivnom kapitalu, ne samo u kriznim momentima, nego i u normalnom tijeku akumulacije. Problem više nije u razvoju proizvodnje zbog stvaranja novih mogućnosti valorizacije kapitala, nego u neprekidnom umnožavanju vrijednosnih papira koji predstavljaju prava na buduću vrijednost. Trenutačna razina dobiti na određenoj lokaciji proizvodnje utoliko je samo vanjsko mjerilo. Činjenica da se proizvodna baza smanjuje nije važna, smatra NORBERT TRENKLE, jer su za akumulaciju fiktivnog kapitala stvarne posljedice na realnu ekonomiju sekundarne. Presudna su očekivanja budućih profita u trenutku kada se dionice ili vlasnički vrijednosni papiri prodaju ili zamjenjuju. Na djelu je prepriječena društvenost. Kritizirati političku ekonomiju znači razjasniti uvijete za djelotvornu kritiku teorijske svijesti i priskrbiti sredstva za drugačije razmišljanje. Ekonomske kategorije, kako se predstavljaju akterima kapitalističkog društva, tek su privid i ne daju objašnjenje njihova stvarnog položaja u dramaturgiji kapitala. Kritika političke ekonomije nije naprosto drukčija politička ekonomija, nego njena dekonstrukcija.

Razlikujući scijentističko-deterministički marksizam od kritičko-emancipacijskog marksizma PETER CRITCHLEY brani tezu da je Marx razvio ne samo praktičku kritiku postojećeg sustava kapitala nego i emancipacijski projekt oporavka ljudske subjektivnosti iz otuđenih oblika društvenosti. Marksizam kao revolucionarno-emancipacijski projekt u tom smislu ostaje intelektualno i politički najuvjerljivija nada u borbi protiv vladavine kapitala, smatra Critchley a Meštrović prenosi.

PRESKOČIMO sada dobar dio knjige i recimo još koju o fenomenu digitalnih platformi. Osim što nas umrežuju, one su i motor radikalnih transformacija. Potkopavaju demokraciju i našu privatnost te promiču tvrtke bez imovine i njihovom dematerijalizacijom do krajnjih granica šire novi oblik podjele rada (*gig economy*) i brišu profesionalni identitet radnika. Digitalne platforme zavaravaju svoj svijet. Iza diskursa o slobodi, horizontalnosti i dijeljenju uspostavljaju se globalni lanci vrijednosti koji se nameću kao bitna treća strana. Dolazi do polarizacije i pojačanja asimetrije moći nad tržištima roba i usluga, ali i na raznim nacionalnim tržištima rada, kao što piše ANNE-MARIE NICOT.

Je li kapitalizam na umoru, pita se pri kraju svoje knjige Matko Meštrović, aludirajući i na njezin naslov. Predodžba ROBERTA MISIKA o kraju kapitalizma je kronično zapušteni društveni sustav. To je stagnacija s niskim stopama rasta, eksplozivna nejednakost, privatizacija svega i svačega, endemska korupcija i pljačka. Normalna očekivanja profita postaju sve niža, a posljedični moralni kolaps povezan je sve više s prevarom, krađom i prljavim trikovima, što potiče dezintegraciju i krizu na problematičnim mjestima periferije. Hoćemo li onda u nekoj doglednoj budućnosti izaći iz kapitalizma? Na to pitanje Meštrovićeva knjiga ne daje jednoznačan odgovor. Ona ipak završava citatima iz djela mislioca nade ERNSTA BLOCHA, zen budističkog redovnika THICHA NHATA HANHA i pozivanjem na znanost, i to onu fizičara koji u CERN-u rade na Velikom hadronskom sudaraču. Tu se susrećemo sa kvarkovima ljepote, pa zato Meštrović može reći: 'Možda će jednom biti otkriveno i nebo kamo se milijarde ljudi nadaju stići u vječni život.' ■

prema kraju
matko
meštrović

NEDIM SEJDINOVIĆ

Kada dugo gledaš u provaliju, ona počne da gleda u tebe

Ranije sam bio kivan na ljude koji beže od stvarnosti, predosećajući da će u susretu sa njom ostati bez snova. Nekako kontam da je mudrost i uspeh sačuvati i svoje snove i ne pobeći daleko od stvarnosti. U nesrećnim društvima, kao što je naše, to je izuzetno teško

PRVA pesnička zbirka NEDIMA SEJDINOVIĆA nosi naslov 'Zapratite me za još korisnih informacija'. Do sada je objavio dve zbirke priča, jednu eseja i nebrojeno novinskih tekstova. Njegove pesme nisu kao pesme na koje ste navikli, ni po formi ni po temama. Neke su spoj dramsko-prozno-poetske forme, što je moguće novost u poeziji. Neke su dokumentarna poezija, pa deluju kao da citate stranicu Nedimovog dnevnika – na primer o Novoj godini u biblioteci kasarne, ili o druženju uz kobasice, sir i vino, 'jer vino se jede viljuškom'. Neke su komentari o aktuelnostima iz kulture, recimo o romanu 'Unutrašnje more'. Ima ih i o mačkama i psima koji sa ljudima žive u Južnom Telepu – te su najlepše.

Naslov vaše zbirke prija, zato što sadrži obećanje da ćemo, ako zapratimo vaše pesme, nešto dobiti. Konkretno, dobićemo informacije, dakle nešto bez čega se danas ne može. Šta ćemo novo saznati?

Naslov nije moj, iako nekako logično iz zbirke proizlazi. Moji predlozi kako da se knjiga zove bili su glupavi i dosadni. Konačni naziv predložio je recenzent AHMED BURIC, čuveni bosanski književnik i novinar. Odmah sam ga prihvatio. To je uobičajena fraza, frazeta sa društvenih mreža na kojima je moja poezija, u određenoj meri i bar tematski, nastajala. I trebalo mi je i tuđe invencije i hrabrosti drugoga – da je stavim na naslovnicu. Ona je u skladu sa sadržajem, kako rekoh, jer su pesme nekakva vrsta 'antipoezije' – kritičari bi rekli: igre sa žanrom. I igre sa frazama. Društvene mreže su istovremeno i otklon od stvarnosti, ali i 'dajdžestovana' surova stvarnost, u kojoj svi nešto prodaju – i robu, i informacije, i politički stav, i ukus, i bezbrojne recepte. Neko traži novac, a neko se zadovoljava 'lajkom' ili 'zapraćivanjem'. Tako sam i ja svoje 'postove', duhovitosti i pokušaje duhovitosti, ispisivao i pažljivo pratio koliko imam 'svidanja' i ko iza njih stoji. Knjiga se ispostavila kao forma uz pomoć koje možda mogu da proširim broj 'lajkova', obraćajući se drugačijoj 'ciljnoj grupi'. Sve u ovom vremenu naprasno svršenih glagola, uz pomoć kojih, kako bi to rekla pokojna BORKA PAVIĆEVIĆ, mi ne radimo nego 'odradujemo', pa i ne poštuemo nego 'isposlušujemo', pa i ne pratimo nego jednostavno 'zapratimo' pa onda algoritmi sami obave ostalo. Društvene mreže su stvorile nov jezik, ali on je kao i svakodnevni skončao u banalnostima i frazama, uz pojedine iskre jezičkih zavrzlama koje se brzo zaborave, nestanu u bespuću internetske zbiljnosti. Još uvek verujem da knjige duže žive, mada nemam niti jedan dokaz za to. Informacije koje nudim su potpuno beskorisne, kao i ogromna većina informacija kojima smo okruženi. Možda je način na koji sam ih saopštio malo drugačiji, možda sam im malo promenio smisao, a možda i nisam. Svakako će neko ko je do sada pratio samo moj novinarski rad – mada iza sebe imam i neke knjige priča – otkriti malo drugačijeg Nedima Sejdinovića, ali to mu svakako neće biti od velike koristi.

Zabluda o slavi i parama

Ono što odmah privlači po prelistavanju zbirke je forma početne pesme. Spojili ste dramsku i pripovednu formu. Da li je to nešto novo, možda vaš izum? Ili samo ja ne čitam dovoljno poeziju – što je tačno.

Društvene mreže su stvorile nov jezik, ali on je kao i svakodnevni skončao u banalnostima i frazama, uz pojedine iskre jezičkih zavrzlama koje brzo nestanu u bespuću internetske zbiljnosti. Još uvek verujem da knjige duže žive, mada nemam dokaz za to

Pisao sam poeziju još kao tinejdžer, u ono vreme kada su oko nas ječali bubnjevi budućih ratova, a mi se pravili ludi. Pa čak i objavio pokoju u nekim književnim časopisima. Kao provincijalac iz malog bosanskog mesta, sanjao sam da ću biti čuveni pesnik i pisac, i da ću imati para kao šaše. Tu zabludu ne bih menjao ni za šta na svetu. Čitao sam 'ozbiljnu literaturu', pa su i pesme bile hermetične, svakako beskrajno neinspirativne, možda čak genijalne u svom besmislu. Namerno sam ih međutim negde zaturio i zauvek izgubio. U jednom delu zbirke su i pesme o mojim 'ranim radovima', sa tzv. ironijskim otklonom. Između ostalog, i ona u kojoj pripovedam da sam mislio da će me moji poetski radovi i privrženost književnosti preporučiti da budem bibliotekar u somborskoj kasarni, nadomak ratova. A za tako što je bilo potrebno da ti stric bude general. Naravno da ovu formu nisam izmislio. Ne bih se čudio da u opštoj hiperprodukciji postoji neko negde u svetu koji je pisao ili piše iste ovakve 'uratke'. Možda čak ima i četiri mačke i jednog psa, možda i on devera sa dijabetesom i jednom nedeljno u sebe ubrizgava 'ozempik'. Ali svakako su mnogo više moje – nego one rane. U izvesnoj meri su me pred samim sobom razgolitile.

Pesme ste grupisali u cikluse i u podnaslovu svakog naveli uputstvo za čitanje. Zašto?

Iskreno, nemam pojma zašto sam to uradio. Palo mi na pamet, da možda zaradim još koji 'lajk'. A možda i jesu nekakvo uputstvo za čitanje. Možda one s početka zaista treba čitati, kako sam preporučio, 'nasamo', neke druge 'u manjim grupama', a neke su možda spremne za 'uglazbivanje' i izvođenje 'na stadionima'. Neke treba – razumljivo – 'preskočiti', a neke treba 'čitati u prisustvu policije', jer nikada ne znaš ko će kako na njih reagovati. Policija možda može da spreči incidente većih razmera.

Mačke Petunija, Žozefina II, Mica, Mehmed Baždarević i Vasil Tupurkovski, kao i pas Laza – žive ljudske živote. Šta to govori o nama i njima?

Oduvek sam voleo mačke i pse. Hranio sam ih tu gde dugo već živim, u novosadskom naselju Južni Telep, nadomak čuvenog Šodroša, na kojem se onomad dešavala neuspela revolucija. Ali, zapravo se samo

sticajem okolnosti desilo da dopustimo malo jednookoj Petuniji, crnom mačetu, da živi sa nama. Ona je, jedina, preživela porodični masakr. Prvo su njena braća i sestre zimi potražile toplinu na vrhu automobilskih guma, što ih je koštalo života. Potom je njenoj majci Jevrosimi neko polomio kičmu. Morali smo da je vodimo na eutanaziju. Dok je ležala nepokretna, pokušavao sam da je hranim. Nije mogla da jede, a druge mačke su stajale oko nje, kao da su došle u posetu bolesniku na samrti. I niko nije dirao njenu hranu. Hrana bi u drugom slučaju nestala u trenutku. Kada je Petunija počela da živi sa nama, posle samo deset dana postavio sam sebi pitanje: o, zašto pobogu nikada do sada nisam imao kućnu mačku? Zašto mi je to bilo strano? I obećao sam da ću u vezi sa tim ozbiljno da porazgovaram sa roditeljima i sa samim sobom te da tražim ispriku. A onda začas, čovek ima četiri mačke i jednog psa. To je logičan redosled poteza, ali se ipak mora negde i zaustaviti. Da ne preceniš sopstvene kapacitete. Kažem da je logičan redosled, jer kada upoznate životinje, shvatite da su one humanije od čoveka, da od mnogih ljudi imaju ubedljiviji i jedinstveniji karakter, kao i da od mnogih od nas vode uzbudljiviji život. Ovo nije mizantropija nego realnost. I nije čudno što su životinje junaci mnogih umetničkih dela, već je neobično što toga nema još više.

Nemoć poezije

Vaše pesme su o svakodnevnici. I dok čitamo na primer o komšinici koja truje mačke, oči poezije ističu njen čin. Tako po ko zna koji put dolazimo do pitanja: kolika je moć tanane i prefinjene poezije? U jednom periodu mačke u našem naselju su nestajale i pronalazene mrtve, očigledno otrovane ljudskom odlukom i rukom. Nije moglo biti drugačijeg objašnjenja, iako smo se dugo svi nadali da se dešavalo nešto drugo. Tek kada smo sa organizacijom za zaštitu životinja napravili akciju i kada je svaka kuća dobila dopis da je u pitanju krivično delo, 'pogrom' je zaustavljen. Nikada nismo saznali ko je počinitelj, a ja sam pokušao ovom pesmom pre svega sebi objasniti šta se krije u umu i strastima onoga ko ubija nezužna stvorenja. Čoveka ponese emocija, svašta bi lošega mu poželeo, ali u mojoj pesmi nebesa su se osvetila tako što je zlikovac postao žrtva internetske prevare. A zašto je to radio/la? To neću da otkrivam. Onoga koga zanima

Poezija i književnost uglavnom nemaju nikakvu moć, osim u krugovima zaverenika. Moć im može dati politika ili 'uglazbivanje'. Doduše, u igri 'jedan na jedan', mogu savladati čitaoca i napraviti od njega boljeg čoveka

Pesme su neka vrsta 'antipoezije', kritičari bi rekli: igre sa žanrom

neka pročita pesmu. Poezija i književnost uglavnom nemaju nikakvu moć, osim u krugovima zaverenika. Moć im može dati politika ili 'uglazbivanje'. Doduše, u igri 'jedan na jedan', mogu savladati čitaoca i napraviti od njega boljeg čoveka.

Poruke nudite, ali samo onom ko ih otkrije. Jedna od retkih, direktnih, ispisana je na majici Steve, majstora za bojler. Po njoj, čovek ima dva izbora: ili da spava i živi u snovima, ili da ustane i ostane bez njih. Šta se sad više isplati?

Ranije sam bio kivan na ljude koji beže od stvarnosti, s pravom predosećajući da će u susretu sa njom ostati bez snova. Bio sam sklon da ih okrivim za rastureno društvo i sve ovo što nam se poslednjih decenija nakačilo na kosti. Ali, više nisam kivan. Neko jednostavno nema hrabrosti da razume surovost koja ga okružuje, ne može to da proguta, nema želudac. Sa druge strane su oni koji žive isključivo u stvarnosti i od stvarnosti. Kada dugo gledaš u provaliju, ona počne da gleda u tebe... U pitanju su ljudi koje je stvarnost potpuno izobličila, počesto su postali čudovišta protiv kojih su, bar su bili uvereni ili uveravali druge, krenuli u borbu. Nekako kontam, a možda samo lupetam, da je mudrost i uspeh sačuivati i svoje snove i ne pobeći daleko od stvarnosti. U nesrećnim društvima, kao što je naše, to je izuzetno teško.

Zašto ste zbirku objavili baš u Zenici?

Nisam ja našao Zenicu, ona je pronašla mene. Urednik zaista dobre izdavačke kuće Vrijeme NENAD RIZVANOVIĆ 'zapratio' je neke moje poetske pokušaje i bio je uporan da ih uknjižim. Bez njega ove zbirke ne bi nikada bilo. Jako mi se svidelo to što će knjiga izaći u Zenici. Zašto bi knjige morale da izlaze u prestonicama, ko ih šljivi? Osim toga, uvek sam poštvovao 'metalce' iz Zenice, kao i fudbalski klub – 'Čelik'. Jedna od asocijacija na Zenicu je i čuveni Kazneno-popravni dom, opevan u pesmi Zabranjenog pušenja. Kada sam novosadskim prijateljima rekao da će zbirka izaći u Zenici, oni su me pitali – otkud to. Šalio sam se, rekao im da je KPD Zenica pokrenuo izdavačku delatnost. Potom sam dodao da ću dobiti i neki honorar za knjigu, što je na ovim prostorima prilično neuobičajeno. Jedan od prijatelja mi je rekao: 'Pamatori, svaka čast! Ti si stipendista Kazneno-popravnog doma Zenica, ja o tome mogu samo da sanjam!' Bio sam ponosan kada mi je to rekao. ■

Jorgovani (r: Siniša Cvetić)

(2024.)

Ivan Bosiljčić i Sloboda Mićalović kao Igor i Katarina

PIŠE Damir Radić

Kad dođu svi jarani

Respekta vrijedan film koji umješno profilira likove u kaotičnom kontekstu žurke

NE događa se često u kinematografijama s ovih prostora, a bome ni šire, da autori do 30. godine života realiziraju čak dva dugometražna igrana filma, i to ne neke studentske i/ili *underground* produkcije, nego pristojno budžetirane projekte pod okriljem relativno ugledne tvrtke. Upravo to desilo se režiseru SINIŠI CVETIĆU, rođenom 1994. u Beogradu, i scenaristu DAVIDU JAKOVLJEVIĆU, rođenom 1996. u Valjevu – prije dvije godine polučili su dugometražni prvijenac 'Usekovanje', a početkom ove novi dugi metar 'Jorgovani'. Oba filma producirao je Košutnjak film, po najprije poznat po TV-serijama, ali i po nadolazećoj 'Djeci Kozare' LORDANA ZAFRANOVIĆA. U oba filma mladi je autorski par demonstrirao uvijek respektabilno umijeće da u ograničenom prostoru profilira poveći broj likova (njih desetak), a bitna je razlika u žanru i tonu; dok je 'Usekovanje' čista (obiteljska) drama vrlo ozbiljne intonacije (što ne znači da ne sadrži i humorne trenutke), 'Jorgovani' su (metatekstualna) komedija (što ne znači da se ne bave ozbiljnim motivima). Dok je 'Usekovanje' dobacilo do glavnog programa donedavnog festivala A kategorije u Moskvi, 'Jorgovani' su sve snage bacili na repertoarnu publiku, što im se u matičnoj srbijanskoj kinodistribuciji odlično vraća – znatno su gledaniji od svjetskog hita 'Dina 2'. U Hrvatskoj ne bilježe izvanredne rezultate, možda najprije zbog toga što je dio metatekstualne popudbine filma većem dijelu hrvatske publike neproziran. Naime središnji par likova, Igora i Katarinu, glavne zvijezde upravo nagrađene TV-serije 'Kad zamirišu jorgovani', ali i bračni par u stvarnom (dijegetičkom) životu, interpretiraju glumci IVAN BOSILJČIĆ i SLOBODA MIĆALOVIĆ, koji su prije petnaestak godina bili zvijezde TV-serije 'Ranjeni orao', u čijoj je koprodukciji također sudjelovao Košutnjak film. S obzirom na to da je serija 'Ranjeni orao' u Hrvatskoj slabo poznata, a ni Bosiljčić i Mićalović nisu puno poznatiji,

taj metaaspekt kod nas će ostati uglavnom nerazabirljiv, dok s temeljnim metapostupkom – satiriziranjem svijeta filmsko-televizijskog glamura – ne bi trebalo biti problema, pogotovo ne sa svršetkom u, hajmo reći, DE PALMINOM metastilu, kao ni s prepoznavanjem 'Kluba boraca' kao referentne točke jedne od dviju scena filma mišljenih kao najznačajnijih.

'Jorgovani' su dakle naglašeno ironijski pogled na *show business* u provincijskom kontekstu čiji je forte, kako je rečeno, umješno profiliranje desetak likova u ograničenom prostoru. Riječ je o prostoru vile producenta čija je serija dobila glavnu televizijsku nagradu (ta dodjela desila se na drugoj lokaciji u svojevršnom prologu), a najistaknutiji su likovi spomenuti par Igor i Katarina, producent (MIMA KARADŽIĆ), redatelj (GORDAN KIČIĆ), mladi scenarist (PAVLE ČEMERIKIĆ), Igorova mlađa glumačka kolegica i ljubavnica Maja (JANA BJELICA), ruski glumac hohštaper Oleg (NEBOJŠA DUGALIĆ), producentov maloljetni sin (PETAR VASILJEVIĆ), te još jedan glumački (odnosno voditeljski) i stvarni (mladi) par, Danijela i Danijel (ISIDORA JANKOVIĆ i JOVAN JOVANOVIĆ). Dok se u 'Usekovanju' profiliranje niza likova u prostoru jednog stana za kršne slave zbivalo urednije i 'po sekcijama', 'Jorgovani' to čine u kaotičnijem kontekstu žurke, što je zahtjevnije i dojmljivije. Cvetić i Jakovljević nisu ALTMAN pa da u toj vrsti prosede obore s nogu, ali demonstriraju solidno umijeće i potpomognuti redom (vrlo) dobrim glumcima – među kojima uobičajeno blista Pavle Čemerikić ('Agape', 'Teret'), a snažne ženske likove kreiraju Sloboda Mićalović i Jana Bjelica – ostvaruju cjelinu vrijednu respekta. Završna scena u kojoj se Igor i Katarina pomire pjevanjem davnog hita DINE MERLINA i VESNE ZMIJANAC 'Kad zamirišu jorgovani', prevladavajući svoj pjevački diletantizam autentičnom emocijom, efektna je točka na 'i' ostvarenja kakvo bismo rado vidjeli i u hrvatskoj kinematografiji. ■

Smrt na dopustu (r: Kokan Mladenović, Kerempuh)

Ansambel uigran do bijelog sjaja (Foto: Luka Dubroja/Kerempuh)

PIŠE Bojan Munjin

Lijes za besmrtne

Duhovita predstava koja je dosegla više nego solidan nivo izvedbe

RENOMIRANI kazališni redatelj iz Beograda KOKAN MLADENOVIĆ prvi puta režira u Satiričnom kazalištu Kerempuh u Zagrebu i prvi put na sceni ovog teatra gledamo dramatizaciju romana 'Kolebanje smrti' portugalskog nobelovca JOSÉA SARAMAGA. Prema tom djelu prvoredne političko-satirične intonacije nastala je predstava nešto blažeg naslova 'Smrt na dopustu'. U Zagrebu se Saramago nije igrao često: Kazalište slijepih izvelo je 2010. predstavu prema Saramagovom romanu 'Ogled o sljepoći', pod nazivom 'Bijelo, bijelo, bijelo', u režiji MARIJA KOVAČA, što je bila neobična i hrabra saga sama po sebi. Ovog puta na Kerempuhovoj pozornici preko Saramagove priče tematsko pitanje glasi što se dogodi sa ljudima kada odjednom shvate da su besmrtni. Ta priča počinje kada u jednoj neodređenoj državi njegovi stanovnici odjednom prestaju umirati. U početnoj euforiji, premijer taj fenomen odmah proglašava uspjehom programa njegove vlade o 'raju na zemlji', lokalni biskup je zabrinut što će na sve to reći crkva, a okolne države, u kojima se 'umire kao i do sada', prijete ratom jer njima nova država besmrtnih isporučuje one kojih se želi riješiti... Ljudi stare, ali ne umiru, zdravstvo i socijalne službe pucaju po šavovima, gomilaju se bande, mutni poslovi i političke intrige. Kerempuhova predstava sve se više ubrzava, pozornicom tutnje mrtvački ljesovi iz kojih izlaze živi ljudi, kraljica nikako da umre, a trebala bi, dok se sve institucije na čelu s nacionalnim teatrom utrkuju tko će pompoznije prezentirati taj novi koncept vječnog života.

Treba reći da je Saramago tipični predstavnik specifičnog mediteranskog humora 'iz naroda', otprilike kao kod nas IVO BREŠAN ili s druge strane Jadrana CARLO GOLDONI i mnogi drugi. Taj humor je jednako gorak kao i vrcakav te se, uz nešto magijskog realizma, ulične komike i dosta pučke drskosti, želi naceriti svim slabostima ljudskim od neba do zemlje. U predstavi sudjeluje bro-

jan Kerempuhov ansambel, koji čine: BORKO PERIĆ, VILIM MATULA, HRVOJE KEČKEŠ, TARIK FILIPOVIĆ, MIA BEGOVIĆ, INES BOJANIĆ, ANA MARAS HARMANDER, MIRELA VIDEK HRANJEC, FILIP DETELIĆ, KARLO MLINAR i JOSIPA ANKOVIĆ, uz muzičare FRANKU MARGETA na violončelu i VIKTORA ČIŽIĆA i ANU KRAJNOVIĆ na klaviru. Svi navedeni glumci uigrani su do bijelog sjaja i beskrajno duhoviti, a izvedba u cjelini obiluje iščašenim likovima, karikaturnim scenama i začudnim songovima, u poetici rastegnutoj od BERTOLTA BRECHTA do teatra apsurdna i natrag.

Predstava 'Smrt na dopustu' bez sumnje će biti nova Kerempuhova uspješnica, sa dobrom dozom političke satire koju publika ovog teatra uvijek voli, ali dva prijedloga tom uspjehu ipak valja došapnuti. Prvi se tiče činjenice da danas, i izvan sfere političkog i društvenog mešetarenja kojom se ova predstava dominantno bavi, velik dio nas baš živi do grla uronjen u kulturu besmrtnosti. Naša svakodnevna strateška formula glasi da se mora biti lijep, uspješan i namirisan, a pitanje smrti zapravo nas se uopće ne tiče. Zbog toga je iščeznula i stvarna vrijednost života, dok se zadržavaju brutalne sebičnosti nezadrživo širi svuda oko nas. Drugo, danas se živi 'tako lako'; lako se donose sumanutе odluke, lako se ide u sve te ratove i lako se umire. Tako izgledaju naša lica, naše riječi i naše misli. U premijernoj izvedbi predstava 'Smrt na dopustu' dosegla je više nego solidan nivo izvedbe i razloga postojanja. Ukoliko bi se ova predstava u svom daljnjem životu približila i tom sasvim konkretnom osjećaju 'nepodnošljive lakoće postojanja', koju živi praktično svatko od nas, dobili bismo idealnu sliku pripremljenog lijesa u koji smo danas svi već jednom nogom zakoračili. ■

PREPORUKE: SERIJE

Shōgun

(FX/Disney+)

ČUVENI roman JAMESA CLAVELLA iz 1975. nakon adaptacije s početka osamdesetih dobio je i novu, za publiku 21. stoljeća, koja je gotovo instantno proglašena remek-djelom i prije nego što je cijela emitirana. Raskošno producirani povijesni spektakl od deset epizoda, smješten u feudalni Japan početkom 17. stoljeća, prožet je političkim napetostima, izdajama, prevratima i izrazito realističnim nasiljem koje, premda nije glavni fokus priče, naglašava brutalnost politike i moći kao osnovne teme. Radnja započinje dolaskom britanskog brodolomca, protestanta Johna Blackthornea (COSMO JARVIS) u malo ribarsko selo, s misijom otvaranja tog azijskog arhipelaga Englezima; trgovinu su, naime, sve dotad monopolizirali

portugalski trgovci, koristeći usput svoju prisutnost kao izgovor za pokrštavanje popustljivih Japanaca u rimokatolike. Odlučan potkopati papinstvo, u trenutku u kojem je japanski vrhovni vladar mrtav, a nasljednik mu je dijete, Blackthorne se poput šahovskog pijuna zatekne usred rata samurajskih klanova koje predvode mudri gospodar Toranaga (HIROYUKI SANADA) i dvolični Ishido (TAKEHIRO HIRA), a usred tog kaosa kulturnih sukoba, političkih urota, makinacija i krvoprolića uspijeva pronaći i zabranjenu ljubav. Unatoč povijesnim specifičnostima, poznavanje kojih izmiče zapadnoj publici, pažljivo izgrađeni univerzum djeluje nevjerovatno autentično, ponajviše zahvaljujući Sanadi koji se uključio i kao producent pa okupio desetke konzultanata. No iako je vizualni aspekt serije zadivljujući – uz mnoštvo masovnih scena, totala, prekrasne scenografije, raskošnih kostima i precizne koreografije borbe – ipak ne odvlači pažnju od punokrvne drame što se odvija između svih igrača koji se u borbi za moć dovijaju raznim strategijama.

Couples Therapy

(Showtime)

NETOM prije pandemije, producenti JOSH KRIGEMAN i ELYSE STEINBERG kreirali su zanimljiv amalgam dokumentarnog filma i *reality showa* na društveno odgovoran način: stvarni parovi s ozbiljnim problemima u vezama dolaze na terapiju kod njujorške kliničke psihologinje i psihoanalitičarke dr. ORNE GURALNIK koja im kroz dvadeset seansi pomaže da prebrode krize i sačuvaju svoje odnose ili se rastanu. Budući da se pred milijunskom publikom zadire duboko u intimu parova, a skrivena kamera pomno bilježi govor tijela sudionika, svaki izdajnički pokret ili pogled koji možda govori suprotno od izrečenoga, ovaj format na prvi pogled može djelovati pomalo intru-

zivno, no terapijski je proces potpuno lišen senzacionalizma koji je *realityju* praktički inherentan. Guralnik strpljivo i s puno empatije svojim klijentima pomaže razgrnuti slojeve nataloženih trauma, strahova i naučenih obrazaca ponašanja koji se nakupljaju od djetinjstva i nesvjesno im se prelijevaju u mikrodinamiku sadašnjih odnosa, a publika u tom procesu dobiva priliku osvijestiti i neke vlastite slične probleme koje gura pod tepih. Osim pomoći samim parovima koji su se hrabro javili spremni ogoliti svoju intimu,

ovaj projekt pomaže rasvijetliti i psihoanalitičke metode, što ujedno doprinosi destigmatizaciji procesa koji se obično odvija iza zatvorenih vrata. Kako je dijelom sniman za vrijeme pandemije, ukazuje i na manjkavost tehnologije u procesu terapije i važnost fizičkog kontakta s terapeutom, a svjedoči i konkretnom porastu tjeskobe i osjećaju zatočenosti koji se masovno javljao tijekom tog perioda. Paramount je u međuvremenu producirao i jednako sjajnu australsku verziju, koja ukazuje i na neke suptilne kulturološke razlike u pristupu terapiji, s obje strane terapijskog procesa.

Apples Never Fall

(Peacock)

TEMELJENA na istoimenom romanu LIANE MORIARTY, autorice hita 'Big Little Lies', ova pitka obiteljska drama umotana u misterij istražuje posljedice problematične komunikacije u braku i načine na koji nas ponašanja naučena u prošlosti uvjetuju u budućnosti. Priča je smještena na Floridu, u obitelj profesionalnih sportaša koji naizgled vode savršen život i ugledni su

članovi zajednice. U stvarnosti, neizgovoreni i potirani problemi bračnog para Delaney (ANNETTE BENING i SAM NEILL) kuljaju ispod površine pa eksplodiraju kad Joy Delaney netragom nestane, a njezino se četvero odrasle djece izbezumljeno baca u potragu za majkom pokušavajući deducirati što se zapravo dogodilo i je li uopće živa. Dramaturški se radnja tu račva u dva narativna rukavca, sadašnjost i godinu dana ranije kad im se u roditeljsku kuću uselila sumnjiva žena. Iako obiluje komičnim trenucima i prepuna je zabavnih prevrata, serija je zapravo ozbiljna analiza kapilarnog i razornog širenja traume kojom se obitelj odbija pozabaviti.

■ Jelena Svilar

Članovi kolektiva Pobunjene čitateljke
i urednici 12. broja časopisa MANEK

MARIJA BOŽIĆ i BORISAV MATIĆ Nezavisna kultura je najefikasnija alternativa dominantnim obrascima

Pod vašim urednikovanjem izišao je 12. broj časopisa MANEK u izdanju Asocijacije Nezavisna kulturna scena Srbije, posvećen temi prostora u kulturi. Predstavite nam ga ukratko.

Pokušali smo da obuhvatimo različite prostore u kojima se umetnost stvara i komunicira sa publikom, jer iako sistemski podrška nezavisnom kulturnom sektoru izostaje, on je živ, progresivan i najefikasnija je alternativa dominantnim društvenim obrascima u Srbiji i regiji. Novi broj polazi od teorijske i političke koncepcije prostornosti i obuhvata konkretne primere prostora gde umetnost i kultura žive. Tekstovi su posvećeni društveno-kulturnim centrima u Hrvatskoj, asocijacijama i mrežama kao što su Mreža radnica u kulturi, umetnosti i kulturnim industrijama u Srbiji i Međunarodna mreža umetničkog obrazovanja IDEA, potom različitim umetničkim praksama. Važan segment broja je i decentralizacija kulturno-umetničkih praksi i sagledavanje važnosti festivala za nezavisnu kulturu. Jedan tekst je posvećen kosovskoj kulturnoj sceni kao primeru vitalne, progresivne i mladalačke scene, a tu su i tekstovi posvećeni NKSS-ovom festivalu Na sopstveni pogon i međunarodnom festivalu animacije Anibar u Peći. Poslednje poglavlje časopisa je objavljeno dvojezično, na BHSC i albanskom jeziku, u cilju produbljivanja saradnje sa koleginicama i kolegama sa Kosova.

Kakva je situacija u Srbiji s prostorima za nezavisnu kulturu?

U većim gradovima je većina institucija zatvorena za saradnju sa nezavisnom scenom, dok u manjim mestima mnogim nezavisnim organizacijama puno znači što mogu besplatno koristiti prostor kulturnih centara ili njihove druge resurse. Kooperativnost i potreba za alternativnim organizacionim modelima proizveli su neprocenjivo vredne prostore: Kulturni centar Magacin, skvot koji ne koristi

Foto: Luka Knežević Strika

samo NKSS, već i drugi akteri beogradske nezavisne scene, zatim Društveni centar Krov u Beogradu koji je stecište najrazličitijih događaja, od predavanja iz vizuelne antropologije do rejvova, i Alternativni kulturni centar 'Gneздо' u Kruševcu. U ovogodišnjem Maneku smo se trudili da pokažemo da nezavisna scena nudi sigurne prostore ili 'prostore nade', kako smo ih nazvali. Ti prostori mogu biti fizički, ali i metaforički shvaćeni, poput umetničkih dela koja remete dominantne neoliberalne diskurse.

Pripadate kolektivu Pobunjene čitateljke. Feministička kritika pokazuje se kao snažan faktor regionalnog povezivanja?

Često se govori da su aktivisti i aktivistkinje prvi krenuli da grade mostove nakon ratova devedesetih, ali feministkinje nisu ni prestale da saraduju. Mi aktivno saradujemo sa feministkinjama, kulturnim radnicima i radnicama iz svih država bivše Jugoslavije, a naročito nam je drago što naš feministički i kvir regionalni književni izbor 'Štefica Cvek' nosi naziv po književnom liku DUBRAVKE UGREŠIĆ, književnice koja nikada nije priznavala nacionalističke granice u regionu.

■ Lujo Parežanin

KVADRAT

Tri rada britanskog umjetničkog superstara DAMIENA HIRSTA koje je njegova kompanija datirala u devedesete zapravo su nastala 2017., otkriva Guardian. Hirstovi predstavnici pojašnjavaju kako je riječ o konceptualnim radovima, za koje je relevantno vrijeme osmišljavanja, a ne realizacije, pa možemo odahnuti znajući da se nika-

■ L.P.

Umjetnost snalaženja
– Damien Hirst (Foto: Gazanfarulla Khan/Flickr)

Ples kaosa – Trump na skupu u Arizoni 2020. (Foto: Gage Skidmore/Flickr)

Trol lista

Rolling Stonesi, Smithsi, Linkin Park, 'Eye of the Tiger' – izbor glazbe na Trumpovim predizbornim skupovima najpreciznije je opisati kao 'trolanje', ali i mig njegovim podržavateljima da je itekako svjestan ironičnih implikacija svojih postupaka

SREDINOM siječnja pojavila se vijest da je JOHNNY MARR, gitarist Smithsa, zatražio od predizbornog tima bivšeg, a moguće i budućeg američkog predsjednika DONALDA J. TRUMPA da prestane koristiti njihovu pjesmu 'Please, Please, Please Let Me Get What I Want' na svojim predizbornim skupovima. Takvi zahtjevi izvođača koji se ne slažu s njegovom politikom traju još od 2016. i prve izborne utrke s HILLARY CLINTON. U oči je upao ne samo naslov koji savršeno iskreno odražava Trumpovu želju za moći, već i (ne)namjerna sličnost s današnjim stavovima MORRISSEYJA, nekadašnjeg frontmena benda, koji je od čovjeka koji je pisao stihove poput 'it takes strength to be gentle and kind' postao tip koji podržava

stranku koju i NIGEL Farage smatra više rasističkom. Međutim, koliko god se uporaba ove pjesme na Trumpovom skupu činila neobičnom, ona je samo još jednom skrenula pažnju na dosadašnji, sad već dugogodišnji izbor glazbe na predizbornim skupovima koji je možda najpreciznije opisati kao 'trolanje'.

Kao i mnogo toga drugog vezanog uz Trumpa i njegovu političku karijeru, upotreba glazbe može se gledati kroz prizmu njegove opsjednutosti BARACKOM OBAMOM. Vrijedi podsjetiti da je Trumpova politička karijera praktički započela tako što je kao istaknuta javna i medijska ličnost promovirao i popularizirao tzv. birther teoriju, prema kojoj je Obama rođen u Keniji i samim time nema pravo na mjesto američkog predsjednika. U

idućih petnaestak godina sve što je Trump radio izgledalo je kao (ne)svjesna refleksija i inverzija Obaminog pažljivo ispeglanog javnog imidža. Obama je tijekom godina postao poznat i po svojim *playlistama* i književnim preporukama koje redovito objavljuje. To ga je, barem u teoriji, trebalo predstaviti kao nekog tko pažljivo prati pop kulturu, makar po standardima Grammyja i Book Cluba OPRE WINFREY. Trump neskriveno dijeli Obamini želju za relevantnošću i omiljenošću u svijetu slavnih, no s obzirom na to da – barem ako je vjerovati brojnim insajderskim zapisima koji su objavljeni po njegovu dolasku u Bijelu kuću – ne čita, a filmove shvaća kao dokumentarce, preostaje mu tek da se izrazi kroz glazbene odabire. Kod Obaminih počesto previše preciznih izbora mogućnost pomoći PR tima i više je nego vjerojatna, no u slučaju Trumpa ona je gotovo nepostojeća. Ne postoji taj PR stručnjak koji bi savjetovao predsjedničkom kandidatu korištenje pjesmama poput 'Sympathy for the Devil' ili 'You Can't Always Get What You Want' Rolling Stonesa. Ima li smisla da netko tko je poznat po izbjegavanju regrutacije i tko je proglasio izbjegavanje spolnih bolesti u New Yorku osamdesetih 'svojim Vijetnamom' koristi 'Fortunate Son' Creedence Clearwater Revivala, antiratnu pjesmu posvećenu 'tatinim sinovima sa zlatnom žlicom u ustima' na svojim skupovima? Tko bi pri zdravoj pameti motivirao svoju glasačku bazu koristeći 'In the End' Linkin Parka, pjesmu čiji refren glasi 'I tried so hard and got so far/ But in the end, it doesn't even matter'?

U jednom intervjuu Trump je naveo da mu je najdraža pjesma svih vremena 'Is That All It Is' pjevačice PEGGY LEE. Ta neobično mračna pop pjesma pisana je iz perspektive djevojčice koja nije zadovoljna ničim što joj život servira i uvijek traži više. Trump je izjavio da se poistovjećuje s porukom pjesme jer se nakon svakog ogromnog uspjeha pita – je li to zaista sve? Takve megalomanske tendencije očituju se u čestoj uporabi AOR klasika iz REAGANOVE ere poput 'Eye of the Tiger' Survivorova ili 'Don't Stop Believin' Journeyja, individualističkih himni gaženja svih prepreka na putu prema onom što se percipira kao uspjeh – pjesama nimalo slučajno nastalih u reganovskoj eri koja je i stvorila poduzetničko-medijski brend od sina jednog nekretninskog mešetara. U svom javnom nastupu Trump u mnogočemu predstavlja ironični, izrazito *online* remiks Reaganovog javnog imidža – naslanjanje na pop kulturu i američke mitove i igranje političkog odmetnika koji djeluje izvan vašingtonskog sustava poveznice su između tih dvaju majstora individualističkog populizma. No za razliku od Reagana, koji je jahao na najavi posthladnoratovskog optimizma i neslavnog FUKUYAMINA 'kraja povijesti', pa i spomenutog Obame, koji nastupio kao 'kandidat nade', Trump je prvi put na vlast došao kao agent kaosa. Umjesto predsjedničkog govora o 'novom jutru u Americi', zemlja je dobila govor o 'američkom pokolju'. Glazba u tom smislu služi kao svojevrsno probijanje četvrtog zida, mig njegovim podržavateljima da je vremešni buntovnik, ne jednom uspoređen s predimenzioniranim vragolastim Denisom, itekako svjestan ironičnih implikacija svojih postupaka. Svaka upotreba naizgled bezazlenih pop klasika poput 'Nothing Compares 2 U' SINEAD O'CONNOR ili 'Rocketman' ELTONA JOHNA svojevrsni je metakomentar. Brilljantnost Trumpovog javnog nastupa krije se u percipiranoj potpunoj neposrednosti njegovih postupaka i izjava. Za razliku od svog nekadašnjeg savjetnika, milijardera i *alt-right* gurua STEVEA BANNONA, Trump ne

Svaki put kad potpuno odsutno pleše na 'YMCA' Village Peoplea ili naruči hrpu McDonald'sa za domjenke, Trump emitira imidž lika koji je poništio klasne razlike, dok većina njegove baze to naravno ne promatra drugačije nego simbolički

mora oblačiti stare vijetnamke i puštati masnu kosu da bi bio bliže bazi. Svaki put kad potpuno odsutno pleše na 'YMCA' Village Peoplea ili naruči hrpu McDonald'sa za domjenke, Trump emitira imidž lika koji je poništio klasne razlike, dok većina njegove baze to naravno ne promatra drugačije nego simbolički. No njegovo cjelokupno javno djelovanje posljednja četiri desetljeća može se opisati kao ono što bismo suvremenim rječnikom nazvali 'manifestiranjem'. Drugim riječima, Trump je milijarder jer nam je on tako rekao, Trump je (bio) predsjednik jer je tako zamislilo. Najvažnija poruka njegovog mandata zvuči vrlo njuježdžerski: istina je ono što *vi* vidite kao istinu. Zbog svih tih karakteristika, tijekom posljednjeg desetljeća postao je simbol mogućnosti kreiranja vlastite stvarnosti, istinski avatar internetskog doba.

Druga, mračnija strana tog neposrednog imidža njegov je gotovo adolescentski nihilizam koji mu je originalno i priskrbio bazu mladih, većinom muških, internetski vještih glasača koji su mu 'memifikacijom' pomogli osvojiti prvi mandat. Ta strategija je kulminirala u šestosiječanjskoj pobuni i jurišu na Capitol, koji je izgledao kao nešto iz Nolanove trilogije o Batmanu, s Jokerom ili Baneom kao protagonistima. Drugim riječima, Trump se do mandata svjesno uspeo ne samo igrajući ulogu antiheroja nego i otvorenog antagonista. Ta je uloga još jasnija u aktualnom pokušaju revanša s BIDENOM. Poruke o totalnoj propasti zemlje upotpunjene su prijetnjama i najavama obračuna s političkim neistomišljenicima. U tom smislu 'Please, Please, Please, Let Me Get What I Want' djeluje kao otvorena prijetnja, adolescentska samoživost transponirana u tijelo osamdesetogodišnjaka s pristupom nuklearnoj lopti. Nazivajući se žrtvom političkog progona i disidentom poput NAVALJNOG ili ASSANGEA, još jednom preuzima ulogu žrtve i autsajdera, iako je cijeli život upravo suprotno od toga. Čak i ako je prošli put došao na vlast jer je obećavao promjenu, ovog puta je napokon potpuno završio svoj *heel turn*, da se poslužimo analogijom iz njemu omiljenog *wrestlinga*. Ta taktika negativnog publiciteta ipak ima svoja ograničenja, a put do nove pobjede neizvjesniji je nego što izgleda. Kako je počelo, nije nemoguće da na inauguraciji zbilja zaszvira 'My Plague' Slipknota (kako se u jednom tekstu našalio magazin Esquire), ali dotad bi jako dobro poslužila i 'More' Sisters of Mercy kao idealan *soundtrack* njegove nikad zasićene grandomanije s nesagledivim posljedicama. ■

TV RAŠETANJE

Mamma nostra

PIŠE Boris Rašeta

Dean Šoša uvijek je u stanju iznenaditi odabirom genijalnih uradaka, a crno-bijeli 'Mafioso' Alberta Lattuada iz 1962. nedvojbeno je remek-djelo. Tvornički nadzornik dolaskom na rodnu Siciliju vraća se u sferu vrijednosti u kojima glavnu riječ ima najvažnija talijanska nevladina organizacija – mafija

Mafioso, HRT,
14. ožujka, 14:44

DEAN ŠOŠA uvijek je u stanju iznenaditi odabirom genijalnih uradaka, a crno-bijeli 'Mafioso' ALBERTA LATTUADE iz 1962. nedvojbeno je remek-djelo majstora režije. Brilljantan scenarij napisala je cijela vojska autora: RAFAEL AZCONA, BRUNO GARUSO, MARCO FERRERI, AGENORE INCROCCI i FURIO SCARPELLI. Puno babica nije porodilo kilavo dijete, naprotiv. 'Mafioso' je definiran kao crna komedija – on to i jest, ali je i mnogo više od toga. To je film koji beskrajno slikovito pokazuje razlike sjevera i juga, predindustrijskog i industrijskog druš-

ma čupala odgovore, u čemu je za razliku od većine drugih uspjela. U studijskom dijelu emisije vidjeli smo defile ustavnopravnih stručnjaka, koji su se očitovali o ustavnosti MILANOVIĆEVE namjere da se kandidira na listi odudaralo od duha ustava. HRVOJE KREŠIĆ kazao je kako je Milanović sve stavio na kocku, bio na listi ili ne. 'Ne znam s kakvim bi autoritetom mogao ostati na Pantovčaku nakon poraza', rekao je. 'Bila bi mu to uvertira za poraz na predsjedničkim izborima. Sav politički kapital je uložena za ovo pa ne znam što bi ostalo. Ne znam ni s kojom bi porukom išao u predsjedničku utrku.' Krešić misli da se Milanović na *va banque* odlučio impulzivno, preko noći. Prema Krešićevoj procjeni Milanovićev ulazak u igru je za HDZ

škole', 'politike stanogradnje', 'rad nedjeljom – ovaj model ćemo razmotriti', bla bla... 'mirovine od kojih će se dostojno živjeti', pa čekaj malo? Najbolje Stankovićevo pitanje bilo je: 'Imali ste četiri godine Vladu, pa zašto to niste onda napravili?' Ukratko, nema tu nikakvog jasnog plana otkopčavanja i novog zakopčavanja domovinskog nam lajbeka, pa će se izbori svesti na pitanje – Plenković ili Milanović, odnosno, Plenkovićeva ili Milanovićeva vizija Hrvatske. Grijehom nečinjenja – u emisiji baš nisu frcale iskre – Stanković je pokazao površnost oporbene platforme. I njih je Milanović iznenadio – nisu ni hipotetski računali na pobjedu, uzdali su se u dobra mjesta na listama i grijanje oporbenih klupa, pa nisu htjeli džabe krečiti, ali avaj...

Novi dan, N1,
18. ožujka, 8:00

PAMET ove rubrike sasvim pristojno parazitira na gostovanjima ŽARKA PUHOVSKOG u Novom danu, pa tu tradiciju nećemo iznevjeriti. U duljem intervjuu MAŠENKI VUKADINOVIĆ Puhovski je demonstrirao vrhunsku memoriju i sposobnost otkrivanja kontradikcija kod osobe tjedna, Zorana Milanovića. 'Tjednima su lijeva i liberalna opcija prosvjedovale – s pravom – oko onoga što se dogodilo s IVANOM TURUDIĆEM. A HDZ je govorio da nigdje ne piše da se to ne može i ne smije. Sada imamo obratno, oni govore za Milanovića da nigdje nije zabranjeno', rekao je Puhovski. Milanović je, kazao je, upozoravao na HDZ iz devedesetih, a baš je on dao TUĐMANU aerodrom i hvalio ga. Puhovski je dobro predvidio da će Milanović i dalje na skupovima biti premijerski kandidat, samo neće biti na listi. 'Njemu je važno da Plenković i JANDROKOVIĆ ne preuzmu sve službe, kako on kaže. Valjda misli da bi Jandroković slao specijalce na Iblerov trg. To je ta paranoja uobičajena u politici.' Puhovski je spomenuo i Domovinski pokret. 'DP može s Milanovićem, ali pitanje je što SDP može progutati. U zadnja dva dana pokazalo se da je ta stranka zapravo najveća žrtva i da ih je on pomeo. Nije taj jadni SDP čak ni donio odluku da promijeni prethodnu odluku da je Peđa Grbin kandidat, nego su naprosto provalom Milanovića i bacanjem esdepeovki i esdepeovaca oko njegova vrata odlučili da je on taj. Nijedna jedina osoba nije rekla da je taj čovjek otišao udesno, da je već ošteti SDP. Išlo se po logici neprijatelj mog neprijatelja je moj prijatelj.' 'On je ikona, sigurno, samo je pitanje koliko je ikona ljevice', kazao je Puhovski pa nastavio: 'On je mizogina ikona, a opet su esdepeovke ludovale za njim. SDP se pokazao da je iznutra još staljinistička stranka. Oduševljenjem oko Zorana Milanovića skriva se činjenica da SDP i HDZ nikad nisu bili bliskiji. Danas su tako blizu jedni drugima da uopće nije jasno zašto nisu u koaliciji, osim zbog osobnih sukoba. Biračko tijelo im je slično, slični su po programima, ne mogu se po tome uopće sukobljavati.' Puhovski smatra da će se cijela kampanja svesti na obračun Milanovića i Plenkovića, 'na dva dečka koja se tuku, na pitanje tko će biti gazda u našem malom mistu i to je ono što uništava politički život u Hrvatskoj. Ali možemo se utješiti pogledom preko oceana – dva osamdesetogodišnja lika koji se malklaju u Americi, naspram ovog našeg 'dua pegla', izgledaju kao čisti horor', primijetio je Puhovski. ■

Norma Bengelli i Alberto Sordi kao bračni par Badalamenti na Siciliji (Foto: Screenshot/HRT)

tva, starog i novog stila života, zakonitog i ilegalnog. Tvornički nadzornik Antonio Badalamenti, porijeklom sa Sicilije, ima njemačke radne navike – voli rad, red i disciplinu. Ima ženu i dvije kćeri, s kojima odlazi na izlet na rodnu mu Siciliju. Za razliku od bogatog i razvijenog sjevera, to je svijet temperamentnih, uglavnom starih, siromašnih, ultrakonzervativnih i pobožnih ljudi, kakvim ga je slikao još BOCCACCIO. Majka naravno ne prihvaća nevjestu, koju vidi prvi put, a dolaskom na Siciliju simpatični se Antonio ponovo vraća u sferu starih sicilijanskih vrijednosti, u kojima glavnu riječ ima 'Mama', najvažnija nevladina organizacija u Italiji – mafija. Brilljantna režija i duhoviti dijalozi prožeti su majstorski doziranom količinom *suspensea*. Tjeskoba glavnog lika, kada shvati što mu 'Mama' naređuje, a 'Mamu se voli i Mamu se uvijek sluša', može se opipati. Taj je film velikog Lattuada dao smjernice i za 'Kuma' i treba ga svakako pogledati.

Točka na tjedan, N1,
17. ožujka, 9:00

NEDJELJNA politička emisija N1 televizije je *must have* za sve koje politika zanima na ovaj ili onaj način. Prethodne nedjelje objavili su važne intervjuje sa LAUROM CODRUŢOM KÖVESI i TAMAROM LAPTOŠ, a ove su od jutra pratile izbornu dramu i XX. kongres hadezejota. Ispred dvorane Lisinski ANDREJA PLENKOVIĆA čekao je špalir novinara, ali se najprobajnijom pokazala IVANA TOMIĆ, koja se za Plenkovića zalijepila kao taksena marka pa je iz njega u hodajućem presingu kliješti-

najbolja vijest. 'Plenković će sad puno lakše mobilizirati bazu i oni koji su razmišljali o Mostu ili Domovinskom pokretu, vratit će se HDZ-u zbog Milanovića. Na kraju dana, ako nešto znamo, znamo da HDZ-ovi birači i simpatizeri u svakoj ili-ili situaciji dođu nazad HDZ-u. Istovremeno, jedan dio birača oporbe nije bio uvjeren da oporba ima što tražiti, a sad im se čini da ima', kazao je novinar Nove TV. ILIJA RADIĆ primijetio je pak da su na Saboru HDZ-a u Lisinskom najsnažniji pljesak dobili TOMISLAV KARAMARKO i TOMO MEDVED, što pokazuje raspoloženje baze stranke.

Nedjeljom u 2, HRT,
17. ožujka, 14:00

BILA je to 'uspavanka za Radmilu M.'. PEĐA GRBIN, kandidat za Milanovićeva potkralja ako predsjednik postane premijer, nije nam dao odgovore – a nije, pravo rečeno, ni upitan – kako će izgledati Hrvatska ako on i njegovi formiraju Vladu. Što znači 'vlada nacionalnog spasa', što će biti sa zakonima koje je izglasao zadnji saziv Sabora, poput Lex AP-a, i kadrovskim odlukama, što će se učiniti u javnom sektoru, koje će se reforme provesti, tko će biti ministri, kojim će kadrovima iz plitkog kadrovskog bazena popuniti tisuće funkcija, hoće li mijenjati teritorijalni ustroj i tako dalje i tomu slično. Peđa Grbin spominje 'politike koje trebaju osigurati bolji život za sve', 'besplatne vrtiće za sve', 'politike koje trebaju osigurati bolje

366

12

7

24